

INTERNATIONAL MAGAZINE

RNI No. 61816/95

ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਜੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਸਾਰ

ਜਨਵਰੀ 2021

ਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਯਾਰਾ ਭਯੋ॥
ਪੁਟਾ ਨਹਰ ਬਿਖੈ
ਭਯ ਲਯੋ॥

ਪੰਨ ਸਾਹਿਬ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਕੁੰਡਲੀ ਬਾਰਡਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਕਿਸਾਨੀ ਮੋਰਚੇ ਵਿੱਚ ਨਿਭਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ-ਛੱਬੀਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ-ਜਨਵਰੀ, 2021
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਸੰਚਾਲਕ

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ
ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਾਰੀਖ ਤੱਕ
ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਦਫਤਰੀ
ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5.00 ਵਜੇ ਤੱਕ
ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 84378-12900, 94172-14391,
94172-14379

Email : atammarg1@yahoo.co.in

Postal Address for any Enquiry,
Money Order, Cheque and drafts :
VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE
Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(New Chandigarh) P.o. Mullanpur
Garibdas, Teh. Kharar, Distt. S.A.S
Nagar (MOHALI) - 140901, Pb. India

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ (20 ਸਾਲ) ਫੀ ਕਾਪੀ	
300/-	3000/	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

	Annual	Life (20 years)
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
Canada	80 Can \$	800 Can \$
Australia	80 Aus \$	800 Aus \$

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905
ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ
ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ
ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ - ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ
ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

Please visit us on internet at :-

For Atam Marg Email : atammarg1@yahoo.co.in,

Website & Live video -

www.ratwarasahib.in } (Every sunday)
www.ratwarasahib.org }

Email : sratwarasahib.in@gmail.com

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ

ਅਮਰੀਕਾ - ਭਾਈ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
001-408-263-1844
ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ, ਵੈਨਕੂਵਰ
001-604-433-0408
ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ
001-604-862-9525
ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਠੂ
001-604-589-9189
ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ
ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
0044-121-200-2818
ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ)
0044-7968734058
ਆਸਟਰੇਲੀਆ- ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ :
0061-406619858

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ

1. ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ
9417214391, 84378-12900, 9417214379
2. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ
(ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਈ.) 0160-2255003
3. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ : 96461-01996
4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ
(ਪੀ.ਐਸ.ਈ.ਬੀ.) 95920-55581
5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ : 92176-93845
6. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਸਕੂਲ ਆਫ ਨਰਸਿੰਗ
94172-14382
7. ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਡੀਵਾਇਨ ਕਾਲਜ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ
94172-14382
8. ਅਕਾਲ ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ : 98157-28220

Media Broadcast (Ratwara Sahib)

Live Programme	98728-14385
&	94172-14385
Cable Tv Network	98147-12900
	98555-28517

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009
ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 94647-12900
ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ
98889-10777, 96461-01996, 9417214381

ਤੱਤਕਰਾ

1.	ਸੰਪਾਦਕੀ	5
	(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	
2.	ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ	7
	ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਪਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ	
3.	ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ	12
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
4.	ਕਲਿਜੁਗਿ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸੁਖਾਲਾ	23
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
5.	ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਮਸੀਹਾ - ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ	36
	ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ	
6.	ਈਸ਼ੁਰ ਅਮੋਲਕ ਲਾਲ	42
	ਕ੍ਰਿਤ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ	
7.	ਨੂਰਾਨੀ ਮਿਲਾਪ - 23	43
	(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	
8.	ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ	45
	ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ	
9.	ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਪੰਜ ਖੰਡ	49
	ਡਾ. ਰਾਮ ਸਿੰਘ	
10.	ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ ਭੰਡਾਰ	52
	ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ' ਵਾਲੇ	
11.	ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ	54
	ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ	
12.	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਇੰਟਰਨੈਟ ਵੈਬਸਾਈਟ, ਕੀਰਤਨ ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ, ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਫਾਰਮ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ	56

ਸੰਪਾਦਕੀ

(ਡਾ.) ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਈਸਵੀ ਸੰਨ 2021 ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਬੁਰੇ ਤੇ ਦਸਤਕ ਦੇਣ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਆਮਦ ਤੇ ਸਮਾਰੋਹ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਮੇਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸਫਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। 'ਇਹ ਠਹਿਰਨ ਜਾਂਚ ਨਾ ਜਾਣਦਾ ਲੰਘ ਗਿਆ ਨਾ ਮੁੜ ਕੇ ਆਵਦਾ' ਭੂਤ, ਵਰਤਮਾਨ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਇਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸੁਨਿਹਰੀ ਰੂਪ ਹਨ। ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚੋਂ ਕਿੰਨੇ ਅਕਾਰ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਕਿੰਨੇ ਰੂਪ ਇਸ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਪਲ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਗੋਦ ਦਾ ਨਿੱਘ ਮਾਨਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਦਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ (ਕਾਲ) ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਇਕ ਖਿਡੌਣੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਵੀ ਆਪਣਾ ਇਕ ਸਫਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਨੇਕੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਏ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਬਦੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਆਏ-

ਰਾਮੁ ਗਇਓ ਰਾਵਨੁ ਗਇਓ ਜਾ ਕਉ ਬਹੁ ਪਰਵਾਰੁ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਥਿਰੁ ਕਛੁ ਨਹੀ ਸੁਪਨੇ ਜਿਉ ਸੰਸਾਰੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੯

ਸਫਰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਫਰ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੈ। ਤਨ ਦਾ ਤੇ ਮਨ ਦਾ। ਸਰੀਰ ਦਾ ਤੇ ਸੁਰਤਿ ਦਾ। ਤਨ ਦੇ ਸਫਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੜਾਅ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹਨ ਭਾਵ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਬਾਲ ਜੁਆਨੀ ਅਰੁ ਬਿਰਧਿ ਫੁਨਿ

ਤੀਨਿ ਅਵਸਥਾ ਜਾਨਿ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਬਿਰਥਾ ਸਭ ਹੀ ਮਾਨੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੮

ਬਚਪਨ, ਜੁਆਨੀ ਤੇ ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਕੇ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਜਾ ਪੈਣਾ ਇਸ ਦਾ ਅਟੱਲ ਸਫਰ ਹੈ। ਜੋ ਕਿ ਸਭ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਹੈ। ਪਰ ਮਨ ਦਾ ਸਫਰ ਸੁਰਤਿ ਦਾ ਸਫਰ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੈ, ਅਣਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਤੇ ਸੁਰਤਿ ਦੇ ਸਫਰ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕ ਸਰੀਰਕ ਸਫਰ ਤੈਅ ਹੋਏ।

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥ ੧ ॥

ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥

ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ- ੧੭੬

ਜੇਕਰ ਸੁਰਤਿ ਦਾ ਸਫਰ ਸਫਲ (ਸਾਰਥਕ) ਤੈਅ ਹੋ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਰੂਹ ਦਾ ਪੈਂਡਾ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਪੰਨਤਾ ਅਵੱਸ਼ ਹੈ। ਅਟੱਲ ਹੈ। ਸੁਰਤਿ ਦੇ ਸਫਰ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਤੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। 'ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਤਰੀਐ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੇ ॥ (ਅੰਗ-938)

ਜਦੋਂ ਸੁਰਤਿ ਦਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਭਵਜਲ ਰੂਪੀ ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਅਵੱਸ਼ ਤਰ ਜਾਏਗੀ। ਫਿਰ ਇਸ ਦੀ ਮਾਤ ਲੋਕ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਯਾਤਰਾ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਸਫਲ ਸਫਲ ਭਈ ਸਫਲ ਜਾਤ੍ਰਾ ॥

ਆਵਣ ਜਾਣ ਰਹੇ ਮਿਲੇ ਸਾਧਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦੂਜਾ ॥

ਅੰਗ- ੬੮੭

ਫਿਰ ਸਮਰੱਥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਇਸ ਦੇ ਤਨ ਦੇ ਸਫਰ ਦਾ ਵੀ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। 'ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੈ ਜਨਮੇ ਗਵਨੁ ਮਿਟਾਇਆ ॥' (ਅੰਗ-940) ਵਾਲੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸਫਰ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਸੁਖਾਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਫਰ ਦੌਰਾਨ ਵਾਧੂ ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਬੰਨਦਾ। ਕੇਵਲ ਲੋੜ ਮਾਤਰ ਵਸਤੂ ਹੀ ਸਫਰ ਵਿਚ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਰੂਹ, ਜਿਹੜਾ ਜੀਵ ਮਾਤ ਲੋਕ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਸਮੇਂ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ -

ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਤੂ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੈ ॥

ਅੰਗ- ੮੨੦

ਆਖਾ ਜੀਵਾ ਵਿਸਰੈ ਮਰਿ ਜਾਉ ॥

ਅੰਗ- ੯

ਸਫਰ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਇਸ ਸਫਰ ਨੂੰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਸਫਰ ਵੀ ਸੌਖਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਗਲਾ ਸਫਰ ਵੀ ਸੁਖਮਈ ਤੇ ਸੁਹੇਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਸਫਰ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਜਿਹ ਮਾਰਗ ਕੇ ਗਨੇ ਜਾਹਿ ਨ ਕੋਸਾ ॥

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਉਹਾ ਸੰਗਿ ਤੋਸਾ ॥

ਜਿਹ ਪੈਡੈ ਮਹਾ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰਾ ॥

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਸੰਗਿ ਉਜੀਆਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੬੪

ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਵਾਧੂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਫਰ ਵਿਚ ਦੁਖਦਾਈ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ-

ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ ॥

ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾ ਲੋਭ ਧੋਹ ॥

ਇਆਹੂ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੇ ਕਈ ਜਨਮ ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਆਪਨ ਕਰਿ ਕਰਮ ॥ ਅੰਗ- ੨੬੮

ਜਿਸ ਸਫਰ ਦੇ ਕੋਹ/ਮੀਲ ਨਹੀਂ ਗਿਣੇ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਜਿਥੇ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਨਾਮ ਦਾ ਧਨ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਚਾਨਣ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਤੋਸਾ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਜਹਾ ਪੰਥਿ ਤੇਰਾ ਕੋ ਨ ਸਿਵਾਨੁ ॥

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਤਹ ਨਾਲਿ ਪਛਾਨੁ ॥ ਅੰਗ- ੨੬੯

ਜਿਸ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਤਪਤਿ ਹੈ ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਂਤੀ/ਠੰਢ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਵਰਖਾ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਜੇਕਰ ਸਫਰ ਦੌਰਾਨ ਵਾਧੂ ਸਮਾਨ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ, ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ, ਆਸਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਹੰਸ, ਹੇਤ, ਲੋਭ, ਕੋਪ, ਆਸਾ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਆਦਿਕ ਦੀਆਂ ਵਿਰਾਟ ਪੰਡਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈਆਂ, ਫਿਰ ਸਾਰਾ ਸਫਰ ਦੁਖਮਈ, ਚਿੰਤਾਮਈ, ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਅੰਧਕਾਰਮਈ ਅਤੇ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਘੁਮੇਟਣੀਆਂ ਵਲ ਨੂੰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਐਸਾ ਸਫਰ ਕਦਾਚਿਤ ਸੁਖਮਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਐਸੀ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ -

ਅੰਧ ਕੂਪ ਤੇ ਕਾਢਿ ਲੀਏ ਤੁਮੁ ਆਪਿ ਭਏ ਕਿਰਪਾਲਾ ॥

ਅੰਗ- ੨੮੮

ਅਰਥਾਤ -

ਅੰਧ ਕੂਪ ਤੇ ਕਾਢੇ ਆਪਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੯੮

ਅੰਧ ਕੂਪ ਤੇ ਕੰਢੇ ਚਾੜੇ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੨

ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਸਾਨੂੰ ਐਸੇ ਅੰਧ ਕੂਪ, ਹਨੇਰੇ ਸਫਰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਖਸ਼ੋ -

ਹਮ ਅੰਧਲੇ ਅੰਧ ਬਿਖੈ ਬਿਖੁ ਰਾਤੇ

ਕਿਉ ਚਾਲਹ ਗੁਰ ਚਾਲੀ ॥

ਸਤਗੁਰੁ ਦਇਆ ਕਰੇ ਸੁਖਦਾਤਾ

ਹਮ ਲਾਵੈ ਆਪਨ ਪਾਲੀ ॥

ਅੰਗ- ੬੬੭

ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਚਾਲੀ ਬਖਸ਼ ਦਿਉ। ਅਸੀਂ ਨੇੜ੍ਹੀਠ ਹਾਂ। ਬਖਸ਼ੋ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪੀ ਚਾਨਣ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ

ਕਰਮਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਏ ॥

ਅੰਗ- ੬੭

ਫਿਰ ਇਸ ਤਨ ਦਾ ਅਤੇ ਮਨ ਦਾ ਸਫਰ ਸਾਰਥਕ ਤੈਅ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਚੇਤਨਾ ਹੈ ਤਉ ਚੇਤ ਲੈ ਨਿਸਿ ਦਿਨਿ ਮੈ ਪ੍ਰਾਨੀ ॥

ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਅਉਧਿ ਬਿਹਾਤੁ ਹੈ ਫੂਟੈ ਘਟ ਜਿਉ ਪਾਨੀ ॥ ੧

॥ ਰਹਾਉ ॥

ਹਰਿ ਗੁਨ ਕਾਹਿ ਨ ਗਾਵਹੀ ਮੂਰਖ ਅਗਿਆਨਾ ॥

ਝੂਠੈ ਲਾਲਚਿ ਲਾਗਿ ਕੈ ਨਹਿ ਮਰਨੁ ਪਛਾਨਾ ॥ ੧ ॥

ਅਜਹੂ ਕਛੁ ਬਿਗਰਿਓ ਨਹੀ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਭਜਨ ਤੇ ਨਿਰਭੈ ਪਦੁ ਪਾਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੨੨੬

ਵੈਸੇ ਵੀ 2021 ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸਿਧਾਂਤ ਸਾਹਮਣੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਸਿਖ ਮੱਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨੂੰ 20 ਵਿਸਵੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਇਕੀ ਵਿਸਵੇ। ਗੁਰੂ ਤੇ ਸੰਗਤ ਜਦੋਂ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇੱਕੀ ਵਿਸਵੇ। ਭਾਵ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹੈ।

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥

ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ਅੰਗ- ੧੨

....ਵਿਚਿ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਵਸੈ ਜੀਉ ॥ ਅੰਗ- ੯੪

ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ

ਜਿਸੁ ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹਨਾ ॥

ਅੰਗ- ੬੪੨

ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਕੀ ਹਰਿ ਯੁਤਿ ਦੇਹਿ

ਹਮ ਪਾਪੀ ਭੀ ਗਤਿ ਪਾਂਹਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੪

ਸਾਡੇ ਜ਼ਿਹਨ ਵਿਚ 2021 ਸੰਨ ਵਿਚ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਵੇ ਕਿ ਵੀਹ ਅਤੇ ਇੱਕੀ 'ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ'। ਇਸ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਦਾ ਸਫਰ ਵੀ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਦਾ ਸਫਰ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ -

ਨਾਨਕ ਸੋਈ ਜੀਵਿਆ ਜਿਨਿ ਇਕੁ ਪਛਾਤਾ ॥

ਅੰਗ- ੩੧੯

ਸੋ ਜੀਵਤ ਜਿਹ ਜੀਵਤ ਜਪਿਆ ॥

ਪ੍ਰਗਟ ਭਏ ਨਾਨਕ ਨਹ ਛਪਿਆ ॥

ਅੰਗ- ੨੫੪

ਹਰਿ ਕਾ ਭਗਤੁ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀ ਛਪੈ ॥

ਅੰਗ- ੨੬੫

ਮਰਣੰ ਬਿਸਰਣੰ ਗੋਬਿੰਦਹ ॥

ਜੀਵਣੰ ਹਰਿ ਨਾਮ ਧ੍ਰਾਵਣਹ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੬੧

ਸੋ ਆਉ! ਸਮਾਂ ਆਪਣਾ ਸਫਰ ਤੈਅ ਕਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰੂਹ ਦੇ ਸਫਰ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਤਮਿਕ ਪੈਂਡੇ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰੀਏ, ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਵਾਲੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਏ।

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭੋਟਿਐ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ਜੁਗਤਿ ॥

ਹਸੰਦਿਆ ਖੇਲੰਦਿਆ ਪੈਨੰਦਿਆ ਖਾਵੰਦਿਆ

ਵਿਚੇ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ ॥

ਅੰਗ- ੫੨੨

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 44 'ਤੇ)

ਮਾਘ

ਸੰਗਰਾਂਦ-ਜਨਵਰੀ 14 (ਵੀਰਵਾਰ)

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਪਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮਾਘ ਮਜਨੁ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂਆ ਯੂੜੀ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਸੁਣਿ ਸਭਨਾ ਨੇ ਕਰਿ ਦਾਨੁ ॥
ਜਨਮ ਕਰਮ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ਮਨ ਤੇ ਜਾਇ ਗੁਮਾਨੁ ॥
ਕਾਮਿ ਕਰੋਧਿ ਨ ਮੋਹਿਐ ਬਿਨਸੈ ਲੋਭੁ ਸੁਆਨੁ ॥
ਸਚੈ ਮਾਰਗਿ ਚਲਦਿਆ ਉਸਤਤਿ ਕਰੇ ਜਹਾਨੁ ॥
ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਸਗਲ ਪੁੰਨ ਜੀਅ ਦਇਆ ਪਰਵਾਨੁ ॥
ਜਿਸ ਨੇ ਦੇਵੈ ਦਇਆ ਕਰਿ ਸੋਈ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਨੁ ॥
ਜਿਨਾ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣਾ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੁਰਬਾਨੁ ॥
ਮਾਘ ਸੁਚੇ ਸੇ ਕਾਂਢੀਅਹਿ ਜਿਨ ਪੂਰਾ ਗੁਰੁ ਮਿਹਰਵਾਨੁ ॥ ੧੨ ॥
ਅੰਗ-੧੩੫

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਅੱਜ ਇਸ ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੁੱਚਿਆਂ ਹੋਣ ਦੀ ਯੁਕਤੀ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਕਿਸੇ ਇਕ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰਮੁਖੇ! ਬਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਇਕੋ ਮਕਸਦ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅੰਦਰੋਂ ਸੁੱਚਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਾਂ? ਉਸ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਾਂ? ਸਾਰੀ ਘਾਲਣਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਕੋ ਪਵਿੱਤਰ ਬਚਨ ਵਿਚ ਕਹਿ ਦਿਤੀ। ਕਿਵੇਂ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋ ਸਕਾਂ? ਕਿਵੇਂ ਕੂੜ ਦੀ ਪਾਲ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕੇ? ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਸ ਕੂੜ ਦੀ ਪਾਲ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਸਚਿਆਰ ਹੋਣ ਤੱਕ ਦੀ ਯੁਕਤੀ ਦਸਦੀ ਪਈ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਮਾਘ ਮਜਨੁ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂਆ ਯੂੜੀ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ॥

ਆਪ ਨੇ ਬੜੀ ਵਾਰੀ ਮਾਘ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ - ਇਕ ਮਜਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਤੇ ਇਕ ਇਸਨਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ। ਮਜਨ ਦਾ ਅਰਥ ਵੀ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋਚੀਏ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਕ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਦੋ ਬਚਨ ਕਿਉਂ?

ਮਾਘ ਮਜਨੁ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂਆ ਯੂੜੀ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ॥

ਪਹਿਲਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਜੇ ਮਜਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਕਰੀਂ। ਅਸਲੀ ਮਜਨ ਕੀ ਹੈ? ਸੁਆਦ ਤਾਂ ਹੈ ਜੇ ਤੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਕਰੇਂ। ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ -

ਯੂਰੀ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ॥

ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੇਂਗਾ, ਆਪਣੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੋਹਣਾ ਬਣਾਏਂਗਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਸੱਜਣਾ! ਨਿਮਰਤਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂੜ ਬਣਨ ਦੀ ਜਾਚ ਆਏਗੀ।

ਆਪ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਸਨਾਨ ਨੂੰ ਬੜਾ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ -

ਜਬ ਹੀ ਜਾਤ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਭਏ॥

ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਦਿਨ ਕਰਤ ਬਿਤਏ॥

ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਨੂੰ ਉਥੇ ਦੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਦੋ ਨਦੀਆਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ - ਜਮਨਾ ਤੇ ਗੰਗਾ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ

ਪਈਆਂ ਹਨ। ਸਰਸਵਤੀ ਬਾਰੇ ਇਕ ਮਨੋਤ ਹੈ ਕਿ ਸਰਸਵਤੀ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁਪਤ ਵਰਤਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਲਾਹਬਾਦ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਮਾਘੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਪਰਿਆਗ ਰਾਜ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ, ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੀ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਿਉ ਕਿ ਆਪ ਇਕ ਮੀਲ ਅਜੇ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗੇ ਕਿ ਉਥੋਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਦੌੜ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿੱਚਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਪ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਜੇ ਸਾਡੀ ਯੁਕਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੋਗੇ।

ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਜੀਉਣ ਦਾ ਢੰਗ ਬਦਲ ਦਿਤਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸਿੱਖਾ! ਮਾਘ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵਲ ਦੌੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਚੇਤੇ ਰੱਖੀਂ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੀਰਥ ਨਹਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ। ਆ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਾਂ ਕਿ ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲਵੋਂ ਤਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਰ ਜਾਏਗੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਇੰਨੇ ਕੁ ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਲੋਕ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥੀ ਕਹਿਣ ਲਗ ਪਏ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੈਲ ਨਹੀਂ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਤਾ ਹੈ ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਗਏ? ਨਾਮ ਦੀ ਸਿੱਕ, ਨਾਮ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਨਾਲ ਜਿਸ ਨੇ ਅੰਦਰ ਪਵਿੱਤਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੀ ਤੀਰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਕੀ ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੈ?

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਰੰਭ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਤੀਰਥ ਦੀ ਕੀ ਮਹਾਨਤਾ ਹੈ? ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਬਚਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਸੋਚੈ ਸੋਚਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸੋਚੀ ਲਖ ਵਾਰ॥ ਅੰਗ-੧

ਜੇ ਕੋਈ ਲੱਖਾਂ ਵਾਰੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਅੰਦਰ ਨੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਕੀ ਅਸਾਂ ਤੀਰਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮਾਲਕ! ਹਰ ਇਕ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ - 'ਤੀਰਥ ਨਾਵਾ' ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੈਂ ਤੀਰਥ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਹੈ ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ -

ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਾ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵਾ
ਵਿਣੁ ਭਾਣੈ ਕਿ ਨਾਇ ਕਰੀ॥

ਅੰਗ - ੨

ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਭਾਵੇ ਨਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਲਾਭ ਕੀ ਹੈ? ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਇਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਤੀਰਥੁ ਤਪੁ ਦਇਆ ਦਤੁ ਦਾਨੁ॥ ਅੰਗ - ੨

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ - ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਤਪ ਤੇ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਦਾਨ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ਹਨ? ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਪਿਆਰਿਆ! ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕੁਝ ਮਿਲਣਾ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਤੂੰ ਕਈ ਸਾਲ ਲਾ ਕੇ ਕਮਾਈ ਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੈਨੂੰ ਤਿਲ ਜਿੰਨਾ ਮਾਣ ਮਿਲੇਗਾ। ਸਿਮਰਨ ਕੋਈ ਕਰੇ ਤਾਂ ਰੱਬ ਤਿਲ ਜਿੰਨੀ ਕਮਾਈ ਵੀ ਅਜਾਈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦਾ, ਪਰ ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲ ਕਰਦਾ ਰਹੇਂ ਤਾਂ ਤਿਲ ਜਿੰਨੀ ਇੱਜ਼ਤ ਮਿਲੇਗੀ। ਸਾਹਿਬ ਜੀ! ਫਿਰ ਅੰਦਰ ਕਿਵੇਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਵੇਗਾ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਕ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਕਰ -

ਸੁਣਿਆ ਮੰਨਿਆ ਮਨਿ ਕੀਤਾ ਭਾਉ॥ ਅੰਗ - ੨

ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣੀਂ, ਫਿਰ ਮੰਨੀ ਤੇ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰਮੁਖਾ! ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਤੂੰ ਆਪ ਤੀਰਥ ਬਣ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਬੈਠਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਮੈਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ।

ਅੰਤਰਗਤਿ ਤੀਰਥਿ ਮਲਿ ਨਾਉ॥ ਅੰਗ - ੨

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਵੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਤੂੰ ਕਬੀਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੇਵਕ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਝਗੜਾ ਖ਼ਤਮ ਕਰ। ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਝਗੜਾ ਕਿਹੜਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਨਾਲ ਚਾਰ ਦਿਨ ਕੱਢਣੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝਾ ਦੇ ਕਿ ਤੀਰਥ ਵੱਡਾ ਹੈ ਜਾਂ ਹਰਿ ਕਾ ਦਾਸ? ਤੀਰਥ ਵੱਡਾ ਹੈ ਜਾਂ ਤੇਰੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੱਡਾ ਹੈ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਤੇਰੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਖ਼ੁਦ ਤੀਰਥ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਹ ਬਨਾਰਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰ ਇਕ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅੰਤਲਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਬਨਾਰਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਗਧ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ।

ਇਕ ਮਨੋਤ ਹੈ ਕਿ ਪਾਪੀ ਵੀ ਜੇ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ ਤਨ ਛੱਡੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਲਟੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ, ਹੁਣ ਅੰਤਲੇ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਸਿੱਧਾ ਕਰ। ਪੁੱਛਿਆ ਕਿਉਂ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੁਣ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ ਤੇ ਤੀਰਥ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਨ ਤਿਆਗੇਂਗਾ ਤਾਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਏਂਗਾ। ਮਗਧ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਚਲਿਆ ਹੈਂ, ਉਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕੇ! ਤੁਸੀਂ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਟਿੱਕੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦੂ

ਲਈ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੈ। ਜੇ ਸਿਰਫ਼ ਬਾਣਾ ਪਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਲਈ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਟਿਕਾ ਲਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਜਨੇਊ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਧਰਮ ਦਾ ਠੇਕੇਦਾਰ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਰੱਖੀ, ਜੇ ਤੂੰ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵੀ ਰਹੇਂ ਤੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਰਹੇਂ ਤਾਂ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਡੱਡੂ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛ ਲਈਂ, ਜੇ ਉਸ ਦਾ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਤੂੰ ਵੀ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਏਂਗਾ। ਜੇ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਡੱਡੂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਕੀ ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਿਆਰਿਆ! ਲੋਕ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਿਣਗੇ, ਵਾਹ! ਵਾਹ! ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨੀ। ਰੱਬ ਇਆਣਾ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਲੋਕ ਕਹਿ ਦੇਣ ਕਿ ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੈਂ ਤਾਂ ਰੱਬ ਕਦੀ ਵੋਟਾਂ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹੀ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਨੂੰ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਅੱਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਦੀ ਦੇਖਿਉ, ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਂਕ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਪਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਉਦੋਂ ਭੀੜ ਘੱਟ ਸੀ? ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਲੋਕ ਖਲੋਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਧਰਮ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੀਸ ਨੂੰ ਸੀਨੇ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਚੇਤੇ ਰੱਖਿਉ, ਭੀੜ ਦਾ ਨਾਮ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਧਵਜ, ਉਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਦਾ ਲਈ ਝੁਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਗਗਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਬੜੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ। ਉਦੋਂ ਕੋਤਵਾਲੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹਾ ਦਿਸਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਐ ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ! ਕਦੀ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਝੰਡਾ ਝੁਲਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਸੱਚ ਦਾ ਝੰਡਾ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਚੁਰੱਸਤੇ ਵਿਚ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸਾੜਿਆ ਗਿਆ, ਉਬਲਦੀ ਦੇਗ ਵਿਚ ਬਿਠਾਇਆ ਗਿਆ, ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰਿਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਕਦੀ ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ! ਤੂੰ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ, ਸਦੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਝੰਡੇ ਬਦਲੇ ਗਏ ਤੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਬਦਲੇ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸੱਚ ਦੇ ਖੂਨ ਦਾ ਤੁਪਕਾ ਡੁਲਿਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤਕ ਉਸ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੇ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲਣਾ। ਜੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਧੋਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ। ਜਿੰਨੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਮੈਲ ਲਾਹੇਂਗਾ, ਤੈਨੂੰ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ! ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਧੋ ਦੇਵੇਗਾ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਤੀਰਥ ਤਾਂ ਮਾਨੋਂ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਕ ਪਏ

ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਸਾਹਿਬ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਰਿਆ ਕਰ। ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰ। ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਅੰਦਰ ਧੁਪੇਗਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂੜ ਨੂੰ ਮਸਤਕ ਉਤੇ ਲਾਈਂ। ਨਿਮਰਤਾ ਰੱਖੇਂਗਾ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਨਾਮ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਅਮਰਾਵਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਾਤਾਲ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਭੋਗਾਵਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਭੂ-ਲੋਕ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਗੰਗਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥ ਜਿਹੜੇ ਹਨ, ਉਹ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਗੰਗਾ ਸਵਰਗ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਆਈ ਤਾਂ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜਟਾਵਾਂ ਵਿਚ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਥਾਂ ਦਿਤੀ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, 900 ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਂਦੇਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੀਸ ਵਿਚ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿਤੀ। ਸਾਰੇ ਗੰਗਾ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੰਗਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਦੇਖੋ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕੋ! ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਚਰਨ ਕਮਲਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀ ਮਿੱਟੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਮੱਛਰ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪਹਾੜ ਵਰਗੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਟੱਕਰ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੂੜੀ ਦੀ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸੌਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਖ਼ੀਰ 'ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਅਸੀਂ ਮੰਗ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ। ਸਵੇਰ ਦੇ ਨਿਤਨੇਮ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਮੰਗ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਲੱਗਿਆਂ ਸਾਡੀ ਮੰਗ ਕੀ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਸਵੇਰੇ ਅਸੀਂ ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਹਿਲੀ ਮੰਗ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਜੇ ਹਉ ਜਾਣਾ ਆਖਾ ਨਾਹੀ

ਪਹਿਲੀ ਮੰਗ ਕੀ ਹੈ ਸਵੇਰ ਦੀ?

ਕਹਣਾ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥

ਤੇ ਅੱਗੇ ਕੀ ਮੰਗਦੇ ਹਾਂ -

ਗੁਰਾ ਇਕ ਦੇਹਿ ਬੁਝਾਈ ॥

ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ! ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾ

ਦੇ। ਕਿਹੜੀ?

ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਇਕੁ ਦਾਤਾ ਸੋ ਮੈ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੨

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਮੰਗ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਭ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਭੁੱਲੇ ਨਾ। ਅਖ਼ੀਰ 'ਤੇ ਸੌਣ ਲੱਗਿਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ -

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੁਰਖ ਬਿਧਾਤੇ ਸਰਧਾ ਮਨ ਕੀ ਪੂਰੇ ॥ ਨਾਨਕ
ਦਾਸੁ ਇਹੈ ਸੁਖੁ ਮਾਗੈ

ਮੈਂ ਕਉ ਕਰਿ ਸੰਤਨ ਕੀ ਪੂਰੇ ॥ ੪ ॥ ੫ ॥

ਅੰਗ- ੧੩

ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਣਾ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਅ ਕੇ ਆਈਂ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ ਅੰਦਰ ਪੂੜ ਉੱਚੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਨਿਮਰਤਾ ਵਾਲਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਵਰਗਾ ਮੂਰਖ ਬੰਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਚੰਗਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਚੰਗਾ ਹੋ ਗੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਉਹ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਾਬਲ ਤੋਂ ਸੰਗਤ ਆਈ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਹੈ, ਇਥੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਅ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਮ ਪੈ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਆਉਣ ਦਾ ਤੇ ਸਾਡੇ ਆਉਣ ਦਾ ਬੜਾ ਫ਼ਰਕ ਹੈ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਤੁਰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਟੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਤੁਰਨਾ। ਸ਼ਬਦ ਇੰਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਭਿੱਜ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤਕ ਜਾਂਦਿਆਂ-ਜਾਂਦਿਆਂ ਭਾਂਡਾ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਏ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਦਰ ਕਰੇ ਇਸ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚ ਐਤਕੀ ਵਸਤ ਟਿਕਾਅ ਹੀ ਦੇਣ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਸੀ ਸਾਈਂ ਨੂੰ ਪਾਉਣਾ।

ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਗਏ ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹਾਏ-ਹਾਏ ਕਰਨ। ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਖਲੋ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਆਏ ਕਿਥੋਂ ਜੇ ਤੇ ਜਾਣਾ ਕਿੱਥਾ ਹੈ? ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਬੋਲ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਆਏ ਕਾਬਲ ਤੋਂ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਸਪਰਸ਼

ਕਰਨ ਲਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਤਨੀ ਦੂਰ ਤੋਂ ਤੁਰ ਕੇ ਆਏ ਹੋ? ਤਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਨ ਆਏ ਹਾਂ। ਉਹਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਸਿਰ ਪਰਨੇ ਵੀ ਹੋ ਕੇ ਆਉਣਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਆਉਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਏਨਾ ਪਿਆਰ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਹਾਏ-ਹਾਏ ਕਿਉਂ? ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ - ਸਰੀਰ ਜਵਾਬ ਦੇਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੱਡੀਆਂ ਚੀਸਾਂ ਮਾਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਦਰਦ ਹੁੰਦੀ ਪਈ ਹੈ। ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਾਪੂ! ਜੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਲਵਾਂ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਇਕ-ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਸਵੇਰੇ ਜਦੋਂ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੋਈ ਸੰਗਤ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਗਈ ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨਾਲ ਗਏ। ਸੰਗਤ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਿੱਥੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਏ ਹਾਂ? ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨੀਰ ਦੀ ਝੜੀ ਲੱਗ ਗਈ, ਪਰ ਬੋਲੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਰਨ ਤੁਸੀਂ ਪਕੜਨ ਆਏ ਹੋ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚਰਨ ਘੁੱਟਦਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਦੇਖੋ, ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡੇ ਜੋੜੇ ਕੱਪੜੇ ਨਾਲ ਝਾੜਦਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਹਨ। ਸੰਗਤ ਆਈ ਤੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਸੰਗਤ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਜੋੜੇ। ਹਜ਼ੂਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਹੀਂ। ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ! ਤੁਸਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਦਰ 'ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜੋੜਿਆਂ ਵਿਚ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜੋੜਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ-

ਮਾਘਿ ਮਜਨੁ ਸੰਗਿ ਸਾਧੂਆ ਪੂੜੀ ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ॥

ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਪੂੜੀ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੀਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੈਨੂੰ ਸੰਗਤ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪੂੜ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਇਹਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਸੁਣਿ ਸਭਨਾ ਨੋ ਕਰਿ ਦਾਨੁ॥

ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਹਨ - ਇਕ ਧਿਆਇ ਤੇ ਦੂਜਾ ਸੁਣਿ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋਂ ਤੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਏਂਗਾ ਅਤੇ ਜੇ ਤੂੰ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਸੁਣੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਵੱਜੇਗਾ ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਨਿਰੰਤਰ ਚੱਲੇਗਾ। ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਰੋਂ

ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਤਰਸ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਸਾਈਂ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਉਹ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਆਵੇ, ਉਹਨੂੰ ਦਾਨ ਕਰੀ ਜਾਈਂ। ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋੜੀਂ ਤੇ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਨਾਮ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜਨਮ ਕਰਮ ਮਲੁ ਉਤਰੈ ਮਨ ਤੇ ਜਾਇ ਗੁਮਾਨੁ॥

ਜਨਮ ਤੇ ਕਰਮ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਵਚ ਜੁੜ ਜਾਏਂ। ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਜਨਮ ਕਰਮ ਮਲੁ ਉਤਰੈ

ਤੇ ਫਿਰ ਅਗਲੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਜਿਹੜਾ ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ -

ਮਨ ਤੇ ਜਾਇ ਗੁਮਾਨੁ॥

ਅੰਦਰ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਹੰਕਾਰ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਮਿਟ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ? ਜੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਰਾ ਲਿਆ, ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਕੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖੇ! ਸਾਨੂੰ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਇਹੀ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਕਟ ਜਾਏ। ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਤੂੰ ਸੜਿਆ ਪਿਆ ਹੈਂ, ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਦੇਖੀਂ।

ਕਾਮਿ ਕਰੋਧਿ ਨ ਮੋਹੀਐ ਬਿਨਸੈ ਲੋਭੁ ਸੁਆਨੁ॥

ਕਾਮ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਨਰਕ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤਕ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਤਬਦੀਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਅਗਲੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ।

ਬਿਨਸੈ ਲੋਭੁ ਸੁਆਨੁ॥

ਸੁਆਨੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕੁੱਤਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਿਹੜਾ ਲਾਲਚ ਦਾ ਕੁੱਤਾ ਭੌਂਕਦਾ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਉਹ ਵੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਟਿਕਾਅ ਦਿਤਾ ਫਿਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ -

ਸਚੈ ਮਾਰਗਿ ਚਲਦਿਆ

ਜਿਹੜੀ ਕੱਲ ਤਕ ਤੂੰ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਸੱਚ ਦਾ ਪੱਲਾ ਨਾ ਛੱਡੀਂ -

ਉਸਤਤਿ ਕਰੇ ਜਹਾਨੁ॥

ਫਿਰ ਲੋਕ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਬਾਪੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਰਗਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ।

ਅਨਸਠਿ ਤੀਰਥ ਸਗਲ ਪੁੰਨ ਜੀਅ ਦਇਆ ਪਰਵਾਨੁ॥

ਪਿਆਰਿਆ! 68 ਤੀਰਥ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਤੂੰ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਕਿਸੇ ਇਕ ਜੀਵ 'ਤੇ ਦਇਆ ਕਰ ਦੇਵੀਂ, ਇਹ 68 ਤੀਰਥਾਂ ਇਸੇ ਵਿਚ ਹਨ। ਤੂੰ ਦਇਆ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਵੀਂ ਤੇ ਸਮਝੀਂ ਕਿ ਮੈਂ 68 ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਨੇ ਦੇਵੈ ਦਇਆ ਕਰਿ ਸੋਈ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਨੁ॥

ਜਿਸ 'ਤੇ ਤੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦਾਤ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ ਦਇਆ ਦੀ, ਸਿਮਰਨ ਦੀ, ਧਿਆਨ ਦੀ, ਜਪਣ ਦੀ। ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਜਿਨਾ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣਾ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਸਾਈਂ ਮਿਲ ਗਿਆ

ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੁਰਬਾਨੁ॥

ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਈਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੀਰਥ ਨਾਲ ਸੁੱਚਮਤਾ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ।

ਮਾਘਿ ਸੁਚੇ ਸੇ ਕਾਂਢੀਅਹਿ

ਮਾਘਿ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਸੁੱਚੇ ਉਹ ਬਣਦੇ ਹਨ -

ਜਿਨ ਪੂਰਾ ਗੁਰ ਮਿਹਰਵਾਨੁ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੋ ਜਾਏ, ਦਇਆਲ ਹੋ ਜਾਏ, ਫਿਰ ਉਹ ਸੁੱਚੇ ਹਨ। ਉਹ ਸੁੱਚੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋਏ? ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਸੂਚੇ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਹਿ ਬਹਨਿ ਜਿ ਪਿੰਡਾ ਧੋਇ ॥

ਸੂਚੇ ਸੋਈ ਨਾਨਕਾ ਜਿਨ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥ ੨ ॥

ਅੰਗ ੪੨੨

ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਈਂ ਵਸ ਗਿਆ, ਉਹ ਅੰਦਰੋਂ ਸੁੱਚੇ ਹਨ, ਉਹੀ ਸਚਿਆਰ ਹਨ। ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ, ਅਸੀਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚਲ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰੀਏ। ਆਪ ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤੇ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਮਸਤਕ 'ਤੇ ਲਾਉਣੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਉਹ ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨਗੇ। ਹੋਈਆਂ ਬੇਅੰਤਾਂ ਭੁੱਲਾਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਬਖਸ ਲਿਆ ਜੇ ਤੇ ਫ਼ਤਹਿ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਜੀ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹਿ ॥

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੁਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ, ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਸ਼ਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥਾ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - ੨੮੯

ਜੈਸਾ ਬਾਲਕੁ ਭਾਇ ਸੁਭਾਈ ਲਖ ਅਪਰਾਧ ਕਮਾਵੈ ॥
ਕਰਿ ਉਪਦੇਸੁ ਝਿੜਕੇ ਬਹੁ ਭਾਤੀ
ਬਹੁੜਿ ਪਿਤਾ ਗਲਿ ਲਾਵੈ ॥
ਪਿਛਲੇ ਅਉਗੁਣ ਬਖਸਿ ਲਏ ਪ੍ਰਭ ਆਗੈ ਮਾਰਗਿ ਪਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੬੨੪

ਧਾਰਨਾ - ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ, ਜਿਉਂ ਭਾਵੈ ਤਿਉਂ।

ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਮੋਹਿ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸਰ ਸਤਿਗੁਰ
ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਤੁਮ ਪਿਤਾ ਕਿਰਪਾਲ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਣ ਗੁਣ ਨਾਹੀ ਕੋਈ
ਪਹੁਚਿ ਨ ਸਾਕਉ ਤੁਮਰੀ ਘਾਲ ॥
ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਤੁਮ ਹੀ ਜਾਨਹੁ
ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤੁਮਰੇ ਮਾਲ ॥ ੧ ॥
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੁਰਖ ਸੁਆਮੀ ਅਨਬੋਲਤ ਹੀ ਜਾਨਹੁ ਹਾਲ ॥
ਤਨੁ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇ ਹਮਾਰੇ
ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥ ਅੰਗ - ੮੨੮

ਧਾਰਨਾ - ਜਗ ਭਰਮ ਭੁਲਾਇਆ ਜੀ,
ਬਿਨਾਂ ਹਰਿ ਨਾਮ ਤੋਂ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਜਲਦਾ-ਬਲਦਾ ਸਮਾਂ ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕੁਛ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਹੀਂ ਕਾਇਮ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ। ਜੋ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਅਖੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਪਛਤਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ, ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਕੀ ਹੈ? ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਖਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਵੱਡਾ

ਆਫੀਸਰ ਬਣ ਜਾਵਾਂ, ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਵਪਾਰੀ ਬਣ ਜਾਵਾਂ, ਵੱਡਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਨੇਤਾ ਬਣ ਜਾਵਾਂ। ਫੇਰ ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰਾ ਜੋ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਦੇ 'ਚ ਤਾਂ ਅੰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪਏ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਪਏ ਨੇ। ਉਹ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਅਗਨ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਸਨੂੰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬਿਰਲੇ ਹੀ ਕੀ ਬੁਝੀ ਹੇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਕੋਟਿ ਜੋਰੇ ਲਾਖ ਕੋਰੇ ਮਨੁ ਨ ਹੋਰੇ

ਪਰੈ ਪਰੈ ਹੀ ਕਉ ਲੁਝੀ ਹੇ ॥

ਅੰਗ - ੨੧੩

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਿਆ ਹੋ ਜਾਏ ਮੇਰੇ ਕੋਲ। ਜਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਯਾਨਿ ਸੌ ਖਰਬ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਪਿਆਸਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਨ ਹੈ ਅਗਨ ਦੀ ਪਿਆਸ ਨਹੀਂ ਬੁਝਿਆ ਕਰਦੀ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਜਿੰਨੇ ਪਦਾਰਥ, ਜਿੰਨੀਆਂ ਮਰਜ਼ੀ ਲੱਕੜੀਆਂ ਅੱਗ ਵਿਚ ਪਾਓ, ਓਨਾਂ ਹੀ ਭਾਂਬੜ ਵੱਡਾ ਮਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿੰਨੇ ਪਦਾਰਥ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਓਨੀਂ ਹੀ ਉਹਦੀ ਭੁੱਖ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਅਗਾਹਾਂ ਹੀ ਅਗਾਹਾਂ ਵਧਦੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਦਾਰਥ ਚੇਤਨ ਪਦਾਰਥ ਵੀ, ਜੜ੍ਹ ਪਦਾਰਥ ਵੀ, ਸੂਖਸ਼ਮ ਚੇਤਨ ਪਦਾਰਥ ਵੀ। ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਰ ਇਹ ਅੱਗ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਬੁਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬੁਝਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਸੋ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਜੋ ਸਾਡਾ ਨਿਰਾ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣਾ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਮਿੱਥ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਾਂਗੇ, ਸਰਵੇ ਕਰਾਂਗੇ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਾਂਗੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਜਿਸ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਮੈਂ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬਹੁਤਾ ਕੁਛ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਆਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਤਾਂ ਹਉਕੇ ਨਿਕਲਦੇ ਨੇ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਜਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਈਰਖਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਸਾੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮਕਸਦ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਮਿਹਨਤਾਂ ਕਰੀਆਂ ਨੇ, ਬੜੀਆਂ ਤਜਾਰਤਾਂ ਕਰੀਆਂ, ਵਪਾਰ ਚਲਦੇ ਨੇ ਦੇਸਾਂ-ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਫੇਰ ਵੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ

ਬਣਿਆ। ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦੀ, ਤੁਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਲਓ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਥੇ ਇਹ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਅਰਬਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ-ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ 'ਚ ਅਰਬ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹੈਂ ਅਰਬ ਰੁਪਿਆ? ਹੁਣ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿੰਨੇ-ਕਿੰਨੇ ਅਰਬ ਰੁਪਿਆਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਬੇਈਮਾਨੀਆਂ, ਠੱਗੀਆਂ, ਧੋਖੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਰੱਜ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਖਰਬਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਣਗੇ। ਸੋ ਇਹ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਐਨੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵੀ ਹੋ ਜਾਣ -

ਮੌਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਉਸਰਹਿ ਰਤਨੀ ਤ ਹੋਹਿ ਜੜਾਉ ॥
ਕਸਤੂਰਿ ਕੰਗੁ ਅਗਰਿ ਚੰਦਨਿ ਲੀਪਿ ਆਵੈ ਚਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੪

ਇੱਟਾਂ, ਗਾਰੇ, ਸੀਮਿੰਟ ਦੀ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਮਸਾਲਾ ਹੋਵੇ ਜਿਹੜਾ ਮੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਦੇਵੇ ਤੇ ਰਤਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚ ਲਾ ਦੇਵੇ। ਅੰਦਰ ਵੀ ਚਮਕ ਤੇ ਬਾਹਰ ਵੀ ਚਮਕ। ਮਣੀਆਂ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ, ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ। ਉਹਦੀ ਸਜਾਵਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਸੋਨੇ ਦੇ ਨਾਲ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਮੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਜਾਵਟਾਂ ਅੰਦਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਣ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਛ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਜੇ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਇਹਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਇਥੇ ਇਕ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਖਾਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਕਿ ਨਾ ਹੋਣ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹੋਣ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਇਕ ਨੁਕਸ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮਾਇਕ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਮਨ ਭੁੱਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਮਨ 'ਚੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਪਦਾਰਥਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਚੇਤਨ ਨੇ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਜੜ੍ਹ ਨੇ, ਓਧਰ ਨੂੰ ਮਨ ਦਾ ਰੁਖ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤੇ ਏਧਰਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਟੁੱਟ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਖਤਰਾ ਹੈ-

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੪

ਜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਨਾ ਹੋਇਆ -

ਧਰਤੀ ਤ ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਜੜਤੀ ਪਲਘਿ ਲਾਲ ਜੜਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੪

ਹੀਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਧਰਤੀ, ਪਲੰਘਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਹੀਰੇ ਤੇ ਲਾਲ ਝਿਲਮਿਲ-ਝਿਲਮਿਲ ਕਰਦੇ ਪਲੰਘ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦੀ -

ਮੋਹਣੀ ਮੁਖਿ ਮਣੀ ਸੋਹੈ ਕਰੇ ਰੰਗਿ ਪਸਾਉ ॥ ਅੰਗ- ੧੪

ਇਹ ਵੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ -

ਸਿਧੁ ਹੋਵਾ ਸਿਧਿ ਲਾਈ ਰਿਧਿ ਆਖਾ ਆਉ ॥

ਗੁਪਤੁ ਪਰਗਟੁ ਹੋਇ ਬੈਸਾ ਲੋਕੁ ਰਾਖੈ ਭਾਉ ॥

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥ ੩ ॥

ਸੁਲਤਾਨੁ ਹੋਵਾ ਮੇਲਿ ਲਸਕਰੁ ਤਖਤਿ ਰਾਖਾ ਪਾਉ ॥

ਹੁਕਮੁ ਹਾਸਲੁ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਨਾਨਕਾ ਸਭ ਵਾਉ ॥

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੪

ਰਾਜਨੀਤਕ ਸ਼ਕਤੀ ਐਨੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਕਾਇਮ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸਾਰੇ ਹੁਕਮ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੋਣ, ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਲਾਗੂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕੀ ਹੈ ਸਭ? 'ਨਾਨਕਾ ਸਭ ਵਾਉ' ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਛਿਨਭੰਗਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੇਕਿਨ ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਸੀ ਉਹ ਸੀ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਮਹਾਨ ਖੇੜੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ 'ਨਾਮ' ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨੀ। ਜੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ -

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥

ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੁ ਪੂਛਿ ਦੇਖਿਆ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੪

ਜੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕੁਛ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਨੇ ਅੰਦਰਲੇ ਕੋਲ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ। ਪਰ ਜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹੀ ਉਲਟਿਆ ਹੋਇਆ ਕਮਲ -

ਉਲਟਿ ਕਮਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਿਆ

ਇਹੁ ਮਨੁ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਫੇਰ ਮਨ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਜਾਂਦਾ। ਮਹਾਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੰਦਰ ਮਹਾਨ ਸੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਗਈ। ਜਿਸ ਸੁੱਖ ਦੇ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਸੁਣਦੇ ਤਾਂ ਹੈਗੇ, ਲੇਕਿਨ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਵਣ ਕਰੋ, ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਓ। ਕੇਵਲ ਗਾਓ ਨਾ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਿੰਨੀ ਹੀ ਵੱਡੀ ਕੀਮਤੀ ਹੋਵੇ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਰਸਮ ਬਣ ਜਾਵੇ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਈਏ, ਉਹਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਅਸਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ

ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਜਿਹੜਾ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਦੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ। ਅੰਦਰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਲ ਬਲ ਜਾਵੇ ਜਿਉੜਾ, ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ਅੰਗ - ੧੪

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਸਿਧਾਂਤ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜਿਹੜਾ ਜਿਉੜਾ ਹੈ ਅੰਦਰ, ਜਿਹੜਾ ਸੁੱਖ ਤੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅੰਗ ਹੈ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਜਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਲ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਫੇਰ ਕੁਛ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸੁੱਖ ਦਾ ਨਾਮ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਦਾ-

ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਪੁਛਿ ਦੇਖਿਆ ਅਵਰ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੪

ਕੋਈ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਊਰੀਆਂ (ਸਿਧਾਂਤ) ਛਿਨਭੰਗਰ ਤੇ ਅਧੂਰੀਆਂ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਐਸਾ ਜਗੁ ਦੇਖਿਆ ਜੁਆਰੀ ॥

ਸਭਿ ਸੁਖ ਮਾਗੈ ਨਾਮੁ ਬਿਸਾਰੀ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੨

ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਕਿਵੇਂ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਏਂਗਾ, ਜਦ ਓਧਰ ਸੁਖ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਿੰਨਾਂ ਫੈਲਾਓ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਹੈ, ਜਿੰਨਾਂ ਆਦਮੀ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਓਨਾਂ ਦੁਖ ਵਲ ਨੂੰ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨਾਂ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਜਾਏਗਾ, ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾਏਗਾ, ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾਏਗਾ, ਰੁਖ ਸੋਮੇ ਵਲ ਹੋਏਗਾ, ਓਨਾਂ ਸੁਖ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਜਾਏਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਅੰਤਮ ਸਤਿ ਹੈ, ਉਹ ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਅਨੰਦ ਹੈ, ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਹੈ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਆਪ। ਜਿਸਨੂੰ ਨਾਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਪਹੁੰਚ ਗਏ, ਜਿਹੜਾ ਦੇਹੀ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਉਥੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਫੁਰਨੇ ਹਟ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਮਨ ਨੱਠਣ-ਭੱਜਣ ਤੋਂ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੁੰਨ ਸਮਾਧ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਸਹਿਜ ਸਮਾਧ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਕੋਈ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਆਤਮਕ ਸੰਗੀਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਵੱਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਐਨਾ ਮਿੱਠਾ ਸੰਗੀਤ ਹੈ, ਉਹਦੀਆਂ ਤਰਬਾਂ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਐਨੀਆਂ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਐਨੀਆਂ ਤਰਬਾਂ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਓਸ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ -

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਲੇਕਿਨ ਅੱਗੇ ਸ਼ਰਤ ਲਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਹ ਹਰ ਬੰਦੇ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ -

ਤਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਦਿਖਾਏ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਹੱਥ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੱਥ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਦਦ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਦਇਆ, ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਓਹੀ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦੇਣ। ਹੁਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹਰੇਕ ਦੇ ਉਤੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣੇ। ਜੋ ਆਦਮੀ ਤਰੱਕੀ ਵਾਸਤੇ ਹੱਕ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗਲਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਸਰਵਿਸ ਬੁੱਕ ਆਪਣੀ ਖਰਾਬ ਕਰ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਵੱਡੀਆਂ ਤਰੱਕੀਆਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਸੋ ਜਿਹੜਾ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗਏ ਮਸਕਤਿ ਘਾਲਿ ॥

ਅੰਗ - ੮

ਜਿਹਨੇ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਮਸਕੱਤਾਂ ਘਾਲੀਆਂ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਫੇਰ ਨਦਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰਮੁ ਤਿਨ ਕਾਰ ॥

ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥ ਅੰਗ - ੮

ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹੈ -

ਤਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਦਿਖਾਏ ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਜਨ ਸੋਝੀ ਪਾਏ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਸੋ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਲਟੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਮੋਲਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ 'ਨਾਮ' ਦਾ ਧਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਦੇ ਨੇ -

ਤਨੁ ਸੰਤਨ ਕਾ ਧਨੁ ਸੰਤਨ ਕਾ ਮਨੁ ਸੰਤਨ ਕਾ ਕੀਆ ॥

ਅੰਗ - ੬੧੦

ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਜਿਹੜੇ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਕ ਤਾਂ ਗਾਉਂਦੇ

ਨੇ ਉਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੋਰ ਹੈ, ਇਕ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਭੇਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲੇ ਨੇ, ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਯਾਦ ਰਖਦੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਰਦਾ ਨਹੀਂ -

ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤੁ ॥
ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੇਈ ਸੰਤੁ ॥ ਅੰਗ - ੩੧੯

ਜਿਹੜੇ ਭੈ ਦੀਆਂ ਸਲਾਈਆਂ ਦੇ ਕੇ ਭਾਵ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਅਦਬ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਕਰਦੇ ਨੇ ਸਿੰਗਾਰ, ਉਹ ਇਸ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਗਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ - ਭੈ ਦੀ ਗਤੀ। ਅਦਬ ਦੇ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਗਤ ਜਨ ਸੰਤ, ਗੁਰਮੁਖ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਇਸ ਧਨ ਨੂੰ ਖੱਟਦੇ ਨੇ-

ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ ਭਗਤੀ ਹਰਿ ਧਨੁ ਖਟਿਆ
ਹੋਰੁ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੮੫੨

ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਜਗਤ ਭਰਮ 'ਚ ਭੁੱਲ ਗਿਆ -

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ
ਅਨਦਿਨੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੮੫੨

ਗੁਰੂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਉਹ ਨਾਮ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ, ਰਾਮ ਦਾ ਮੰਤਰ, ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਮੰਤਰ। ਇਹ ਜਾਪ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ, ਰਸਨਾ ਤੋਂ ਸਵਾਸ 'ਤੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਸਵਾਸ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਸੂਖਸ਼ਮ ਮੰਡਲ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਗ ਗਿਆ। ਜਿਥੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਏਸ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਇਹਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਮਨ ਵਿਚ ਨਾਮ ਵਸ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਫੁਰਨੇ ਆਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਥੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹਦੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਮਨ 'ਚ ਵਸ ਗਿਆ, ਉਹ ਫੇਰ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਰਖਦਾ ਹੈ -

ਬਿਖਿਆ ਮਾਹਿ ਉਦਾਸ ਹੈ ਹਉਮੈ ਸਬਦਿ ਜਲਾਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੮੫੨

ਆਹ ਹਉਮੈ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਜਿਹੜੀ ਸਾਨੂੰ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਮਾਇਆ, ਭਰਮ, ਅਗਿਆਨਤਾ, ਭੁੱਲ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਫੈਲ ਗਈ, ਜਿਹਦੇ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਤੇਰੀ ਉਤਰਸਿ ਮੈਲੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੯

ਜੇ ਤੂੰ ਗੁਣ ਗਾਵੇਂਗਾ, ਇਹ ਮੈਲ ਉਤਰਨ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗੀ-

ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਫੈਲੁ ॥ ਅੰਗ- ੨੮੯

ਜਿਹੜੀ ਵਿਹੁ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਫੈਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਹਉਮੈ

ਦੀ, ਮੈਂ ਦੀ ਇਹ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਖਤਮ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਜਿਹਨੂੰ ਮੌਤ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਮਰਿਆ ਕਰਦਾ, ਅਮਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਪਰ ਹਉਮੈ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਮਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਉਪਰ ਜਾ ਕੇ ਰੂਹਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ - 'ਬਿਖਿਆ ਮਾਹਿ ਉਦਾਸ' ਰਹਿੰਦਾ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਦਾਸ ਹੈ, (detached) ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਤੇ ਇਹਦੀ ਹਉਮੈ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਜਾਲ ਦਿਤੀ। ਫੇਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਆਪ ਵੀ ਤਰਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਹਦੀਆਂ ਕੁਲਾਂ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ, ਪਿਆਰ ਵਾਲੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਜੁੜੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰਦਾ ਹੈ।

ਇਥੇ ਇਕ ਫਰਕ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਰਧਾ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਕ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰ ਲਏ। ਜੇ ਤਮਾਕੂ ਹੀ ਪੀ ਲਵੇ। ਰਹਿਤਨਾਮੇ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਤਨਕ ਤਮਾਕੂ ਸੇਵੀਐ ਦੇਵ ਪਿਤਰ ਤਜਿ ਜਾਇ॥

ਜਿਹੜੇ ਦੇਵ ਲੋਕ ਦੇ ਵਿਚ ਦੇਵਤਾ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਮਿਹਰ ਦੀ ਨਿਗ੍ਰਾ ਰੱਖ ਰਹੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਵੀ ਤੇ ਪਿੱਤਰ ਲੋਕ 'ਚ ਜਿਹੜੇ ਪਿੱਤਰ ਗਏ ਹੋਏ ਨੇ ਸਾਡੇ ਉਹ ਵੀ, ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਬੇਦਾਵਾ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਡਾ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦਾ ਐਨਾ ਪਾਪ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ -

ਪਾਣੀ ਤਾ ਕੇ ਹਾਥ ਕਉ ਮਦਰਾ ਸਮ ਅਘਦਾਇ॥

ਜਿੰਨਾਂ ਉਹਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਬਾਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਮਦਰਾ ਦਹਤੀ ਸਪਤ ਕੁਲ ਭਾਂਗ ਦਹੈ ਤਨ ਏਕ॥

ਜਗਤ ਜੂਠ ਸਤ ਕੁਲ ਦਹੈ ਨਿੰਦਾ ਦਹੈ ਅਨੇਕ॥

ਸ਼ਰਾਬ ਸੱਤ ਕੁਲਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਭੰਗ ਇਕ ਤਨ ਦਾ। ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਤਾਂ ਕੁਲਾਂ ਹੀ ਭੁੱਬ ਜਾਂਦੀਆ ਨੇ। ਤਮਾਕੂ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸੌ ਕੁਲ ਗਿਣੀ ਹੈ ਨਿੰਦਿਆ ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਗਿਣੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਤਾਂ

ਕਹਿੰਦੇ ਅਨੇਕ ਕੁਲਾਂ ਨੇ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨੇ। ਸੋ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਜਿਹ ਕੁਲਿ ਪੁਤ ਨ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰੀ ॥

ਬਿਧਵਾ ਕਸ ਨ ਭਈ ਮਹਤਾਰੀ ॥ ਅੰਗ - ੩੨੮

ਜਿਹੜੀ ਕੁਲ ਦੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਾਲਾ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਚੰਗਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦਾ ਪਿਉ ਮਰ ਹੀ ਜਾਂਦਾ। ਨਿਕੰਮਾ ਪੁੱਤਰ ਤਾਂ ਨਾ ਖਾਨਦਾਨ 'ਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਚੁਗਲੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਈਰਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੇ ਕੁਲਾਂ ਡੋਬ ਦੇਣੀਆਂ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ। ਸੋ ਕੁਲ ਉਹੀ ਭਲੀ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆ ਜਾਵੇ, ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਢਾਕ ਪਲਾਸ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਜੀਵ ਜੰਮੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਮਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ ਜੀਉਂਦੀ ਜਾਗਦੀ ਰੂਹ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਜਿਹੜੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦੇਵੇ। ਉਹ ਉਸਦੀ ਬਦਲਦੀ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਆਪਿ ਤਰਿਆ ਕੁਲ ਉਧਰੇ ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੨

ਧਾਰਨਾ - ਧੰਨ-ਧੰਨ ਨੇ ਜਣੇਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨਾਮ ਜਪਦੇ।

ਜਿਸ ਕੁਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਸਾਰੀ ਕੁਲ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਕੁਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਢੱਕ ਤੇ ਪਲਾਸ ਵਰਗੇ ਜਿਹੜੇ ਨਿਕੰਮੇ ਦਰੱਖਤ ਨੇ, ਅੱਗ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਲਦੀ, ਐਸੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਜਿੱਥੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਆ ਜਾਵੇ -

ਆਪਿ ਤਰਿਆ ਕੁਲ ਉਧਰੇ ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੨

ਧੰਨ ਹੈ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਜਿਹਨੇ ਐਸੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਤਾ। ਜੋ ਹਉਮੈ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਦਾਸ ਹੋਵੇ ਤੇ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਜਾਲ ਦੇਵੇ ਨਾਮ ਦੇ ਬਲ ਦੇ ਨਾਲ। ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਤਰਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਵੀ ਉਧਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਧੰਨ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਆਉਣਾ, ਇਹਦੀ ਵਡਿਆਈ ਮਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕੁਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਲਾਇਕ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਧਿਰਕਾਰ ਹੈ, ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਟਕਾਰ ਹੈ। ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਜਿਉਂਦੀ ਤਾਂ ਰਹਿ, ਪਰ ਵਿਧਵਾ ਹੋ ਕੇ ਜਿਉਂ। ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਧਿਰਕਾਰ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ। ਵਿਧਵਾ

ਹੋ ਕੇ ਕਿਉਂ ਜੀਉਂ? ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਬੰਦਾ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਜਿਹਦਾ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ। ਪੁਰਾਣੇ ਜਮਾਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬੱਚਾ ਪੇਟ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸਮਾਗਮ ਰਚੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਬੀਬੀਆਂ ਨਾਮ ਜਪਦੀਆਂ ਸੀ, ਸਾਧਨ ਕਰਦੀਆਂ ਸੀ, ਸੇਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਸੀ, ਸਤਿਸੰਗ ਸੁਣਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸੀ। ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਸੀ, ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ, ਵੇਦਾਂ-ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਮਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਐਸੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੀ ਕੁਲ ਦਾ ਨਾਮ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਐਸੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਿ ਕੇ ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਬਣਾਇਆ। ਸੋ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਬਣਾ ਦਿਤੇ, ਲੋਰੀਆਂ-ਲੋਰੀਆਂ 'ਚ ਹੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਦਿੰਦੀ ਸੀ ਮਾਂ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਉਚਾਟ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਓ, ਕੋਈ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏਗਾ ਉਹ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ। ਉਹਨੂੰ ਕਰਮ ਯੋਗ ਦੀ ਸਿਖਸ਼ਾ ਦਿਤੀ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੱਕ। ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਵੀ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਨਾਲ ਰਾਜ ਯੋਗੀ ਵੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੀ, ਇਹ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ। ਉਸ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਜਾ ਨਿਰਮੋਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਉਸਦਾ ਰਾਜ ਤੇ ਉਹਦੀ ਬਿਰਤੀ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਅੱਜ ਤੱਕ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਧੰਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਮਾਂ ਨੂੰ -

ਸਦਾ ਸਹਜੁ ਸੁਖੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ

ਸਚੇ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੨

ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ ਸਾਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਭੁੱਲੀ ਪਈ ਹੈ। ਕੀ ਦੇਵਤੇ, ਕੀ ਪੜ੍ਹੇ ਹੋਏ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪੀਐਚ.ਡੀ, ਫਿਲਾਸਫਰ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਤਾਂ ਲਿਖ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਫਿਲਾਸਫਰ ਏਧਰਲੀਆਂ-ਓਧਰਲੀਆਂ ਦੇਖ ਕੇ। ਦਿਮਾਗੀ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਫਿਲਾਸਫਰਾਂ 'ਤੇ, ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਜਦੋਂ ਸੋਚ ਵਿਚ ਬਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਹੋਰ ਹੈ। ਮੌਲਿਕ ਵਿਦਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਾਂਟ ਲਓ, ਵੇਰ ਲਾ ਲਓ, ਪੰਜ-ਸੱਤ ਸੌ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਪਿੱਛੇ ਲਿਸਟ ਦਿਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਪੰਜ ਸੌ ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਚੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਲਕੀਰ ਦੇ ਫਕੀਰ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਪੰਜ ਸੌ ਕਿਤਾਬ 'ਚੋਂ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਪੰਨੇ 'ਤੇ, ਫਲਾਣੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਅਗਾਂਹਾਂ ਮੌਲਿਕ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਘਾਟਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਰਹੀ

ਚੀਜ਼। ਸੋ ਐਸੇ ਜੋ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਲਿਖਦੇ ਨੇ, ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੁੰਦਾ। ਜੀਵਨ ਉਹਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਹਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹਾਦੇਉ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਭੁਲੇ

ਹਉਮੈ ਮੋਹ ਵਧਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੨

ਮੁਖੀ ਦੇਵਤੇ ਨੇ -

ਇਕੁ ਸੰਸਾਰੀ ਇਕੁ ਭੰਡਾਰੀ ਇਕੁ ਲਾਏ ਦੀਬਾਣੁ ॥

ਅੰਗ - ੭

ਇਹ ਵੀ ਤਿੰਨ ਗੁਣੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਚ ਭੁੱਲ ਗਏ। ਕਿਉਂ ਭੁੱਲ ਗਏ? ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ-

ਓਹੁ ਵੇਖੈ ਓਨਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵੈ

ਬਹੁਤਾ ਏਹੁ ਵਿਡਾਣੁ ॥

ਅੰਗ - ੭

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤਾਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਮੁਖੀ ਦੇਵਤੇ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਧਾਰਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਕਹਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਹੀ ਮਾਇਆ 'ਚ ਭੁੱਲ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਝੀ ਨਾ ਰਹੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੇ ਹਉਮੈ ਤੇ ਮੋਹ ਨੂੰ ਵਧਾ ਦਿਤਾ -

ਪੰਡਿਤ ਪੜਿ ਪੜਿ ਮੋਨੀ ਭੁਲੇ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ॥

ਅੰਗ - ੮੫੨

ਪੰਡਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਡਿਗਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪੀਐਚ.ਡੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਚਾਰੋਂ ਵੇਦ, ਛੇਈ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਸਤਾਈ ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ, ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ, ਹੋਰ ਜੋਤਿਸ਼ ਵਗੈਰਾ, ਹਰੇਕ ਚੀਜ਼ ਜਿਹੜਾ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਉਪਾਧੀ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਪੰਡਤ ਦੀ। ਚਾਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਹੋਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਵੀ ਪੜ੍ਹ-ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਜਿਹੜੇ ਮੋਨੀ ਸੀ, ਜਿਹੜੇ ਬੋਲਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀਗੇ, ਖੋਜ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਵੀ ਭੁੱਲ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਜੇ ਭਾਅ ਚਿੱਤ ਲਾ ਲਿਆ, ਪੰਡਿਤ ਪੜਿ ਪੜਿ ਮੋਨੀ ਭੁਲੇ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ। ਦੇਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਿੱਤ ਲੱਗ ਗਿਆ-

ਜੋਗੀ ਜੰਗਮ ਸੰਨਿਆਸੀ ਭੁਲੇ

ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਤਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੨

ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵੀ ਧਰਮਾਂ 'ਚ, ਭੇਖਾਂ 'ਚ ਭੁੱਲ ਗਿਆ।

ਮਨਮੁਖ ਦੁਖੀਏ ਸਦਾ ਕ੍ਰਮਿ ਭੁਲੇ

ਤਿਨੀ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੨

ਜਿਹੜੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਰ ਵਕਤ ਭੁੱਲੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਨਾ ਕਰੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮ ਗਵਾ ਦਿਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਬਿਰਥਾ ਜਨਮ ਗਵਾਇਆ,

ਮਨਮੁਖ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ।

ਦੋ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਨੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗਾਈਡ ਬਣਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ? ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਬੜੀ ਸੁਖਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜਜ਼ਬੇ ਉਠਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮਾੜੀ ਕਰੀ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੇ 'ਚ ਤਾਕਤ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੰਡ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਵੈਰ ਭਾਵ ਮਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਜਾਵੇ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਨ ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਵੈਰ ਭਾਵ ਅੰਦਰ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੈਗੀ ਮਨ ਦੀ ਗੱਲ। ਜੇ ਕਹੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਪੁੱਛੀਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ? ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਵਵਾ ਵੈਰੁ ਨ ਕਰੀਐ ਕਾਹੂ ॥

ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਹੂ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੯

ਤੇਰੇ ਨੈਣ ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਪਰ ਤੂੰ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲੈ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕਾਰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਇਹਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕਾਰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡਾ ਰੌਲਾ-ਗੌਲਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਗੁਣ ਵੱਧ ਨੇ, ਕਿਤੇ ਤਮੇ ਗੁਣ ਵਧ ਗਿਆ, ਕਿਤੇ ਛਲੀਆ, ਕਪਟੀ, ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਤੇ ਗੁਣ ਵਧ ਗਿਆ ਉਥੇ ਉਹ ਬੰਦਾ ਚੰਗਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭੁਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਭੁੱਲਿਆ ਹੈ। ਇਹਦੀ ਕਿਰਤ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਵੈਰ ਨਾ ਕਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ ਇਹਦੇ 'ਚ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ -

ਪਰ ਕਾ ਬੁਰਾ ਨ ਰਾਖਹੁ ਚੀਤ ॥

ਤੁਮ ਕਉ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਭਾਈ ਮੀਤ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੯

ਪਰਾਇਆ ਬੁਰਾ ਚਿੱਤ 'ਚ ਨਾ ਰੱਖ, ਤੈਨੂੰ ਦੁਖ
ਆਉਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਭਲਾ ਲੋਚਦਾ ਹੈਂ
ਸਭ ਦਾ, ਤੂੰ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਰ -

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ।
ਵੈਰ ਨਾ ਚਿਤਵਿਆ ਕਰ -

ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਵਾਇ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੫੨

ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ, ਬੁਰੇ ਨੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਚਿਰ ਆਪਾਂ
ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਸੰਸਾਰ 'ਚ, ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਤਾਂ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀਂ,
ਬੀਜ ਨਾ ਬੀਜੇ ਜਿਹਦਾ ਬਦਲਾ ਫੇਰ ਦੇਣਾ ਪਵੇ। ਬੁਰੇ
ਦਾ ਵੀ ਭਲਾ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਮੱਤ ਹੈ
ਇਹ।

ਬੁਰਿਆਂ ਨਾਲ ਬੁਰਿਆਈ ਕਰਦੇ,
ਮਾਫ ਕਰਨ ਕਈ ਸਿਆਣੇ।
ਬੁਰਿਆਂ ਨਾਲ ਭਲਿਆਈ ਕਰਨੀ,
ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਾਣੇ।

ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬੁਰੇ ਦੇ
ਨਾਲ ਮੈਂ ਭਲਾ ਕਰ ਦੇਵਾਂ। ਕੌਡਾ ਰਾਕਸ਼ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ
ਤਲ ਕੇ ਖਾਣ ਲੱਗਿਆ, ਲੇਕਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ
ਰਵੱਈਆ ਕੀ ਹੈ? ਉਹਦੇ 'ਚੋਂ ਬੁਰਿਆਈ ਕੱਢ ਦਿਤੀ
ਤੇ ਕੌਡੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੋ ਕੇ
ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿਆ ਕਰ। ਇਕ ਦਮ ਪੂਰਾ ਕਰ
ਦਿਤਾ।

ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀਆਂ ਵਿਉਂਤਾਂ
ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸੋਚਾਂ ਪਏ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹ
ਤਿੰਨ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਾਰ ਦੇਈਏ। ਤਾਕਤ ਵੀ
ਥੋੜ੍ਹੀ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਤਕੜੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਕਿਤੇ
ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਸਾਡੇ ਬੰਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ। ਕੋਈ ਜੁਗਤ
ਖੇਲੇ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਵਿਉਂਤਾਂ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਰੱਸੇ
ਇਕੱਠੇ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਹੁ ਮਿਲਾ
ਰਹੇ ਨੇ, ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਛਿੜਕ ਰਹੇ ਨੇ।
ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕਰਦੇ ਨੇ? ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਸਾਹਿਬ ਉਸੇ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਸੰਤ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਠੱਗ
ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਸਾਧੂ ਬਣਾ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਮੰਜੀ
ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਮ ਉਹਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ
ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਸੰਤ ਬਣ ਗਿਆ ਸੱਜਣ। ਅਸਲੀ ਸੱਜਣ
ਬਣਾ ਦਿਤਾ -

ਸਜਣ ਸੇਈ ਨਾਲਿ ਮੈ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਚਲੰਨਿ ॥
ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਖੜੇ ਦਿਸੰਨਿ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੯

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੇ
ਮਨ ਦੇ ਪਿਛੇ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਨੇ। ਇਕ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੇ
ਰੋਸ਼ਨੀ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ, ਹਰ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ। ਜਿਹੜੇ
ਪਿਛਲੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖ ਕਹਿੰਦੇ
ਨੇ। ਗੁਰਮੁਖ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਗਾਹ 'ਚ
ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ, ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਅਮਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗਣ
ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਕਦੇ
ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏਗਾ -

ਮਨਮੁਖ ਦੁਖ ਕਾ ਖੇਤੁ ਹੈ ਦੁਖੁ ਬੀਜੇ ਦੁਖੁ ਖਾਇ ॥
ਦੁਖ ਵਿਚਿ ਜੰਮੈ ਦੁਖਿ ਮਰੈ ਹਉਮੈ ਕਰਤ ਵਿਹਾਇ ॥
ਅੰਗ - ੯੪੭

ਮਨਮੁਖਿ ਆਵੈ ਮਨਮੁਖਿ ਜਾਵੈ ॥
ਮਨਮੁਖਿ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ ॥
ਜਿਤਨੇ ਨਰਕ ਸੇ ਮਨਮੁਖਿ ਭੋਗੈ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਲੇਪੁ ਨ ਮਾਸਾ ਹੇ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੭੩

ਜਿੰਨੇ ਨਰਕ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮਨਮੁਖ ਦੇ ਹਿੱਸੇ 'ਚ ਆਏ
ਹੋਏ ਨੇ, ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਭੋਰਾ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਲੇਪ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ।
ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ
ਵਿਚ ਬਤੀਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਹਨ੍ਹੇਰੇ
ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਬਤੀਤ ਕੀਤੀ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲੀ ਕੀਤੀ
ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਐਸੇ ਜੋ ਲੋਕ ਨੇ -

ਮਨਮੁਖ ਦੁਖੀਏ ਸਦਾ ਭ੍ਰਮਿ ਭੁਲੇ.....॥
ਅੰਗ - ੯੫੨

ਪੰਜ ਭਰਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਭੁੱਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਜਨਮ ਹੈ -

.....ਤਿਨ੍ਹੀ ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੯੫੨

ਬਿਰਥਾ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ। ਜਿਹੋ ਜਿਹੇ ਆਏ, ਉਹਾ
ਜਿਹੋ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਗੋਂ ਪਾਪ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ। 'ਨਾਨਕ
ਨਾਮ ਰਤੇ' ਹੁਣ ਸਮਝਦੇ ਕਿਹੜੇ ਨੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ,
ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਸ਼ਕੱਤਾਂ
ਘਾਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗਦੇ
ਹਨ ਤੇ ਚਿੱਤ ਲਾਉਂਦੇ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲ। ਮਿਹਨਤਾਂ
ਕਰਦੇ ਨੇ। ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਮੁੜ ਸੋਮੇ ਵਲ
ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੱਤ ਦੀ ਪਛਾਣ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵਿਚ ਗੜ੍ਹਦ
ਹੋਏ-ਹੋਏ ਨੇ, ਰੱਤੇ ਹੋਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹੀ ਸਮਝਦੇ ਨੇ।

ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸੇਈ ਜਨ ਸਮਝੇ

ਜਿ ਆਪੇ ਬਖਸਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੮੫੨

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਜੋ ਸਚਾਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਸਾਰੇ ਇਕ ਤੱਤ ਜਿਸਨੂੰ ਪਰਮ ਤੱਤ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਸਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੱਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਰਾਮ ਤੱਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਪਰਮ ਸ਼ਕਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਪਰਮ ਜੋਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇਰੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ। ਉਹਦਾ ਸੂਰਜ ਵਰਗਾ ਚਾਨਣਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਗਿਆਨ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ ਅਨੁਭਵ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਆਹ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ ਉਸਨੂੰ। ਉਹ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸੂਰਜ ਚੰਦਰਮਾ ਵਰਗਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਹੋਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੂਰਜ ਚੰਦਰਮਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ -

ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ ਸੂਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ ॥
ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੮੬੩

ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਰੋੜਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਉਹਦਾ। ਸੋ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਹ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇਖਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਸੁਣਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੇਰੇ ਹਰ ਵਕਤ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਮੱਥਾ ਵੀ ਟੇਕਦਾ ਹੈਂ, ਇਸ ਆਸ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਫੇਰ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਤੂੰ ਭੁੱਲਦਾ ਕਿਉਂ ਹੈ ਸਾਡੇ ਬਚਨ ਨੂੰ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ ਸਦਾ ਹੈ ਸੰਗੇ,
ਉਹਨੂੰ ਕਾਹਤੋਂ ਭੁੱਲਿਐਂ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇਖਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਸੁਣਦਾ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਬਚਨ ਤੱਤ ਦੇ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਫੇਰ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਹਰ ਵਕਤ ਭੁੱਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ -

ਕਰਹਿ ਕਰਾਵਹਿ ਮੁਕਰਿ ਪਾਵਹਿ
ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ ਸਦਾ ਸੰਗਿ ਹਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੮੨੩

ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਫੇਰ ਮੁਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਤੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰੀਆਂ, ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਵੀ ਉਹ ਜਾਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫੇਰ

ਉਹਨੂੰ ਐਨਾ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਭੁੱਲਿਆ ਹੈਂ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਜਦੋਂ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣ ਦਾ, ਸੰਗਤ ਬਹੁਤ ਸੀ ਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਕਈ ਵਾਰੀ ਐਸਾ ਸੋਚ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਕੋਈ ਸੰਗਤ ਦਾ ਸਰੀਰ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ 'ਚ ਹੈ, ਕੋਈ ਚੌਥੀ 'ਚ ਹੈ, ਕੋਈ ਅੱਠਵੀਂ 'ਚ ਹੈ, ਕੋਈ ਦਸਵੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਤਰੱਕੀ ਰੁਕ ਜਾਏਗੀ। ਹੋਵੇ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਲਾਇਕ ਬੰਦਾ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰ ਦੇਈਏ ਜਿਹੜਾ ਕਾਫੀ ਉੱਚਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗਾਈਡ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ। ਸੋ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾ ਦੇ ਦੋ ਮੁਖੀ ਚੇਲੇ, ਦੋ ਸੇਵਕ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਦਬ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ, ਨਾਲ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣਾ ਹੈ ਭਾਈ। ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਪੁੱਛਣੀ ਹੈ ਪੁੱਛ ਲਓ, ਫੇਰ ਨਾ ਸੰਕਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਹੋ ਗਿਆ, ਦੋਹਾਂ ਚੇਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਤੁਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਆਏ ਓਂ। ਅਸੀਂ ਗੱਦੀ ਉਸਨੂੰ ਦੇਣੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਾਰਜ ਅਸੀਂ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰ ਲਵੇ। ਦੋ ਕਬੂਤਰ ਮੰਗਾ ਲਏ, ਇਕ-ਇਕ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਫੜਾ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ ਇਸ ਕਬੂਤਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਾਰਨਾ ਉਥੇ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਦੇਖਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਜਾਏਗਾ, ਉਹਨੂੰ ਮੈਂ ਗੱਦੀ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦਮ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਇਕ ਕੰਧ ਦੇ ਉਹਲੇ ਹੋਇਆ, ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਦੇਖਿਆ, ਕਬੂਤਰ ਦੀ ਗਰਦਨ ਮਰੋੜ ਕੇ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਨੱਠ ਕੇ ਆ ਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤਾ, ਕਹਿੰਦਾ, ਲਓ ਮਹਾਰਾਜ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਨੂੰ ਰੱਖ ਦਿਓ ਪਰੋ ਚੁੱਕ ਕੇ।

ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਸ਼ਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ। ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਘੰਟਾ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਦੋ ਘੰਟੇ ਲੰਘ ਗਏ, ਪਹਿਰ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਆ ਕੇ ਕਬੂਤਰ ਜਿੰਦਾ ਹੀ ਮੋੜ ਲਿਆਂਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਾਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਇਆ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਉਹ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਕਰ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਦਾ ਹੁਕਮ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਹੋਈ ਦੇਖਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਹਿੰਦਾ ਨਾਲ ਦੇ ਖੇਤ 'ਚ ਮੈਂ ਵੜਿਆ ਗੰਨੇ ਵਿਚ, ਉਥੇ ਟਿੱਡੇ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਵਲ ਵੀ ਦੇਖਦੇ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਦੇਖਦਾ ਸੀ। ਕਬੂਤਰ ਵਲ ਵੀ ਦੇਖਦੇ ਸੀ, ਕਬੂਤਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਦੇਖਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਜੰਗਲ 'ਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਤੇ

ਜਿਸ ਸੰਘਣੇ ਦਰਖਤ ਦੇ ਥੱਲੇ ਬੈਠ ਕੇ ਮੈਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗਿਆ, ਉਥੇ ਉਪਰ ਪੰਛੀ ਬੈਠੇ ਸੀ, ਉਹ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸੀ ਸਾਡੇ ਵਲ। ਅੱਗੇ ਇਕ ਟੋਆ ਸੀ ਮੈਂ ਟੋਏ 'ਚ ਵੜ ਗਿਆ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਵੜ ਕੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗਿਆ, ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ ਤੇ ਉਪਰ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਲਈ ਤੇ ਕਬੂਤਰ ਹੇਠਾਂ ਕਰ ਲਿਆ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਦੇਖਦਾ, ਲੇਕਿਨ ਤੁਹਾਡਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੇਰੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਥਾਂ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਐਸਾ ਨਹੀਂ, ਜਿੱਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾ ਦੇਖਦੇ ਹੋਣ, ਨਾ ਸੁਣਦੇ ਹੋਣ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਜਿੱਥੇ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਥਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਨਾ ਦੇਖਦਾ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਕੋਈ ਨਾ ਦੇਖਦਾ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਮਾਇਆਵੀ ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪੜਦਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ, ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕਬੂਤਰ ਮਰਵਾਉਣੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਸੋਝੀ ਘਰ ਕਰ ਗਈ ਕਿ ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਦੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਹਾਂ -

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ ॥

ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ ॥

ਧਰਨਿ ਮਾਹਿ ਆਕਾਸ ਪਇਆਲ ॥

ਸਰਬ ਲੋਕ ਪੂਰਨ ਪੁਤਿਪਾਲ ॥

ਬਨਿ ਤਿਨਿ ਪਰਬਤਿ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ॥

ਜੈਸੀ ਆਗਿਆ ਤੈਸਾ ਕਰਮੁ ॥

ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਮਾਹਿ ॥

ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸੇ ਸਮਾਹਿ ॥

ਤਿਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕੇ ਠਾਉ ॥

ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੪

ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕੋਈ ਥਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਪਾਣੀ, ਨਾ ਅੱਗ, ਨਾ ਹਵਾ, ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜੋਤ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਨੂੰ ਕਿਉਂ ਭੁੱਲਿਆ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ। ਤੇਰੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੋਈ ਹੈ -

ਕਾਚ ਬਿਹਾਝਨ ਕੰਚਨ ਛਾਡਨ .....॥ ਅੰਗ - ੮੨੩

ਕੰਚ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਤੇ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਰਿਹਾ ਹੈਂ -

.....ਬੈਰੀ ਸੰਗਿ ਹੇਤੁ ਸਾਜਨ ਤਿਆਗਿ ਖਰੇ ॥

ਅੰਗ- ੮੨੩

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀਆਂ, ਈਰਖਾ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾ ਕੇ, ਕੱਚ-ਪਿਚ ਸੁਣਾ ਕੇ ਨਰਕਾਂ 'ਚ

ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਸੱਜਣ ਨੇ -

ਨਾਨਕ ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜਿ ਫੂਢਿ ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਕਿਆ॥

ਓਇ ਜੀਵੰਦੇ ਵਿਛੜਹਿ ਓਇ ਮੁਇਆ ਨ ਜਾਗੀ ਛੋੜਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਛੱਡ ਬੈਠਿਆ। ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਸੀ।

ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਵਾਲੇ, ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ, ਆਪ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਖਬਰ ਹੋਈ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਸਕਾਰ ਨਾ ਕਰਿਓ, ਅੰਤਰ ਪਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਕਿ ਗਲਤ ਲਿਜਾ ਰਹੇ ਨੇ ਮਾਤਾ ਨੂੰ। ਮਾਤਾ ਜਿਉਂਦੀ ਹੋ ਗਈ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੋਲ ਆ ਗਏ ਸਾਰੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕਿੰਨੇ ਘੰਟੇ ਮਰੀ ਪਈ 'ਤੇ ਜਿਉਂਦੀ ਹੋਈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਾਤਾ ਤੂੰ ਦੱਸ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ? ਕਹਿੰਦੀ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਦੂਤ ਆ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਕੱਢਿਆ, ਕਹਿੰਦੀ ਨਾਮ ਮੇਰਾ ਨਿਕਲਿਆ ਹੀ ਨਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਧਰਮਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਗਲਤ ਲੈ ਆਂਦੀ ਤੁਸੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ -

ਧਰਮ ਰਾਇ ਨੇ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਬਹਿ ਸਚਾ ਧਰਮੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥

ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਦੁਸਟੁ ਆਤਮਾ ਓਹੁ ਤੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੩੮

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਤ ਦੇ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟਤਾਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਦਫਤਰ 'ਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਦਫਤਰ 'ਚ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਧਰਮਰਾਜ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪਏ -

ਨਾਨਕ ਧਰਮ ਐਸੇ ਚਵਹਿ ਕੀਤੇ ਭਵਨੁ ਪੁਨੀਤ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੫

ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਭਵਨ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਆਏ ਨੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਮਹਾਰਾਜ! ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਮੁਜਰਮ ਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗਏ। ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਧਰਮਰਾਜ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੰਗਰ 'ਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਬੜਾ ਆਦਰ ਕੀਤਾ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਕਿਉਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ? ਚੁੱਪ ਕਰੋ ਬੈਠੋ ਨੇ ਸਾਰੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਿੱਧਰ ਹੈ? ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਖੋਲ੍ਹੋ ਕੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਬਚਨ ਵਲ ਆਪ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਧਰਮਰਾਜਾ ਵੀ ਕਰੇਗਾ ਸੇਵਾ,
ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਸੰਗੀਆਂ ਦੀ।

ਸਾਧਸੰਗਿ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕਰੇ ਸੇਵਾ ॥

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸੋਭਾ ਸੁਰਦੇਵਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੧

ਇਥੇ ਸੰਗਤ ਕਰਦੇ ਓਂ ਤੇ ਸੋਭਾ ਕਿੱਥੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ। ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜਲਦੇ-ਬਲਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਭਾਗ ਜਾਗੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਜੋ ਹਰੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ, ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਸਰਵਣ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ।

ਮਾਤਾ ਕਹਿੰਦੀ ਉਹ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਫੇਰ ਮਾਤਾ ਅਗਾਂਹਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਬੜੇ ਆਦਰ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਲਦੀ ਜਾਓ, ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਸਸਕਾਰ ਕਰ ਦੇਣ ਤੇ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਉਣਾ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਣਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾਲ ਤਾਂ ਜਾਓ?

ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਲੈ ਗਏ, ਉਥੇ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅਜੇ ਤਾਂ ਸੱਤ ਸਾਲ ਤੇਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਸੱਤ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਆਏਂਗੀ ਤੂੰ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡੋਬਣਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਪੈ ਗਿਆ, ਨਿੰਦਿਆ ਵਾਲੇ ਡੋਬ ਦਿੰਦੇ ਨੇ।

ਕਰਨ ਨ ਸੁਨੈ ਕਾਹੂ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੪

ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜਾ ਸੁਣਦਾ ਹੈ -

ਜੇ ਕੋਈ ਉਸ ਕਾ ਸੰਗੀ ਹੋਵੈ ਨਾਲੇ ਲਏ ਸਿਧਾਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੩੭੩

ਕਹਿੰਦੇ, ਨਿੰਦਕ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਡੋਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਹਾਂ-ਹੂੰ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਅੰਦਰ ਐਨੇ ਗਹਿਰੇ ਲਹਿ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਹਦਾ ਭਰੋਸਾ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ

ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਉਹ ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਬੇ-ਭਰੋਸਗੀ 'ਚ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਵਾਂਗੂੰ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਉਂਦਾ-ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਦਾ ਨਿਹਚਾ ਅੰਦਰੋਂ ਪੋਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਿੰਦਿਆ ਸੁਣ ਲਈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਤੂੰ ਪਿਆਰ ਪਾ ਲਿਆ। 'ਬੈਰੀ ਸੰਗਿ ਹੇਤੁ ਸਾਜਨ ਤਿਆਗਿ ਖਰੇ ॥' ਸੱਜਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਸੀ, ਉਹ ਛੱਡ ਦਿਤੇ-

ਹੋਵਨੁ ਕਉਰਾ ਅਨਹੋਵਨੁ ਮੀਠਾ

ਬਿਖਿਆ ਮਹਿ ਲਪਟਾਇ ਜਰੇ ॥ ਅੰਗ - ੮੨੩

'ਹੋਵਨੁ' ਕੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਹੈਗਾ ਤਾਂ ਇਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਜਿਹੜੀ ਮਾਇਆ ਦਿਸਦੀ ਹੈ, ਛਿਨ ਭੰਗਰ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲੇ ਇਥੇ ਮੋਹਾਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਗੈਰਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ, ਖੇਤ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਨਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਖੇਤ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ, ਸ਼ਹਿਰ ਬਣ ਗਏ। ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਆਏਗਾ, ਜਦ ਕੋਈ ਸ਼ਹਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ, ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਖੇਤ ਹੋਣਗੇ। ਪੱਕੀ ਚੀਜ਼ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਨਾ। ਜਿੰਨੇ ਬੰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਹੈਗਾ ਕਿਹੜਾ ਨਹੀਂ।

ਆਹ ਪਿੰਡ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ ਕਦੇ-ਕਦੇ। ਜਿਹਨੂੰ ਪੁੱਛੀਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜੀ ਉਹ ਤਾਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਪੁੱਛਣ ਤੋਂ ਹੀ ਹਟ ਗਏ ਅਸੀਂ ਕਿ ਖਬਰੇ ਕਿਹੜਾ ਹੈਗਾ, ਕਿਹੜਾ ਨਹੀਂ, ਕਾਹਨੂੰ ਸਮਾਂ ਖਰਾਬ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਚਲੇ-ਚਲੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਹੈ, ਚਲੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਸਭ ਨੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਹੈਗੇ, 'ਅਨਹੋਵਨ' ਜਿਹੜਾ 'ਹੋਵਨ' ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਸਾਧੂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ, 'ਗੁਰੂ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ॥' ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕੌੜਾ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। 'ਅਨਹੋਵਨੁ ਮੀਠਾ' ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸਦਾ ਥਿਰੁ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਉਹ ਮਿੱਠੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਨੇ। 'ਬਿਖਿਆ ਮਹਿ ਲਪਟਾਇ ਜਰੇ' ਕਹਿੰਦੇ ਬਿਹੁ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਇਹਨੂੰ। ਠਗਮੂਰੀ ਬੂਟੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਬਿਖਿਆ ਦੇ ਵਿਚ ਲਿਪਟ ਗਿਆ -

ਅੰਧ ਕੂਪ ਮਹਿ ਪਰਿਓ ਪਰਾਨੀ

ਭਰਮ ਗੁਬਾਰ ਮੋਹ ਬੰਧਿ ਪਰੇ ॥ ਅੰਗ - ੮੨੩

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਤੇਰੀ ਮਤ ਹੋਰ ਹੈ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਖੂਹ 'ਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ। ਜਿੱਥੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ। ਭਰਮ ਗੁਬਾਰ ਦੀਆਂ ਹਥਕੜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਪਿਆ ਹੈਂ।

ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਭਰਮ ਨੇ। ਪੰਜ ਭਰਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਖਸ਼ਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਆ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਭਰਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਹਟਦੇ -

ਜਨ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਆਪਾ ਚੀਨੈ
ਮਿਟੈ ਨ ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਕਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੬੮੪

ਭਰਮ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਆਪਾ ਨਹੀਂ ਚੀਨਦਾ। ਆਪਾ ਚੀਨਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਸਾਧੂਆਂ ਕੋਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਭਰਮ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਗੁਬਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਪਿਆ ਹੈ -

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪੁਭ ਹੋਤ ਦਇਆਰਾ
ਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ਕਾਢੈ ਬਾਹ ਫਰੇ ॥ ਅੰਗ - ੮੨੩

ਜੇ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਦਇਆਲ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਬਾਂਹ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭਰਮਾਂ 'ਚ ਪਏ ਹੋਏ ਨੂੰ ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਭਰਮ ਕੀ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਜਾਨਣਾ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿ ਮੰਨਣਾ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣਾ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਿਆਰਾ ਹੀ ਕੱਢ ਦੇਣਾ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਏ ਮਨ ਮਤ ਜਾਣਹਿ ਹਰਿ ਦੂਰਿ ਹੈ ਸਦਾ ਵੇਖੁ ਹਦੂਰਿ ॥
ਅੰਗ - ੪੨੯

ਐਨਾ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰ ਲੈ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਦਾ ਹੀ ਹਦੂਰਿ ਹੈ, ਸਦਾ ਹੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ।

ਸਦ ਸੁਣਦਾ ਸਦ ਵੇਖਦਾ ਸਬਦਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥
ਅੰਗ - ੪੨੯

ਸਦਾ ਹੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ੧੯ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ॥ ਜਪੁ ॥

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥
ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥ ੧ ॥

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ। ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਭਰਪੂਰ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਹੀ। ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ-ਕਰਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ। ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਹੋਰ ਕਿਰਿਆ ਨੇ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ, ਭੁੱਲ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ੌਂਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਉਸ ਥਾਂ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥ ਅੰਗ - ੨੨

ਜਿੱਥੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ, ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ। ਜੁੜਨ ਵਾਲੇ ਬਚਨ ਹੋਣ, ਤੋੜਨ ਵਾਲੇ ਬਚਨ ਨਾ ਹੋਣ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਥੇ ਉਹ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਫੇਰ ਉਹ ਨਾਮ ਦਾ ਧਨ ਖੱਟਦੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣਦੇ ਨੇ, ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਣਦੇ ਨੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਇਕ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ -

ਧਾਰਨਾ - ਆਵੇ ਨਾਮ ਦੇ ਵਪਾਰੀਓ,
ਧਨ ਖੱਟ ਲਓ ਨਾਮ ਦਾ।

ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਹੈ, ਦੀਵਾਨ ਆਪ ਦਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ 'ਚ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ ਨਾ, ਜਿਹਨੂੰ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਜਿਹਨੂੰ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਜਾਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ -

ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥
ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੬

ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਜਾਤਿ ਹੈ, ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਜਿਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ, ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਹਉਮੈ ਹੈ। ਅਸਲ ਨਹੀਂ ਇਹ ਚੀਜ਼, ਇਹ ਗਲਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਹੋਰ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਤਰਵਰੁ ਏਕੁ ਫਲੁ ਦਇ ਪੰਖੇਰੁ ਆਹਿ ॥
ਆਵਤ ਜਾਤ ਨ ਦੀਸਹੀ ਨਾ ਪਰ ਪੰਖੀ ਤਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੦

ਕਹਿੰਦੇ ਇੱਕ ਤਾਂ ਉਹ ਪੰਖੀ ਹੈ ਇਸ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿਖ ਦੇ ਉਤੇ ਜਿਹੜਾ ਕਿਤੇ ਆਉਂਦਾ-ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਕਿਤੇ ਭੋਗਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਨਾ ਕੋਈ ਪੁੰਨ ਹੈ ਨਾ ਪਾਪ ਹੈ, ਨਾ ਉਹਨੂੰ ਦੁਖ ਹੈ ਨਾ ਸੁਖ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਸਾਖੀ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਬ੍ਰਿਖ ਦੇ ਉਤੇ ਉਹ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਨਕਲੀ ਪੰਛੀ ਪਰਛਾਵਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਭੋਗਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਗੋਰਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕਾਲਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਅਮੀਰ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਗਰੀਬ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਚੱਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਕ ਨਕਲ ਹੈ ਇਕ ਅਸਲ ਹੈ। ਇਹ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਹਉਮੈ ਤੱਤ ਨੇ, ਅਸਲ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ।

ਚਲਦਾ.....।'

ਕਲਿਜੁਗਿ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸੁਖਾਲਾ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ, ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸ਼ਾਨ.....! /
ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥

ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - ੨੮੯

ਧਾਰਨਾ - ਫਿਰਦੇ-ਫਿਰਦੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਜੁਗ ਬੀਤ ਗਏ,
ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਲਾ ਲੈ ਮਾਲਕਾ।

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥

ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥

ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੭੮੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਬਹੁਤੇ ਜੁਗ ਹਾਰਿਓ ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਲਹੀ ॥

ਨਾਨਕ ਕਹਤ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀ ॥

ਅੰਗ - ੬੩੧

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ, ਆਪ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋ ਜਿੰਨੇ ਕਦਮ ਕੋਈ ਚੱਲ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਓਨੇ ਯੱਗਾਂ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡਾ ਫਲ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਕਲਜੁਗ 'ਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਿਰਤ, ਕਰਮ, ਦਾਨ-ਪੁੰਨ, ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਉਹ ਚਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਫਲ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਜੁਗ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਸੀ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ। ਤੁੱਤੇ ਤੇ ਦੁਆਪਰ ਵਿੱਚ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਬਹੁਤ ਉੱਚੇ ਸੀ। ਧਰਮੀ ਬੰਦੇ ਸੀ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣ ਦਿਆ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਕੁਛ ਸਾਲ ਉਤੇ ਹੋਏ। ਇੱਕ ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਅੱਜ ਤੱਕ ਸਭ ਦੇ ਯਾਦ ਹੈ। ਉਸ ਯੁੱਧ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੀ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ 18 ਕੂਹਣੀਆਂ ਫੌਜ, ਤੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਯੂਨਿਟਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ

ਫੌਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ, ਉਹ ਤਕਰੀਬਨ 45 ਲੱਖ ਬੰਦਾ 18 ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਮਰਿਆ, 10 ਜਣੇ ਬਚੇ ਸਿਰਫ। ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਤਬਾਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਥੇ ਕੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬਾਕੀ, ਕੁਛ ਵੀ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਯੁਪਿਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ, ਪ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਦੇਖੋ, ਯੁੱਧ ਨਾ ਕਰੋ। ਸਵਾਲ ਆ ਗਿਆ ਨੇਕੀ ਤੇ ਬਦੀ ਦਾ। ਜੇ ਨੇਕੀ ਵਾਲੇ ਦਬ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਨੇਕੀ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸੱਚ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਸੱਚ, ਧਰਮ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਅਦਇਆ ਦੀ ਬਾਤ ਨਾ ਕਰੋ, ਨਾ ਟਲਿਆ, ਅਖੀਰ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ। ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਤਬਾਹੀ ਹੋਈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਰਜਨ ਦਾ ਜੋ ਲੜਕਾ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਤਖਤ 'ਤੇ ਬੈਠਣਾ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਉਂ ਅਭਿਮੰਨਯੂ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਮੈਦਾਨ-ਏ-ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਵਾਰਸ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਕਰਿਆ, ਅਖੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਹੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸੀ, ਕੋਈ ਚਾਚਾ ਸੀ, ਕੋਈ ਤਾਇਆ ਸੀ, ਕੋਈ ਮਾਮਾ ਸੀ, ਕੋਈ ਕੁੜਮ ਸੀ, ਕੋਈ ਮਾਮੇ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨ, ਕਿੰਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਕਿੰਨਾ ਭੇੜ ਪਿਆ, ਅਖੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਰਾਜ ਲੈ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਚਿੱਤ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਨਹੀਂ ਖਤਮ ਹੋਈ। ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਤੋਂ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਕੇ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਨੇ। ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ ਚਿੱਤ। ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦੇ ਨਾਚ ਗਾਣੇ, ਹੋਰ ਖੇਲਾਂ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਸਾਡਾ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇੱਕ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅੰਦਰ। ਯੁੱਧ ਲੜਿਆ, ਕਿੱਥੇ ਗਏ ਉਹ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸੁਰਮੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿੱਡੀ ਤਾਕਤ ਸੀ ਜੋ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਈ। ਹੁਣ ਬਾਹਰੋਂ ਦੂਜੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਨੇ ਹੱਲੇ ਕਰਨੇ ਨੇ ਤੇ ਹੁਣ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਕਰਮੀ ਰਿਹਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਧਰਮ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿੰਨੇ ਰਹਿ ਗਏ ਫੌਜਾਂ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਪੈਣੀਆਂ ਨੇ। ਟਰੇਨਿੰਗ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਲੈਣੀ ਪੈਣੀ ਹੈ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮੰਦਾ ਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਪਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਾਂਡਵ ਉਦਾਸ ਹੋ ਕੇ ਤਪ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ, ਨਾਲ ਦਰੋਪਤੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਪਰਬਤ 'ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਬੜੀ ਦੇਰ ਬੈਠੇ, ਤਪ ਕਰਿਆ ਉਥੇ। ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਦੋਂ ਹੇਮਕੁੰਟ

ਦੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਓਹੀ ਅਸਥਾਨ ਹੈ -

ਹੇਮ ਕੁੰਟ ਪਰਬਤ ਹੈ ਜਹਾਂ
ਸਪਤ ਸਿੰਗ ਸੋਭਤ ਹੈ ਤਹਾਂ
ਸਪਤ ਸਿੰਗ ਤਹ ਨਾਮ ਕਹਾਵਾ
ਪੰਡ ਰਾਜ ਜਹ ਜੋਗ ਕਮਾਵਾ

ਜਿੱਥੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੇ ਜੋਗ ਕਮਾਇਆ ਸੀ, ਉਥੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਸਾਡਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਇਹ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਹੋਰ ਚੜ੍ਹੇ, ਬਰਫਾਂ ਦੇ ਤੁਫਾਨ ਆਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦਬ ਕੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ। ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਆਪਣੇ ਪੋਤਰੇ ਨੂੰ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰੀਕਸ਼ਤ ਸੀ ਉਸਨੂੰ ਰਾਜ ਭਾਗ ਸੰਭਾਲ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਧਰਮ ਸੰਭਾਲ ਦਿੱਤੇ। ਬੜਾ ਕਰਮੀ ਧਰਮ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ, ਪੂਰਾ ਮਰਿਯਾਦਾ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਜਿਸਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੋਈ ਭੁੱਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਰਦਾ, ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬੁਰਿਆਈ ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤਾਸ਼ਕੰਦ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਸਾਮ ਤੱਕ, ਏਧਰ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੱਕ ਹੇਠਾਂ ਵਿੰਧਿਆਚਲ ਪਰਬਤ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੇਹਕੰਟਕ ਰਾਜ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਯੁੱਗ ਬਦਲ ਗਿਆ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਕਲਜੁਗ ਆ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕਿੰਨਾਂ ਕੁ ਭਿਆਨਕ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਐਨਾ ਭਿਆਨਕ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਹੀ ਹੋਰ ਹੋਏਗੀ। ਕੋਈ ਕਰਮ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ, ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਪਰਚ ਜਾਣਗੇ। ਪੁੱਤਰ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਮਾਪੇ ਤਰਸਦੇ ਫਿਰਨਗੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਾਸਤੇ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣਗੇ, ਲਿਖਾਉਣਗੇ, ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਕਰਨਗੇ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋ ਕੇ ਲੜਕੀ ਘਰ ਆਈ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਲੜਕੇ ਦਾ ਰੁੱਖ ਬਦਲ ਜਾਏਗਾ। ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਵਿੱਚ ਪਰਚ ਜਾਏਗਾ। ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪਤੀਵਰਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਨਗੀਆਂ, ਵਸਤਰ ਘੱਟ ਪਾਉਣਗੀਆਂ, ਕਰਮ ਧਰਮ ਛੁਟ ਜਾਣਗੇ। ਜਿੰਨੇ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਗੇ ਜਿਹੜੇ ਨਾ ਆਪ ਧਰਮ ਦੇ ਰਸਤੇ ਚਲਦੇ ਨੇ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚੱਲਣ ਦੇਣ। ਵੇਦਾਂ, ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਮਾਸ ਖਾਓ, ਮੱਛੀ ਖਾਓ, ਅੰਡੇ ਖਾਓ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਓ। ਇੱਥੇ ਤੱਕ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਧਰਮ ਕਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਗੇ ਏਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ। ਜਿਹੜੇ ਮਦਰਾ ਪੀਣਗੇ, ਮਾਸ ਖਾਣਗੇ, ਮੈਥੁਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਣਗੇ। ਸੋ ਐਸਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਆਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹਾਲ, ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਿਵੇਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ

ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਬੰਦੇ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਕਿਵੇਂ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਏਗੀ? ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬਿਲਕੁਲ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਓ, ਚੰਦ, ਸੂਰਜ, ਤਾਰੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬਦਲਣਗੇ, ਨਾ ਮੌਸਮ ਬਦਲਣਾ ਹੈ, ਹਵਾ ਓਹੀ ਹੋਏਗੀ, ਸਭ ਕੁਛ ਓਹੀ ਹੋਏਗਾ ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਲਟਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਮਨੁੱਖ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਰਾਜੇ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ..

ਰਾਜੇ ਚੁਲੀ ਨਿਆਵ ਕੀ ਪੜਿਆ ਸਚੁ ਧਿਆਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੪੦

ਰਾਜੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਨਸਾਫ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫੀਆਂ ਕਰਨਗੇ। ਧੱਕੇ-ਧੌੜੇ ਕਰਨਗੇ, ਪਾਰਟੀਆਂ ਬਨਾਉਣਗੇ, ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਹਿਤ ਪੂਰਨ ਕਰਨਗੇ। ਆਮ ਪਬਲਿਕ ਪਿਸ ਜਾਏਗੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸੁਣੇਗਾ ਨਹੀਂ। ਤੀਰਥ ਕੋਈ ਵੀ ਫਲ ਨਹੀਂ ਦੇਏਗਾ, ਦਾਨ ਨੇ ਫਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਨੇ ਫਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਜੱਗਾਂ ਨੇ ਫਲ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਬ੍ਰਹਮਚਰੀਆ ਵਰਤ ਬਿਲਕੁਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਨਕਲੀ ਸਾਧੂ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਤੇ ਖੁੰਬਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਉੱਗਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਤਿ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਅਸਥਾਨ ਉੱਚੇ-ਉੱਚੇ ਬਨਾਉਣਗੇ। ਆਪਣੇ ਐਸ਼ੋ-ਇਸ਼ਰਤ ਦੇ ਸਮਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨਗੇ। ਨਾਉਂ ਧਰਮ ਦਾ ਹੋਏਗਾ ਲੇਕਿਨ ਕੇਵਲ ਵਿਖਾਵੇ ਦਾ ਬੁਰਕਾ ਹੋਏਗਾ, ਵਿਚੋਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਜਾਏਗੀ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਚੱਲਣਾ। ਵੇਦ ਦੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਣੀ ਕਿਸੇ ਨੇ, ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਹੋਏਗਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਦੱਸਿਆ ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹੀ ਦਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸੁਣ ਕੇ ਦਹਿਲ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੈਂ ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਭਿਆਨਕ ਆ ਜਾਏਗਾ, ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਏਸ ਕਲਜੁਗ 'ਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ਆਗਿਆ ਦੇਵੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਪ ਕਰੀਏ, ਸੋ ਰਾਜ ਭੋਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਪੋਤੇ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਆਏ ਜਿਹਦਾ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰੀਛਤ ਸੀ।

ਪ੍ਰੀਕਸ਼ਤ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਕਾਲੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਾਲਾ, ਸੋਨੇ ਦਾ ਮੁਕਟ ਪਹਿਨਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਭਾਰਾ ਕੱਦ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਛੁਰਾ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇੱਕ ਬੈਲ ਨੂੰ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹਦੀ ਥਾਂ ਘੋੜਾ ਨਠਾ ਕੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਤਲਵਾਰ ਕੱਢ ਲਈ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਤੂੰ ਬੈਲ ਨੂੰ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਕੌਣ ਹੈਂ ਤੂੰ? ਮੌਤ ਦਾ ਦੰਡ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਰ ਕੀ ਰਿਹਾ ਹੈਂ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਤੂੰ ਕਿਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਹਾਂ, ਕੁੱਲ ਦੁਨੀਆਂ

ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਹੈ।

ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੇਰਾ ਰਾਜ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰਾ ਰਾਜ ਹੈ ਧਰਮ ਤੋਂ ਖਾਲੀ। ਕਿਤੇ ਨਾਮ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਧਰਮ ਦਾ। ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ ਸਾਰੇ। ਨਾਮ ਜਪਣਗੇ, ਦਿਖਾਵੇ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਗੇ। ਹਰ ਚੀਜ਼ ਉਲਟੀ ਹੋਏਗੀ। ਪਾਪ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਜਿਹਨੂੰ ਧਰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸੱਚ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਕਿਤੇ ਭਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣਾ ਰਾਜਨ! ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕੈਂਚੀ ਹੈ ਮੈਂ ਘਰ-ਘਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕਲੇਸ਼ ਪੁਆ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਪਿਤਾ ਨਾਲ, ਨੂੰਹ ਦਾ ਸੱਸ ਨਾਲ, ਲੜਕੀ ਦਾ ਮਾਂ ਨਾਲ। ਇੱਕ ਵੀ ਬੰਦਾ ਸੰਮਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਚੱਲੇਗਾ। ਜਿੰਨੇ ਬੰਦੇ ਓਨੇ ਰਾਹ, ਦੁਖੀ ਹੋਣਗੇ, ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਲੱਭਣਾ ਇਹਦਾ। ਧਰਮ ਵੱਲ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਾਰੇ ਕੂੜ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਵਰਤਾਰਾ,
ਸੱਚ ਵਾਲਾ ਕਾਲ ਪੈ ਗਿਆ।

ਸਚਿ ਕਾਲ ਕੂੜ ਵਰਤਿਆ ਕਲਿ ਕਾਲਖ ਬੇਤਾਲ ॥
ਬੀਉ ਬੀਜਿ ਪਤਿ ਲੈ ਗਏ ਅਬ ਕਿਉ ਉਗਵੈ ਦਾਲਿ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੮

ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ ॥
ਕੂੜੁ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚਤਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੫

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ, ਧਰਮ ਨਾਮ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਫੰਘ ਲਾ ਕੇ ਧਰਮ ਉੱਡ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਧਰਮ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆਂ ਹਾਂ, ਧਰਮ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ। ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੈਂ ਧਰਮ ਚਲਾਵਣ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਧਰਮ ਦੀਆਂ values (ਗੁਣਾਤਮਕ ਕੀਮਤਾਂ) ਖਤਮ ਹੋ ਗਈਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ - ਸੱਚ ਹੈ, ਸੰਤੋਖ ਹੈ, ਧੀਰਜ ਹੈ, ਦਇਆ ਹੈ, ਖਿਮਾ ਹੈ, ਦਾਨ ਹੈ, ਸੀਲ ਹੈ, ਸੋਚ ਹੈ, ਤਪ ਹੈ, ਮਿਠਾਸ ਹੈ; ਇੱਕ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸੈਂਕੜੇ ਨੇ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਲੇਖ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ 64 ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੀ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ। ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਕਰੋ, ਯਾਦ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰੋ ਕੰਮ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿਤੇ। ਸੋ ਐਸਾ ਯੁੱਗ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚੀਂ ਅਸੀਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰੀਕਸ਼ਤ ਨੇ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫੇਰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰਾ ਰਾਜ ਹੈ ਮੈਂ ਰਾਜ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਤੇਰਾ ਰਾਜ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਰਾਜ ਸਾਰੀ

ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇ ਹੈ। ਐਨਾ ਕੁ ਮੈਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਥਾਂ ਦੇ ਦੇ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਰਹਿ ਸਕਾਂ। ਰਹਿਣਾ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਚੰਗਾ, ਤੂੰ ਮੰਗ ਕਿੱਥੇ ਮੰਗਦਾ ਹੈਂ ਥਾਂ। ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਿਓ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰੀਕਸ਼ਤ! ਮੈਨੂੰ ਜੁਏਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਦੇ ਦੇ, ਜਿੱਥੇ ਜੂਆ ਖੇਲੁਦੇ ਹੋਣ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਜੂਆ ਕੋਈ ਖੇਲੁਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੂਆ ਖੇਲੁਣ ਨਾਲ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ। ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਹਦਾ ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਨਿਕਲਿਆ, 45 ਲੱਖ ਯੋਧਾ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਾ ਕੋਈ ਸਾਇੰਸ ਰਹੀ ਹੈ, ਨਾ ਕੋਈ ਯੋਧਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਕਰ ਵਰਨ ਓਲਾਦ ਹੋ ਗਈ। ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਬੱਚੇ ਨੇ, ਏਧਰੋਂ ਓਧਰੋਂ ਮੰਗ ਕੇ ਲਏ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਨੇ ਤੇ ਜੂਆ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੋਰ ਮੰਗ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈਂ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬਖਾਨਿਆਂ 'ਚ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਦਿਓ। ਪ੍ਰੀਕਸ਼ਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਕ ਵੀ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ।

ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਬਿਕਰਮਾਜੀਤ ਸੀ। ਦਿੱਲੀ ਜਾਓ, ਬਿਰਲਾ ਮੰਦਰ ਦੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਥੰਮ੍ਹ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਚੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੇਸਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿੱਡਾ ਸੁਥਰਾ ਰਾਜ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੁਰੱਬਾ ਮੀਲ ਦਾ ਰਾਜ। ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਹੈ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ, ਦੱਖਣ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਰਲ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਧਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਆ ਗਿਆ, ਇਧਰ ਬੰਗਲਾ ਦੇਸ਼ ਆ ਗਿਆ। ਉਤੇ ਤਿੱਬਤ ਵਗੈਰਾ ਦੀ ਹੱਦ ਗਈ। ਤਾਸ਼ਕੰਦ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਿਕਰਮਾਜੀਤ ਦਾ ਰਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਐਡੇ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਗਲਤ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕਹਿੰਦਾ, ਡਾਕਾ ਮੇਰੇ ਕੋਈ ਮਾਰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅੱਠ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਗੱਲਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਿਓ। ਥਾਂ-ਥਾਂ 'ਤੇ ਸਤੰਭ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਉਹ ਖਬਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਸੀ, ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਚਲੇ ਗਏ।

ਸੋ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸ਼ਰਾਬਖਾਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਸ਼ਰਾਬ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਕੋਈ।

ਹੋਰ ਦੱਸ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਉਥੇ ਥਾਂ

ਦੇ ਦਿਓ, ਜਿੱਥੇ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਹੋਣ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੇਰੀ ਫੌਜ ਹੈ ਵੇਸਵਾਵਾਂ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪੁਰਖਾ! ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੀ ਵੇਸਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਪਤੀਵਰਤਾ ਤੇ ਇਸਤਰੀ ਵਰਤਾ, ਸਤਿ ਵਰਤ ਧਰਮ ਚਲਦੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਤਿ ਵਲ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ, ਜਤੀ ਸਤੀ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ, ਸਾਧਨਾ ਸੰਪੰਨ ਨੇ, ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਜਦ ਵੇਸਵਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਥਾਂ ਦੇਵਾਂ?

ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਪੰਜਵੀਂ ਜਗ੍ਹਾ ਦੱਸ ਕਿੱਥੇ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਪੰਜ ਜਗ੍ਹਾ ਦੱਸੀਆਂ ਨੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਨਾਂਹ ਨਾ ਕਰਿਓ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਰਹਿਣਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਸੋਨੇ ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਦੇ ਦਿਓ। ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹਾਂ ਤੂੰ ਸੋਨੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈਂ। ਸੋਨਾ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਸੋਨੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰੀਕਸ਼ਤ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਕੇ ਤਾਜ ਪਹਿਨਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਹਨੇ ਇੱਕ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੱਪ ਇੱਕ ਰਿਸ਼ੀ ਦੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨੇ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅੱਠਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੱਪ ਲੜ ਕੇ ਮਰੇਗਾ, ਜਿਹਨੇ ਮੇਰੇ ਗਲ 'ਚ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਚੇਲੇ ਨੇ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਉਹਦੇ।

ਸੋ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰੀਕਸ਼ਤ ਵੇਲੇ ਕਲਜੁਗ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਇਹਨੂੰ ਕੀਹਨੇ ਪੁੱਛਣਾ ਸੀ ਜਦ ਪ੍ਰੀਛਤ ਹੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਝੂਠ ਆ ਗਿਆ, ਛਲ, ਕਪਟ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀਆਂ, ਛਲ ਆ ਗਿਆ। ਝੂਠ ਦੀ ਨੀਤੀ ਆ ਗਈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਟੋਲ੍ਹਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ।

ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ ॥ ਆਧੇਰੈ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੫

ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਹੀ ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਧਰਮ ਦਾ। ਪ੍ਰੀਕਸ਼ਤ ਨੇ ਇੱਕ ਗੱਲ ਕਹੀ ਕਿ ਤੂੰ ਤਾਂ ਫੇਰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਵਿੱਚ ਗੁਣ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੇ ਔਗੁਣ ਹੀ ਨੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਰਾਜਾ ਪ੍ਰੀਕਸ਼ਤ! ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੁਣ ਵੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਗੁਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਯੁੱਗਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਤਿਜੁਗ ਦੀ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਤਪਸਿਆ ਦੇ ਬਰਾਬਰ, ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਪਸਿਆ ਤ੍ਰੇਤੇ ਦੀ; ਤ੍ਰੇਤੇ ਦੀ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਪਸਿਆ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੁਆਪਰ ਦੀ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਤਪਸਿਆ। ਦੁਆਪਰ ਦੀ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਸਤਿਜੁਗ ਦੀ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਦੀ, ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਦੋ ਘੜੀ ਜੇ ਚਿੱਤ

ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰ ਲਏ ਤਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਦੋ ਘੜੀ, 45 ਮਿੰਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਨ ਚਿਤ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ, ਸਮਝ ਕੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਦੇਵੇ, ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਸਮਝ ਕੇ। ਉਹਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਜਾਏਗਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਸਿਫਤ ਵੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਮਾੜਾ ਵੀ ਹੱਦ ਦਰਜੇ ਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਮੇਰੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਉਪਾਰ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖੈਨ ਸਾਧਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

ਪਹਿਲੇ ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਔਖੇ ਸਾਧਨ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਮੈਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਸਦਾ ਵੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਲਗਾਤਾਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਔਖੇ ਸਾਧਨ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਸੀ। ਇਹ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸੁਖਾਲਾ ਕਲਜੁਗ,
ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸੁਖਾਲਾ।

ਸਬਦਿ ਜਿਤੀ ਸਿਧਿ ਮੰਡਲੀ
ਕੀਤੋਸੁ ਅਪਣਾ ਪੰਥੁ ਨਿਰਾਲਾ।
ਕਲਿਜੁਗਿ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸੁਖਾਲਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩੧/੧

ਸੋ ਉਹ ਨਾਮ ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਐਸੇ ਭਿਆਨਕ ਯੁੱਗ ਵਿਚੋਂ ਤਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ -

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥
ਜਿਥੈ ਏਕੈ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਇਕੋ ਨਾਮੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ਜੀਉ ॥ ਅੰਗ - ੧੨

ਉਸ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਹੀ ਓਹੀ ਜਿੱਥੇ ਨਾਮ ਦੀ ਬਾਤ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਰੌਲਾ ਗੌਲਾ ਹੈ, ਚੁਟਕਲੇ ਸੁਣ ਲਓ, ਹੱਸ ਲਓ ਉਹ ਤਾਂ ਬਥੇਰੇ ਹਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਆਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਰੇਡੀਓ, ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ 'ਚ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਸਾਡੇ ਤਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਲੰਮੇ ਸਫਰ ਨੂੰ ਮੁਕਾਉਣਾ ਹੈ ਉਹ ਗੁਣ ਪਿਆਰਿਓ! ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਮੁੜ ਕੇ ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ-

ਧਾਰਨਾ - ਪਛਤਾਵੇਂਗੀ ਜਿੰਦੇ ਵੇਲਾ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ।

ਕਰਣੇ ਹੁਤੇ ਸੁ ਨਾ ਕੀਓ ਪਰਿਓ ਲੋਭ ਕੈ ਫੰਧ ॥
ਨਾਨਕ ਸਮਿਓ ਰਮਿ ਗਇਓ ਅਬ ਕਿਉ ਰੋਵਤ ਅੰਧ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੮

ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ਅਬ ਸਾਰੁ ॥

ਫਿਰਿ ਪਛਤਾਹੁ ਨ ਪਾਵਹੁ ਪਾਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੫੯

ਕਿੰਨਾ ਸੁਖੈਨ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬੋਲ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਕੁਛ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹੈਂ ਸੰਸਾਰ 'ਚ। ਜਿਹੜੇ ਕੰਮਾਂ 'ਚ ਤੂੰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ -

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹਰੀਆ ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥

ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੇ ਨ ਕਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੧੨

ਵਿਅਰਥ ਨੇ ਸਾਰੇ, ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਹੀਂ -

ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ੧ ॥

ਸਰੰਜਾਮਿ ਲਾਗੁ ਭਵਜਲ ਤਰਨ ਕੈ ॥

ਜਨਮੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਤ ਰੰਗਿ ਮਾਇਆ ਕੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੨

ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈ। ਐਨਾ ਕੁ ਬਹੁਤ ਹੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਤਾਂ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਬਾਬਾ ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗਏ, ਹਰਖੇਵਾਲ ਵਾਲੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਬੀਜੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਨ, ਇੱਥੇ ਅੰਨਪੂਰਨਾ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹੋਏ ਸੀ, ਕੂਹਣੀ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਲ। ਸੰਗਤ ਆਈ ਜਾਏ, ਬੈਠੀ ਜਾਏ, ਕਾਫੀ ਸੰਗਤ ਹੋ ਗਈ ਉੱਠ ਕੇ ਬੈਠ ਕੇ। ਸੰਤ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗੁਟਕਾ ਹੱਥ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਰੂ ਆ। ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਕੋਈ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੋਵੇ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਬੈਠਦੇ। ਉਹਨੂੰ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਬਿਠਾਉਣਗੇ। ਇਹ ਮਰਿਯਾਦਾ ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਗੁਪਾਲੇ ਤੋਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸਰਵਣ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਤਖਤ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਉੱਚਾ ਉਹਦਾ ਆਸਣ ਲਵਾਇਆ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਖ, ਇਹਦਾ ਆਸਣ ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਉੱਚਾ? ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਸਹਿਨ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਤੁਸੀਂ ਭੁੱਲਦੇ ਓ। ਗੁਰੂ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ, ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਬੋਲਣਾ ਹੈ। ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ। ਅਸੀਂ ਦੇਹ ਹਾਂ। ਦੇਹ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਸ਼ਬਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਸਰੀਰ 'ਚੋਂ ਉਹ ਉੱਚਾ ਬੈਠੇ।

ਫੇਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਬਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੀ ਮੁਰਖਤਾਈਂ ਵਧੀ ਹੋਈ ਹੈ ਸਾਡੇ 'ਚ। ਹੇਠਾਂ ਬਹਿ ਜਾਓ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਰੋਜ਼ ਸਟੇਜਾਂ ਕੱਠ ਲਾਵੇ। ਫੇਰ ਉਹ ਉੱਤੇ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕੋਈ ਹਾਸੇ ਵਗੈਰਾ, ਮਖੌਲ

ਦੇ ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਕਰਦਾ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਕਿੰਨੀ ਉਚਿਆਈ 'ਤੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਉੱਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੇ। ਉਹ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਉੱਚਾ ਉਹਦਾ ਆਸਣ ਲਵਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਸੁਣਨਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਦਬ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਦਾ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਅਦਬ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਸਾਨੂੰ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੀ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਆ! ਤੂੰ ਕੁਛ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਤੂੰ ਕਰਿਆ ਨਹੀਂ, ਹੋਰਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕੀ ਕਰੇਂਗਾ? ਰੋਣਾ ਹੀ ਪੈਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਆਇਆ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਰੱਬ ਨੇ ਸਵਾਸ ਦਿੱਤੇ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਅਸੀਂ 88 ਕਰੋੜ, 66 ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਦੇ ਕੇ, ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਭੇਜ ਦੇਈਏ ਕਿ ਜਾਹ ਵਪਾਰ ਕਰਕੇ ਆ, ਖਰਾ ਵਪਾਰ ਲਿਆ। ਉਹ ਉਥੇ ਹੋਟਲਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਸੈਰ-ਸਪਾਟਿਆਂ 'ਚ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ ਤੇ ਘੁੰਮ ਕੇ ਸਾਰਾ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਆਵੇ, ਫੇਰ ਦੇਖ ਲਓ ਉਹਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਵੇ, ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਕੇ ਨਾਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਕਿਸੇ ਨੇ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਾਲੇ ਨੂੰ 88 ਕਰੋੜ, 66 ਲੱਖ ਸਵਾਸ ਦੇ ਕੇ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਤੇਰਾ ਸਫਰ ਬੜਾ ਲੰਮਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ -

ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਤੂ ਕਉਨੁ ਕਹਾ ਤੇ ਆਇਓ ॥

ਏਤੀ ਨ ਜਾਨਉ ਕੋਤੀਕ ਮੁਦਤਿ

ਚਲਤੇ ਖਬਰਿ ਨ ਪਾਇਓ ॥

ਅੰਗ - ੯੯੯

ਤੈਨੂੰ ਅਰਬਾਂ-ਖਰਬਾਂ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਨੂੰ -

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥

ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥

ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਸੈਲ ਗਿਰਿ ਕਰਿਆ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਗਰਭ ਹਿਰਿ ਖਰਿਆ ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਸਾਖ ਕਰਿ ਉਪਾਇਆ ॥

ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੬

ਹੁਣ ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਆ ਗਈ। ਵਾਰੀ ਆਈ ਹੈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਜਪਣਾ ਹੈ ਸਿਰਫ, ਜੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਜਪ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਪਾਰ। ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ। ਜੇ ਉਹ ਇੱਕੋ ਹੀ ਅੱਖਰ ਨਾ ਤੂੰ ਜਪ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਪਿਆਰਿਆ! ਫੇਰ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ। ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਏਕ ਚਿਤ ਜਿਹ ਇਕ ਫਿਨ ਧਿਆਇਓ

ਕਾਲ ਫਾਸ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਇਓ। ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਫਿਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਅੱਖ ਦੇ ਝਮਕਣ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਨੂੰ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਛੋਟ concession ਕਦੇ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੁਗਾਂ 'ਚ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਿਰਫ ਕਲਜੁਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਦਾ ਬਲ ਬਹੁਤਾ ਹੈ, ਜਗਿਆਸੂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾਣਗੇ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਕੋਈ ਹੋਇਆ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ, ਬਥੇਰੇ ਹੋਏ ਨੇ।

ਅਜਾਮਲ ਕਉ ਅੰਤ ਕਾਲ ਮਹਿ ਨਾਰਾਇਨ ਸੁਧਿ ਆਈ ॥

ਜਾਂ ਗਤਿ ਕਉ ਜੋਗੀਸੁਰ ਬਾਛਤ

ਸੋ ਗਤਿ ਫਿਨ ਮਹਿ ਪਾਈ॥

ਅੰਗ - ੯੦੨

ਚੁਟਕੀ ਜਿੰਨੇ ਚਿਰ 'ਚ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਜੋਗੀ ਗੁਫਾਵਾਂ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਜਿਹੜੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲੱਭਦੇ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਚੁਟਕੀ 'ਚ ਲੈ ਲਈ। ਉਹ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੈਗੀਆਂ। ਇਹਨੂੰ ਮਿਥਿਓਲੋਜੀ (ਕਿਆਸ ਕੀਤੀ) ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਥਿਓਲੋਜੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਿਥਿਓਲੋਜੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਗੱਲਾਂ ਓਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਸੀਨੇ-ਬ-ਸੀਨੇ ਚਲਦੀਆਂ ਆਈਆਂ ਨੇ। ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਿਆ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਵੀ, ਸਤਿਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਨੇ।

ਵੇਦ ਕੀ ਹੈ? ਵੇਦ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਨੇ ਜਦ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ ਗਏ, ਇਹ ਤਾਂ ਹੁਣ ਜਦ ਕਲਜੁਗ 'ਚ ਬੁੱਧੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਲਿਖੇ ਗਏ। ਤਿੰਨ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਇਹ ਜਿਹਦੇ ਜੁਬਾਨੀ ਚਾਰ ਵੇਦ ਯਾਦ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਚਤੁਰਬੇਦੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਜਿਹਦੇ ਤਿੰਨ ਹੁੰਦੇ ਤ੍ਰਿਬੇਦੀ, ਜਿਹਦੇ ਦੋ ਹੁੰਦੇ ਦੁਬੇਦੀ, ਜਿਹਦੇ ਇੱਕ ਹੁੰਦਾ ਉਹਨੂੰ ਬੇਦੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਏਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਚਲਦੇ ਆਏ ਨੇ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਅੱਠਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯਾਦ ਸੀਗਾ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੇ ਸੀ ਜਿਸ ਵਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰਾ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਯਾਦ ਸੀਗਾ। ਇਹ ਕੁਦਰਤ ਵਲੋਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਾਡੀ ਸਾਧਨਾ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੀ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਾਂ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਆਉਂਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵੱਡਿਆਂ-ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਲਏ ਨੇ, ਨਾਰਦ ਦੇ, ਸੰਨਕਾਦਕਾਂ ਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਇੱਥੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਲੰਬੀਆਂ ਚੌੜੀਆਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ

ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ) ਕਿ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾ। 2250, 2300 ਦੇ ਕਰੀਬ ਆਡੀਓ ਕੈਸਟਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹੈ ਇਹ ਜੇ ਬੰਦੇ ਕਾਬਲ ਆਈ ਗਏ ਸੌ ਸਾਲ ਤੱਕ ਮੇਰਾ ਬੋਲਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਣਾ ਇਹਦੇ 'ਚ। 50 ਸਫੇ ਛਾਪੀ ਜਾਓ, ਸੌ ਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਦੇ, ਐਨੀ ਚੀਜ਼ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਐਸ ਬੋਲੀ 'ਚ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ, ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਨਾਲ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਵੇਲਾ। ਕਾਹਲੀ ਕਰ, ਛੇਤੀ ਕਰ ਤੂੰ। 'ਮਤ ਸਾਹ ਆਵੇ ਕਿ ਨਾ ਆਵੇ।'

ਹਰਿ ਜਪਦਿਆ ਖਿਨੁ ਫਿਲ ਨ ਕੀਜਈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੜੀਏ

ਮਤੁ ਕਿ ਜਾਪੈ ਸਾਹੁ ਆਵੈ ਕਿ ਨ ਆਵੈ ਰਾਮ ॥

ਅੰਗ - ੫੪੦

ਕਹਿੰਦੇ ਚੁਟਕੀ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਸਮਾਂ ਢਿੱਲ ਨਾ ਕਰ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸਾਹ ਨੇ ਆਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ। ਐਨੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਸ ਆਏ ਸਿੱਖ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਅਸੀਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ।

ਇਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਵੀ ਪਰਤਿਆ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਇੱਥੋਂ ਜਾ ਕੇ ਜੇ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂ ਆਪ ਦਿਆਂ ਨੂੰ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਓ। ਆਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡੇ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੇ ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਬੋਲਿਆ ਹੈ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਲਈ ਬੋਲ ਕੇ ਦੱਸੋ? ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਹੀ ਬੋਲ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਵਸਿਆ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹੀ ਸੰਕਟ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅਸੀਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਡਾ ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਹੈ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਏਸ ਗੱਲ 'ਚ ਆਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਜਪਾਂਗੇ। ਕੋਈ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ੱਕ-ਸੁਬਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕੋਈ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਤਰਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਸਤਿ ਬਚਨ ਨੇ, ਪਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਟਿਕਦੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਆਪ ਦੇ ਬਚਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਵਸਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਪੁੱਛੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਡਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਹੈ ਨਾ ਜਿੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਟਿਕਣਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਹਿਰਦਾ ਕਹਿੰਦੇ ਓ। ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਹਦੇ 'ਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ - ਮਨ, ਚਿਤ, ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਮੈਂ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੇਤਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਹੁਣ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਵਸਤੁ ਅੰਦਰਿ ਵਸਤੁ ਸਮਾਵੈ ਦੂਜੀ ਹੋਵੈ ਪਾਸਿ ॥

ਅੰਗ - ੪੭੪

ਜੇ ਘੜੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਚੀਜ਼ ਪਾਉਣੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਕੱਢਦੇ ਨਹੀਂ, ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ ਅੰਦਰ। ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਘੜਾ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਛੋਲੇ ਪਾਉਣੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਹੜਾ ਸੂਰਮਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮੱਕੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਛੋਲੇ ਪਾ ਦੇਵੇ। ਕੋਈ ਹੈ ਤਰੀਕਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਦੂਜੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ, ਪਾਪ, ਯਾਦਦਾਸ਼ਤਾਂ, ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਲਬਾ-ਲਬ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਜਿਹੜੀਆਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਉਥੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਨੇ ਟਿਕਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਦੱਸੋ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਹਿਲੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ-

ਧਾਰਨਾ - ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਲੱਗੀ ਮਨ ਨੂੰ,
ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਸਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ।

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਲੁ ਲਾਗੀ
ਕਾਲਾ ਹੋਆ ਸਿਆਹੁ ॥

ਖੰਨਲੀ ਧੋਤੀ ਉਜਲੀ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਣਿ ਪਾਹੁ ॥

ਅੰਗ - ੬੫੧

ਇੱਕ ਕਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਬਿਲਕੁਲ ਕਾਲਾ ਕੱਟ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸਿਆਹ। ਦੋ ਅੱਖਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦਾਖਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਬਈ ਐਨਾ ਕਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਚਟਿਆਈ ਕਿਤੇ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਆਹ ਹਾਲ ਹੈ ਸਾਡਾ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ। ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਬਣੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਕੋਹਲੂ ਦੀ ਲੀਰ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਬੰਦਿਆਈ ਐਨੀ ਰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੈਂਕੜੇ ਵਾਰੀ ਧੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹਨੂੰ ਮਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੈਲ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਅਗਾਂਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਆ ਜਾਏਗਾ, ਮੈਲੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਮੈਲਾ ਮਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਤਿਲਕਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਮਾਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਪਾਠ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਮਨ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਮੈਲਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਨਾਹੁੰਣ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਨਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਲ-ਮਲ ਕੇ ਨਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ-

ਮਨਿ ਮੈਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੈਲਾ

ਤਨਿ ਧੋਤੈ ਮਨੁ ਹਛਾ ਨ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੮

ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਮਨ ਦੀ, ਤੂੰ ਤਨ ਧੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਫਰਕ

ਪੈਂਦਾ। ਇਹ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਮੈਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਮੈਲ ਵੀ ਐਸੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਹਿੰਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ, ਸ਼ਾਸਤਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਰ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦਾਨ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਰ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਜੁਗਤ ਨਾਲ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਚੀਜ਼ 'ਚ ਭੇਤ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਕਰਨ 'ਚ। ਨਾਮ ਜਪਣ 'ਚ, ਦਾਨ ਕਰਨ 'ਚ ਹਰ ਚੀਜ਼ 'ਚ ਭੇਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ ਕਰਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਐਨੀ ਮੈਲ ਹੈ ਕਿ ਨਿਕਲਦੀ ਨਹੀਂ।

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਬਚਨ ਤਾਂ ਚਲਾ ਲਿਆ, ਹੁਣ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹਦਾ ਇਲਾਜ ਵੀ ਦੱਸੋ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਲਾਜ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇ, ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਮੈਲਾਂ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਇੱਕ ਮੈਲ ਲੱਗੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਨ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ, ਨਾ ਵਿਚਾਰਨ ਨਾਲ, ਨਾ ਜਾਗਣ ਨਾਲ, ਨਾ ਤਪ ਕਰਨ ਨਾਲ; ਉਹ ਵਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਐਸੀ ਮੈਲ ਕਿਹੜੀ ਹੈ? ਨੇਕ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦੀ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ।

ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹਉਮੈ।

ਉਹ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦੀ, ਪੁੱਛ ਲਓ ਕਹਿੰਦੇ ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ, ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਲਓ। ਆਪ ਹੀ ਮੈਲ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ, ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਇੱਕ ਵਸਤੂ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਨਾਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਮੰਤਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੰਤਰ ਨਾਲ ਸਾਧਨਾ ਕਰਾ-ਕਰਾ ਕੇ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ ਤੱਕ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਸੁਰਤ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਲ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਮੈਲ ਜਿਸਨੂੰ ਆਖਦੇ ਨੇ। ਉਹਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਤੱਤ ਨੇ। ਨਾਮ ਹੈ ਤਾਂ ਹਉਮੈ ਨਹੀਂ, ਹਉਮੈ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ। ਰੌਲਾ ਰੱਪਾ ਪਿਆ, ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਬਣਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਹੋਂਦ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ, ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਚੰਗੇ ਹਾਂ, ਮੈਲ ਤਾਂ ਲੱਗੀ ਲਗਾਈ ਰਹਿ ਗਈ ਫੇਰ ਓਹ, ਲਹਿੰਦੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਨਿਰਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਮੈਲਾਂ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਸੋ ਪਿਆਰਿਓ! ਉਹਦਾ ਇਲਾਜ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੋਲ ਐਸਾ ਰੰਗ ਕਾਟ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਮੈਲ ਨੂੰ ਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਮੈਲ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਦੂਸਰੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਜਬਰਦਸਤ ਮੈਲ ਹੈ। ਉਹ ਕੀ ਹੈ ਹਜ਼ੂਰ? ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਉਹ ਹੈ, ਵਿਖਸ਼ੇਪਤਾ। ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਿਖਸ਼ੇਪਤਾ ਰਹਿਣੀ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ, ਮੱਥੇ ਟੇਕਦੇ ਹੋਇਆ, ਗੁਰੂ ਮੰਨਦਾ ਹੋਇਆ, ਕਿੱਡਾ ਹੀ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਰੱਬ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਉਹਦਾ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਮਰਦਾ, ਵਿਖਸ਼ੇਪਪੁਣਾ ਉਹਦਾ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਡੇ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਈ ਇਹ ਗੱਲ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਉਹ ਹਸਤੀ ਜਿਹਨੂੰ 'ਏਕੰਕਾਰ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਆਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ, ਸੰਖੇਪ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸੀਆਂ ਨੇ ਅਸੀਂ। ਹੈ ਸਭ ਕੁਛ ਹੀ। ਲੇਕਿਨ ਜੇ ਉਹਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੱਸਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਦੱਸਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕੋਠੀ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਉਹਦੀ ਕਾਰ ਹੈ, ਫੇਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟੋਲੂ ਲਵਾਂਗੇ। ਹੁਣ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਓਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ, ਇਹਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਲਓ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕਹਿ ਲਓ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਕਹਿ ਲਓ, ਪਰ ਇਹਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਏਕੰਕਾਰ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਏਕੰਕਾਰ ਨਾਮ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਹੈ -

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੁ ਹੈ ਜਪਿ ਹਉਮੈ ਖੋਈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੩/੨

ਇਹ ਸੱਤਾ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਨਾ, ਜਿਹਦਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ, ਰੰਗ ਨਹੀਂ, ਰੇਖ ਨਹੀਂ, ਭੇਖ ਨਹੀਂ, ਚੱਕਰ ਨਹੀਂ ਚਿਹਨ ਨਹੀਂ, ਜਾਤ ਨਹੀਂ, ਪਾਤ ਨਹੀਂ; ਇਹ ਏਕੰਕਾਰ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਸਤਿਨਾਮ ਕਹਿ ਲਓ, ਇਹ ਏਕੰਕਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਏਕੰਕਾਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹਨੇ ਆਪਣੀ ਖੇਲੂ ਰਚੀ। ਆਪੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਹੋ ਗਿਆ।

ਏਕ ਮੂਰਤਿ ਅਨੇਕ ਦਰਸਨ ਕੀਨ ਰੂਪ ਅਨੇਕ।

ਖੇਲ ਖੇਲ ਅਖੇਲ ਖੇਲਨ ਅੰਤ ਕੋ ਫਿਰ ਏਕ। ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਇਹਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੱਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਸੱਚ ਕਹਿ ਲੈਨੇ ਹਾਂ ਚਲੋ। ਚੀਜ਼ ਇਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਏਕੰਕਾਰ ਤੋਂ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੱਕ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਨਾਮ ਅਸੀਂ ਸੱਚ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ

ਜਿਹੜੀ ਹਸਤੀ ਹੈ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਹੀ ਸੀਗੀ। ਜਦੋਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਆਦਿ ਹੋਇਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਇਹੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਵੀ ਇਹੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ-

ਭਣਤਿ ਨਾਨਕੁ ਜਬ ਖੇਲੁ ਉਝਾਰੈ ਤਬ ਏਕੈ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੦੦

ਫੇਰ ਵੀ ਓਹੀ ਹੋਊ। ਉਹਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੰਖੇਪ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਨੂੰ -

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥

ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕੁ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥

ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦਾ, ਏਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ-

ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰੁ ਸਰਬ ਕੋ ਗਿਆਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੪

ਇਹ ਬੀਜ ਵਾਲਾ seed ਦਾ ਮੰਤਰ ਹੈ, ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਿਆਨ ਏਸੇ ਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜਦ ਹੋਣਾ ਹੈ -

ਬੀਜੁ ਬੀਜਿ ਦੇਖਿਓ ਬਹੁ ਪਰਕਾਰਾ ॥

ਫਲ ਪਾਕੇ ਤੇ ਏਕੰਕਾਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੩੬

ਇਹ ਹੁਣ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਾਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ 'ਚ ਨਹੀਂ ਵਸ ਸਕਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਅੰਤਸਕਰਣ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਮੈਲ ਨਾਲ। ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਹੈਗਾ ਵਿਖਸ਼ੇਪ ਇਹ ਗੱਲ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਸੱਚ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਲਓ ਜਿੰਨਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ 'ਚ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਾ ਕੇ ਗੱਲ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਹੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੀਗੇ। ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ ਕੋਈ। ਹੁਣ ਏਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਦਿਖਾਓ ਕੋਈ ਸੂਰਮਾ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਹੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਨਾ ਹੈ ਕੋਈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਹੋਰ ਕੁਛ ਕਰਾ ਲਓ, ਆਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਮੰਨਣੀ। ਕਿੱਡੀ ਬਗਾਵਤ ਹੈ ਸਾਡੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ। ਉਂਵ ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਹੈ, ਚੌਲਾ ਪਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ-ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ। ਨਾ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਮਝ ਆਵੇ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਕਿਹੜਾ, ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਨਾ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ।

ਸੋਚੈ ਸੋਚਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਸੋਚੀ ਲਖ ਵਾਰ ॥

ਚੁਪੈ ਚੁਪ ਨ ਹੋਵਈ ਜੇ ਲਾਇ ਰਹਾ ਲਿਵ ਤਾਰ ॥

ਭੁਖਿਆ ਭੁਖ ਨ ਉਤਰੀ ਜੇ ਬੰਨਾ ਪੁਰੀਆ ਭਾਰ ॥

ਸਹਸ ਸਿਆਣਪਾ ਲਖ ਹੋਹਿ ਤ ਇਕ ਨ ਚਲੈ ਨਾਲਿ ॥

ਅੰਗ - ੧

ਇਸ ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਹਰ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਸਕਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਮੰਨ ਜਾਏਗਾ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ, ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਣਗੇ। ਅੰਦਰ

ਲਾਈਟ ਦੇ ਝਲਕਾਰੇ (ਅਚੰਭੇ) ਵੱਡੀਆਂ ਲਾਈਟਾਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਅਨਹਦ ਵਾਜਿਆਂ ਦੀ ਧੁਨ ਜਾਰੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ।

ਕਹਿੰਦੇ ਮੰਨ ਗਿਆ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ, ਕਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਮੰਨ ਲਿਆ। in practise (ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ) ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, in practise ਭਾਈ ਘਨੱਈਏ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਅਸੀਂ ਦਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ 'ਚ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ। ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਸਾਡੀ ਪਹੁੰਚ ਹੈ, ਉਥੇ ਕੁ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਗੱਲ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਈ ਘਨੱਈਏ ਦੀ ਕੀ ਸਥਿਤੀ ਸੀ, ਕੀ ਸੋਚਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸੀ -

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਗਤਿ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਜਾਨੈ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੩

ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਜਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਉਹਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਵਿਖਸ਼ੇਪ ਹੈ ਪਿਆਰਿਓ, ਇਹਨੂੰ ਵਿਖਸ਼ੇਪ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਨਿਹਚਾ ਨਾ ਲਿਆਉਣਾ, ਸੰਸਿਆ ਦੀ ਮੈਲ ਲੱਗੀ ਰਹਿਣੀ। ਮਨ ਨੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਉਣਾ।

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇੱਕੋ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਇਕਾਗਰ ਚਿੱਤ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਜਪਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋਗੇ, ਫੇਰ ਅੰਦਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰੋਗੇ। ਉਹਦੇ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਨੁਮਾਨ ਕਾਇਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਅਰ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਫੇਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਤੇ ਦੀ ਕਰਨਗੇ। ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਿਨਾ ਪਤੇ ਤੋਂ ਉਲਟ ਫੁਲਟ ਹੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ 'ਚ ਦੇਖੋ। ਉਹਦਾ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਰੀਕਾ, ਮੁੱਢ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਸ ਕਰੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ,
ਪਿਆਰਿਓ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ।

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਮੀਤ ॥

ਸਾਵਧਾਨ ਏਕਾਗਰ ਚੀਤ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੫

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਏਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ, ਉਹ ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਇਕਾਗਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਸੁਣਦੇ-ਸੁਣਦੇ ਅਸੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਬਹੁਤ ਸੁਣਿਆ-ਬਹੁਤ ਸੁਣਿਆ, ਬੇਅੰਤ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰੀਆਂ। ਆਹ ਫਿਲਮਾਂ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਹੀ ਬਣਾਈਆਂ ਨੇ, ਇਹ ਅਸੀਂ 1988 ਕੁ

ਤੋਂ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗੇ ਹਾਂ, ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ-ਥੋੜ੍ਹੀਆਂ। ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਲਿਆ ਗਿਆ ਉਹ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਹੜੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਵਿੱਚ, ਸੰਗਤ ਦੇ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਡੰਗਰ ਚੋਰੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਐਨਿਆਂ ਦੇ ਡੰਗਰ ਕੱਢੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਫਸਿਆ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ 'ਚ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ। ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਵੀ ਸੁਣੋ। ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿਓ। ਕੋਈ ਬਚਨ ਹੀ ਸੀ, ਕੋਈ ਐਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੀ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਹਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਸੀ ਕਿ ਸੰਗਤ 'ਚ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਤੂੰ। ਉਹਨੂੰ ਉੱਠਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ, ਐਨੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਥੇ ਦਸਦੇ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ, ਉਥੇ ਦਰੋਗਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ ਜੀ ਹੋਰ ਬੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਨਾਉਂ ਲਿਖ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਉਹਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਿਪੋਰਟ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਚੈਕ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ। ਜੇ ਤਾਂ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ 'ਚ ਉਸਨੇ ਨਾ ਕੁਛ ਕਰਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਅਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਡੱਕ ਕੇ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਉਹ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿੱਚ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮੁੱਖ ਕੰਮ ਤਾਂ। ਉਹ ਜਦ ਤੁਹਾਡੇ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਆ ਕੇ ਸੁਧਰ ਗਿਆ, ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਚੈਕ ਕਰਕੇ ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਫੇਰ ਦਸ ਨੰਬਰ ਜਿਹੜਾ ਬਸਤਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਦਸ ਨੰਬਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਉਹ ਰਹਿੰਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ, ਬਚਨ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ। ਆਦਮੀ ਦੇ ਨਹੀਂ ਯਾਦ ਰਹਿੰਦੇ ਪਰ ਉਹਦਾ ਅਸਰ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਐਸੇ ਹੀ ਬਚਨ ਚੱਲ ਰਹੇ ਨੇ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਤਿਸੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਨੇ। ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਅਸਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿੰਨੀ ਸੇਵਾ ਇਹ ਸੰਗਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਿੰਨੀ ਸਮਰਪਿਤ ਇਹ ਸੰਗਤ ਹੈ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ 'ਚ, ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਤਾਦਾਦ 'ਚ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਜੋ ਰਸਤਾ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਚੱਲ ਪਏ ਨੇ ਸਾਰੇ। ਮੈਗਜ਼ੀਨ 35-36 ਹਜ਼ਾਰ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਛਪਦਾ ਹੈ, ਵੱਧ ਜਾਣਾ ਹੈ ਹੋਰ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਕੱਲ੍ਹ ਹੀ ਮੈਂ ਇੱਕ ਫੈਕਸ ਦੇਖੀ ਹੈ ਲਾਸ ਏਂਜਲੈਸ ਦੀ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤੁਸੀਂ। ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿ ਐਹੋ ਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਆ ਗਈ ਸੰਸਾਰ 'ਚ। ਐਨਾ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਫਲੀਭੂਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦੂਰ ਤੱਕ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਸਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਵੇ ਫੇਰ ਫੈਕਸ ਕਾਹਨੂੰ ਕਰਨੀ ਸੀ ਉਹਨੇ। ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਿਉਂ ਦਸਦਾ, ਜੇ ਉਹਦੇ 'ਤੇ ਅਸਰ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਬਹੁਤ ਦਸ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਬਹੁਤਿਆਂ 'ਚ ਤਾਕਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਦਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਉਹ

ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਬੀਬੀ, ਜਦ ਭਾਰਤ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਇੱਥੋਂ ਭੇਜਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਸਰਕਾਰ। ਭਾਰਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਵਾਪਸ ਆਈ, ਮੈਂ ਪੁੱਛਣ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਬੀਬੀ! ਕਿੱਥੇ-ਕਿੱਥੇ ਗਏ ਤੁਸੀਂ? ਕਹਿੰਦੀ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਥਾਂ ਗਏ ਉਹ ਬਹੁਤਾ ਹੀ ਸੌਣਾ, ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ, ਫੇਰ ਇੱਕ ਥਾਂ ਗਏ ਉਹ ਵੀ ਵਧੀਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਕੋਈ ਥਾਉਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈਗਾ? ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਐਨਾ ਹੀ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸੀ। ਉਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੋਲੀ ਮਿਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਪੈਸ਼ਲ, ਉਹ ਦੱਸ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਜੋ ਬਚਨ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤਾਂ ਏਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਭਰੀ ਹੋਈ ਰਾਈਫਲ 'ਚੋਂ ਗੋਲੀ ਨਿਕਲੇ ਜਾਂ ਤੀਰ ਨਿਕਲੇ ਕਮਾਨ ਦੇ ਉੱਤੇ ਉਹਨੇ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰਨਾ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਰਮੇ ਬਾਹਿਆ ਬਾਨੁ ਜੁ ਏਕੁ ॥
ਲਾਗਤ ਹੀ ਭੁਇ ਗਿਰਿ ਪਰਿਆ ਪਰਾ ਕਰੇਜੇ ਫੇਕੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੪

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਇੱਥੇ ਇਹ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਜੋ ਦੂਜੀ ਮੈਲ ਹੈ ਉਹ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਵਿਖਸ਼ੇਪਤਾ ਦੀ ਹੁਣ ਇਹਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਇਕਾਗਰਤਾ ਆਉਣੀ। ਇਕਾਗਰਤਾ ਆ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਇਕਾਗਰਤਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਪਾਸਨਾ ਦੇ ਨਾਲ। ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਜੁਗਤੀਆਂ ਦਸਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕਾਗਰ ਕਰ ਤੂੰ ਚਿੱਤ। ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁਖਾਲੀ ਜੁਗਤੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਮਨ ਵਿੱਚ ਧਰੀਏ ਧਿਆਨ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮੂਰਤ ਦਾ।

ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ॥

ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਮਨੁ ਮਾਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੮੬੪

ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਉਹਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ 'ਚ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਪਤ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਗੁਰਮੁਖ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੋਰਖ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੇ ਨਾਨਕ! ਤੇਰਾ ਜਿਹੜਾ ਧਰਮ ਹੈ ਸਾਨੂੰ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਚੱਲਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ? ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਇਹਦੇ 'ਚ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਾਖਲ ਕਰਿਆ। ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਕਿਹਾ ਹੈ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ, ਸੁਰਤਿ ਪੁਨ ਚੇਲਾ। ਸ਼ਬਦ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਨਿਰਾਕਾਰ ਹੈ। ਨਿਰਾਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਲੱਗੇਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਗੋਰਖਨਾਥ! ਨਾਮ ਮਾਰਗ ਹੈ ਇਹ। ਜਿਹਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', 'ਨਾਮ ਮਾਰਗ', ਏਸ ਨਾਮ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮੁੱਖ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ। ਜਿਸਨੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਉਹਦੀ ਹਉਂ ਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਏ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਉੱਤੇ

ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਸੱਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੁੱਟੀਆਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸੱਚ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹੈ -

ਸਚਹੁ ਓਰੈ ਸਭੁ ਕੇ ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਆਚਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੬੨

ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਰਤੱਖ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਕਰਮ ਯੋਗ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਹੈ ਜਿਹਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਵੰਡੇਗਾ। ਮੌਕੇ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ, ਜਿਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸੋਚ ਹੈ, ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਬੁੱਧੀ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਤਰੀਕਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਪਾਸਨਾ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੇ ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇੱਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਿੰਡੀ ਹਿਰਦਾ, ਇੱਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਹਿਰਦਾ। ਪਿੰਡੀ ਹਿਰਦਾ ਅਸੀਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਹਿਰਦਾ ਹੈ cosmic ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਉਹ ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ, ਸਹੰਸਰਾਰ ਦਲ, ਇਹਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਪਰਮ ਤੱਤ ਹੈ, ਇਹ ਪੂਰੀ ਚੇਤਨ ਜੋਤ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਹੈਗਾ। ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਨਾਉਂ ਹੀ ਦੋ ਨੇ ਲੇਕਿਨ ਇੱਕੋ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸੋ ਜਿਹੜੀ ਚੇਤਨ ਜੋਤ ਹੈ ਚੇਤਨ ਜੋਤ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਚੇਤਨ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਹੋਰ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰੂ ਹੈ,

ਨਾਨਕ ਭੇਦ ਨਾ ਭਾਈ।

ਸਮੁੰਦ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ

ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੁਪ ਦਿਖਾਈ ॥

ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਵਿੰਦ ਗੁਰੂ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੨

ਗੁਰੂ ਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਦੋ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਲੰਘ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਪੂਰਨ ਸੰਤ।

ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ?

ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ।

ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੋ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਉਹ ਤਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕਲਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਤੇ ਤੇ ਯੁੱਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ, ਚੌਦਾਂ ਕਲਾਂ ਸੰਪੰਨ ਅਵਤਾਰ ਸਨ। ਦੁਆਪਰ ਯੁੱਗ ਦੇ ਅੰਦਰ 16 ਕਲਾਂ ਸੰਪੰਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਤੇ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ -

ਅਨਤ ਕਲਾ ਹੋਇ ਠਾਕੁਰ ਚੜਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੮੧

ਤੇ ਆਪ ਠਾਕੁਰ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸੀ ਕੋੜ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਬਣੇ ਓ। ਚਾਰ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ -

ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸੰਤ ਹੈ।
ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਸੰਤ ਹੈ।
ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਰੱਬ ਵਰਗਾ ਹੈ।

ਆਖਰੀ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਅਗਾਂਹਾਂ ਨਹੀਂ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ ਜੀ,
ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੈ ਭਾਈ।

ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੩
ਤਿਸੁ ਜਨ ਆਵੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚੀਤਿ ॥

ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਾਤ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਰਤੀਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਕਹਾਂਗੇ ਕਿ ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਤੇ ਪਰਤੀਤ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਅੰਗ - ੧
ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸਗਲੇ ਨਾਉ ॥
ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਘਰਿ ਰਾਖੈ ਤੈਸਾ ਤਿਨ ਨਾਉ ॥
ਆਪੇ ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਜੋਗੁ ॥
ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਫੁਨਿ ਹੋਗੁ ॥
ਪਸਰਿਓ ਆਪਿ ਹੋਇ ਅਨਤ ਤਰੰਗੁ ॥
ਲਖੇ ਨ ਜਾਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਰੰਗੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੫

ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮੰਨ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਹੱਠ ਨਾ ਕਰੀਏ। ਗੱਲ 'ਤੇ ਆਈਏ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਮੰਨਣ ਦੀ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਆ ਨਹੀਂ ਸਕੀ। ਅਜੇ ਸੁਣਨ ਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੀ, ਮੰਨਣ ਦੀ ਤਾਂ ਅਗਾਂਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜੇ ਮੰਨਣ ਦੀ ਗੱਲ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ -

ਮੰਨੇ ਕੀ ਗਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥
ਜੇ ਕੋ ਕਹੈ ਪਿਛੈ ਪਛੁਤਾਇ ॥
ਕਾਗਦਿ ਕਲਮ ਨ ਲਿਖਣਹਾਰੁ ॥
ਮੰਨੇ ਕਾ ਬਹਿ ਕਰਨਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥
ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੋਇ ॥
ਜੇ ਕੋ ਮੰਨਿ ਜਾਣੈ ਮਨਿ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੩

ਆਗੀ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਇਹਨੂੰ ਨਾਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਏਗਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਇੱਕ ਸਕਿੰਟ ਦੇ ਵਿੱਚ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ -

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥ ਅੰਗ - ੯੫੪

ਉਹ ਖੁਲ੍ਹੇਗਾ, ਜਦ ਉਹ ਮੰਨੇਗਾ। ਮੰਨ ਅਸੀਂ ਸਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਸੋ ਪਰਤੀਤ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਪਾਸਨਾ ਦੇ ਨਾਲ। ਸਾਧਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਲਗਾਤਾਰ, ਉਪਾਸਨਾ ਹੈਗੀ ਦੇ ਕਿਸਮ ਦੀ। ਇੱਕ ਨੂੰ ਅੰਤਰੀਵ ਉਪਾਸਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇੱਕ ਨੂੰ ਬਹਿਰੰਗ ਉਪਾਸਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਬੜੀਆਂ ਵਧੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਚੌੜੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ, ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ, ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਜਿਹੜਾ ਦੂਜਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਨਾ ਵਿਖਸ਼ੇਪ ਦਾ, ਇਹ ਉਪਾਸਨਾ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ। ਉਪਾਸਨਾ ਦੇ ਬਾਰੇ ਬੇਅੰਤ ਸਮਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ।

ਤੀਸਰਾ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜਾ ਆਵਰਨ ਹੈ ਪਰਦਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਇਹ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਗਿਆਨ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਪੈ ਕੇ ਨੇਤਰਾਂ ਦਾ ਅੰਧਾਪਨ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਪੜਦਾ ਪਾਟਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ-
ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੋਰ ਬਿਨਾਸੁ ॥
ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੰਤ ਭੋਟਿਆ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਪਰਗਾਸੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੩

ਉਹ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ, ਦੇਖਿਆ ਕੀ।
ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤੁ ॥
ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੩

ਬਾਣੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਸਭ ਕੁਝ -
ਸੋਧਤ ਸੋਧਤ ਸੋਧਤ ਸੀਝਿਆ ॥
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਤੁ ਸਭੁ ਬੁਝਿਆ ॥
ਜਬ ਦੇਖਉ ਤਬ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੂਲੁ ॥
ਨਾਨਕ ਸੋ ਸੁਖਮੁ ਸੋਈ ਅਸਥੁਲੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੧

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜੇ ਆਹ ਬਚਨ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਹੇ ਨੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਸ਼ ਦੱਸੋ ਨੇ ਅੰਤਸਕਰਣ ਦੇ ਕਿ ਮਲ ਹੈ, ਵਿਖਸ਼ੇਪ ਹੈ, ਆਵਰਨ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਹੈ, ਉਪਾਸਨਾ ਹੈ

ਤੇ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਕੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕੱਟ ਹੁੰਦੀ, ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹ ਜਾਵੇ, ਗਿਆਨੀ ਬਣ ਜਾਵੇ, ਲੈਕਚਰ ਦੇਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਲੋਕ ਵਾਹਵਾ ਵਾਹਵਾ ਕਹਿਣ; ਉਹ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਹਟਦੀ ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਇਹ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਹਟਿਆ ਕਰਦੀ। ਜੇ ਇਹਦੀ ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਸੀ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭੇਤ ਹੈ ਬੜਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਸੀਂ, ਉਹ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਤੁਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਇਸ ਮਾਰਗ 'ਤੇ। ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਰਹੇ। ਐਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਸਰੂਫ ਹਾਂ ਕਲਜੁਗ ਨੇ ਸਾਡੀਆਂ ਭੂਤਨੀਆਂ ਭੁਲਾਈਆਂ ਪਈਆਂ ਨੇ। ਚੱਕਰ ਖਲਾਏ ਪਏ ਨੇ ਹਰ ਬੰਦੇ ਦੇ। ਕਹਿੰਦਾ ਜੇ ਕੋਈ ਸਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਤਿ ਨਹੀਂ ਉਹਦਾ ਮੈਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਾ, ਜੇ ਕੋਈ ਤਪ ਕਰੇ, 'ਤਪ ਛੀਜੈ' -

ਜੇ ਕੋ ਸਤ ਕਰੇ ਸੇ ਛੀਜੈ ਤਪ ਘਰਿ ਤਪੁ ਨ ਹੋਈ ॥
ਜੇ ਕੋ ਨਾਉ ਲਏ ਬਦਨਾਵੀ ਕਲਿ ਕੇ ਲਖਣ ਏਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੦੨

ਉਹ ਐਡਾ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵੇਗ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਾਡੇ ਉਤੇ, ਜਿਹਨੂੰ ਕਲਜੁਗ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹਦੇ ਅਸਰ 'ਚ ਆਏ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਸੁੱਧ ਸਤਿਸੰਗ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅੰਤਸਕਰਣ ਦੀ ਮੈਲ ਸਾਡੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦੀ। ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੁਛ, ਸੁਣਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਸੁਣਨ ਦੀ ਤੇਰੇ 'ਚ ਅਵਸਥਾ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ -

ਸੁਣਿਐ ਸਿਧ ਪੀਰ ਸੁਰਿ ਨਾਥ ॥
ਸੁਣਿਐ ਧਰਤਿ ਧਵਲ ਆਕਾਸ ॥
ਸੁਣਿਐ ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ ॥
ਸੁਣਿਐ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕੈ ਕਾਲੁ ॥
ਨਾਨਕ ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ ॥

ਸੁਣਿਐ ਦੁਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸੁ ॥

ਅੰਗ - ੨

ਪਰ ਅਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਸੋਚਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਚਾਟਸਾਲ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੇ ਓ। ਇਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਹੈ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀ। ਜਿੱਥੇ ਆਪਾਂ ਬੈਠ ਕੇ ਅੰਤਮ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਹੈ -

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥

ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥

ਅੰਗ - ੧

ਸਾਰੇ ਹੀ ਏਕੰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਮੋਟੀਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਖਿੱਚੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਉਹ ਇਹ ਨੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਏਕੰਕਾਰ। ਲੋਕਿਨ ਵੱਖਰਾ-ਵੱਖਰਾ ਕਿਉਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਹਉਮੈ ਤੱਤ-

ਜਿਨਿ ਰਚਿ ਰਚਿਆ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਨਾਲੇ ਹਉਮੈ ਪਾਈ॥

ਅੰਗ - ੯੯੯

ਉਹ ਤੱਤ ਬਾਤ ਸਾਡੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਲ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਉਚਿਆਈਆਂ ਹੋਰ ਨੇ -

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਚਯਾਈਆਂ ਉਤੋਂ ਬੁੱਧੀ ਖੰਭ ਝਾੜ ਢੱਠੀ,
ਮੱਲ ਮੱਲੀ ਓਥੇ ਦਿਲ ਮਾਰਦਾ ਉਡਾਰੀਆਂ।
ਪਯਾਲੇ ਅਣਡਿੱਠੇ ਨਾਲ, ਬੁੱਲ੍ਹ ਲਗ ਜਾਣ ਓਥੇ,
ਰਸ ਤੇ ਸਰੂਰ ਚੜ੍ਹੇ, ਝੁੰਮਾਂ ਆਉਣ ਪਯਾਰੀਆਂ।

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਜਿਹੜੇ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਨੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਗਲਤ -

'ਗਿਆਨੀ' ਸਾਨੂੰ ਹੋੜਦਾ ਤੇ 'ਵਹਿਮੀ ਢੋਲਾ' ਆਖਦਾ ਏ,
'ਮਾਰੇ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਾਈਆਂ ਬੁੱਧੋਂ ਪਾਰ ਤਾਰੀਆਂ।'
'ਬੈਠ ਵੇ ਗਿਆਨੀ! ਬੁੱਧੀ ਮੰਡਲੇ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚ,
'ਵਲਵਲੇ ਦੇ ਦੇਸ਼' ਸਾਡੀਆਂ ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਯਾਰੀਆਂ।

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀਆਂ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪਹੁੰਚੀ ਹੋਈ ਰੂਹ ਸੀ, ਗੁਪਤ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ -

ਛੁਪੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਚਾਹ, ਛੁਪੇ ਟੁਰ ਜਾਣ ਦੀ।
ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੇ ਨਾਹਿ ਮੈਂ ਤਰਲੇ ਲੈ ਰਿਹਾ।

ਸਾਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ 'ਚ ਇਹੀ ਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਨਾਲ ਐਨੀਆ ਬਲਾਵਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਨਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਟਾਲ ਸਕੇ, ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬੇਅੰਤ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ। ਜੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਸਮਝ 'ਚ ਆਉਂਦੀ। ਚੱਲੇ ਤਾਂ ਹਾਂ, ਬਹੁਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਤੁਸੀਂ ਐਡੀ-ਐਡੀ ਦੂਰੋਂ ਆ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਓ। ਇਹ ਬੜੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਹੈ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦੀ, ਪਰ ਅਗਾਂਹਾਂ ਜਿਹੜੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤੀ ਔਖੀ ਹੈ, ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਹੀਂ ਐਨੀ ਔਖੀ ਜਿੰਨੀ ਰੂਹਾਨੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਹੈ। ਕੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਐਨੀ ਸੌਖੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਰੂਹਾਨੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸੌਖੀ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਗੁੰਝਲ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇੱਕ ਗੱਲ ਸਮਝਣੀ ਹੈ। ਉਹ ਜੇ ਤਾਂ ਸਮਝ ਲਈ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਜਿੱਤ ਗਿਆ-

ਧਾਰਨਾ - ਲੇਖੇ ਤੇਰੇ ਓ, ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੈ,
ਹੋਰ ਹਉਮੈ ਝੱਖਣਾ ਝਾਖ।

ਨਾਨਕ ਲੇਖੈ ਇਕ ਗਲ ਹੋਰੁ ਹਉਮੈ ਝਖਣਾ ਝਾਖ ॥

ਅੰਗ - ੪੬੭

ਉਹ ਇੱਕ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਾਡੀ ਸਮਝ 'ਚ ਆਉਂਦੀ। ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ ਨੇ, ਕਰੋੜਾਂ, ਅਰਬਾਂ ਖਰਬਾਂ

ਜਨਮ ਦੀ ਮੈਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਵਿਖਸ਼ੇਪਤਾ ਹੈ, ਮਨ ਮੰਨਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੱਖ ਜਤਨ ਕਰ ਲਓ ਤਾਂ ਵੀ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤਿਆਰ। ਜੇ ਸਮਝਾਓ ਕਿ ਤੂੰ ਤਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਹਨ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਚੱਲ, ਤੇਰੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਅੰਦਰੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਮਨ।

ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ।

ਜਿਹਨੇ ਮੰਨ ਲਈ ਉਹਦੀ ਪੂਜਾ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੂਜਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਹਦੀ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਜਿੰਨੀ ਹੈ, ਸਵਰਗ ਲੋਕ, ਗੰਧਰਬ ਲੋਕ, ਦੇਵ ਗੰਧਰਬ ਲੋਕ, ਪਿੱਤਰ ਲੋਕ, ਸਵਰਗ ਲੋਕ, ਇੰਦਰ ਲੋਕ, ਕਰਮ ਦੇਵ ਲੋਕ, ਪ੍ਰਜਾਪਤ ਲੋਕ, ਅਜਾਨ ਦੇਵ ਲੋਕ, ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ, ਸ਼ਿਵ ਲੋਕ, ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੇਵ ਆਪਣੇ ਆਸਣ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ-

ਧਾਰਨਾ - ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਖੋਜਦੇ ਫਿਰਦੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਨੂੰ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ ॥

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੩

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਿੰਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਮਲ, ਦੂਜੀ ਵਿਖਸ਼ੇਪ ਤੇ ਤੀਜੀ ਆਵਰਣ; ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ 'ਚ ਸਮਾਉਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਠੋਕ-ਠੋਕ ਕੇ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ। ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਗੱਲ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਮਝ ਲਈ। ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋਰ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਕੱਢ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਸੁਣ ਲੈ ਪਿਆਰਿਆ! ਨਾਮ ਜਪਣੇ ਦੀ ਜੁਗਤੀ।

ਹੁਣ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਜਿਹੜੀ ਮੈਲ ਹੈ, ਜਿੰਨਾਂ ਦੋਸ਼ ਹੈ -

ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥

ਓਹੁ ਧੋਪੈ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥

ਅੰਗ - ੪

ਸੋ ਨਾਮ ਦਾ ਰੰਗ ਕਿਵੇਂ ਲੱਗੇ? ਜਪਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਉਮਰਾਂ ਲੰਘ ਗਈਆਂ, ਰੰਗ ਲੱਗਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਮਰਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਦੇ ਨੂੰ। ਨੁਕਸ ਹੈ, ਕਿੱਥੇ ਨੁਕਸ ਹੈ, ਕਿਹੜੀ ਤਾਰ ਨਹੀਂ ਸਾਡੀ ਜੁੜਦੀ। ਕਿਉਂ ਇਹ ਫਲੀਭੂਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਕਿਉਂ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਆਇਆ -

ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਈਤਹਿ ਉਤਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ

ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਮੋਹਿਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੪੦੭

ਕਿਤੇ ਨੁਕਸ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਥਾਂ 'ਤੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਰਾਮ ਰਾਮ ਸਭ ਕੇ ਕਹੈ,

ਤਾਂ ਮੈਂ ਏਕ ਬਿਚਾਰ।

ਕਬੀਰ ਰਾਮ ਕਹਨ ਮਹਿ ਭੇਦੁ ਹੈ ਤਾ ਮਹਿ ਏਕੁ ਬਿਚਾਰੁ ॥

ਸੋਈ ਰਾਮੁ ਸਭੈ ਕਹਹਿ ਸੋਈ ਕਉਤਕਹਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੪

ਮਾਤਾ ਲੋਈ ਕੋਲ ਕਿਹੜਾ ਨਾਮ ਸੀ, ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਕਹਾ ਕੇ ਕੋਹੜ ਹੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਰਾਜੇ ਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ 'ਚ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਭੇਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਨੂੰ ਏਸ ਗੱਲ ਦਾ ਭੇਤ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਅਸੀਂ ਚੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦ ਤੱਕ ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜਾਹ।

ਕਬੀਰ ਸੇਵਾ ਕਉ ਦੁਇ ਭਲੇ ਏਕੁ ਸੰਤੁ ਇਕੁ ਰਾਮੁ ॥

ਰਾਮੁ ਜੁ ਦਾਤਾ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਸੰਤੁ ਜਪਾਵੈ ਨਾਮੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੩

ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਭੇਤ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਭੇਤ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਇਹ ਵਿਚਾਰਾਂ ਜੋ ਆਪਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਅਗਲੇ ਹਫਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਜੁਗਤੀ ਹੈ?, ਸਾਡਾ ਨਾਮ ਕਿਉਂ ਫਲੀਭੂਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ? ਨਿਰੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਤੱਤ ਵਿਚਾਰ ਆਪਾਂ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਅਗਲੀ ਸਟੇਜ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਛੋਟੇ ਮੋਟੇ ਕੀਰਤਨ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅੱਛੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀਆਂ, ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਓ। ਸੋ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਾਂ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੇ ਜਪਾਉਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤੇ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ -

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੁੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ

ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੩੦੬

ਸੋ ਉਹਦਾ ਇੱਕ ਪਾਸਾ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਤਾਬਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਛਪ ਚੁੱਕੀਆਂ ਨੇ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਚਿੱਠੀਆਂ, ਬਾਰ-ਬਾਰ ਟੈਲੀਫੋਨ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਹੀ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਰਾਹ ਲੱਭ ਗਿਆ। ਆਸ ਹੋ ਗਈ, ਹੁਣ ਚਾਨਣਾ ਦਿਸ ਗਿਆ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ ਹੀ ਚਾਨਣ। ਇਹਦਾ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਕੇ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਘੱਟ ਸੀ ਜਾਂ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀਗੇ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਫੈਲਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਰੂਪ (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 44 'ਤੇ)

ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਮਸੀਹਾ - ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ - 20 ਜਨਵਰੀ 2021)

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕੁਲ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਤੇ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਵਸਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਦੇਣ ਇਕ ਐਸੇ ਪਰਮ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਘਾੜਤ ਘੜਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਦਿਖ ਅਤੇ ਸਰੂਪ ਰੱਬ ਵਰਗਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਹਿਣ ਅਸਥਾਨ (ਪਿੰਡ) ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਦਾ ਚਲਨ ਨਿਰਮਲ ਅਰਥਾਤ ਖਾਲਸ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਤਰਤਾ ਤੇ ਸਾਂਝ ਕਰੇ ਜਾਂਦੇ ਨੀਚਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਨੀਚ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਹੋਵੇ, (ਨੀਚਾ ਅੰਦਰਿ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਨੀਚੀ ਹੂ ਅਤਿ ਨੀਚੁ ॥ ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਾਥਿ ਵਡਿਆ ਸਿਉ ਕਿਆ ਰੀਸ ॥ (ਅੰਗ-15) ਜੇ ਰੰਗ ਰੂਪ, ਜਾਤ ਪਾਤ, ਸ਼ਕਲ ਸੂਰਤ, ਅਮੀਰੀ ਗਰੀਬੀ ਦੀਆਂ ਵੰਡਾਂ ਤੇ ਨਫਰਤਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਸੱਚੀ ਸੁਚੀ ਕਿਰਤ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਸਾਂਝੀ ਕਰੇ (ਵੰਡ ਛਕੇ), ਐਸਾ ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਵਿਚ ਐਸਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਸਾਹਸ ਹੋਵੇ। ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੁੜਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ (ਅੰਗ-306) ਐਸੇ ਰੱਬੀ ਰੂਪ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਐਸੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਲਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ -

ਪੁਛਨ ਖੋਹਲ ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ
ਹਿੰਦੂ ਵੱਡਾ ਕਿ ਮੁਸਲਮਨੋਈ।

ਬਾਬਾ ਆਖੇ ਹਾਜੀਆਂ

ਸੁਭ ਅਮਲਾਂ ਬਾਝੋਂ ਦੋਵੇਂ ਰੋਈ। (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ਅਰਥਾਤ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਰਮ ਜਾਂ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਉੱਚੀ ਕਿਰਦਾਰ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਉੱਤਮ ਜਾਂ ਨੀਚ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪੋ, ਕਿਰਤ ਕਰੋ, ਵੰਡ ਛਕੋ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ 22 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦੇਸਾਂ ਵਿਦੇਸਾਂ ਦਾ ਭਰਮਣ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਐਸੇ ਪਰਮ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਪਹਿਲੇ ਨੌਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਕਥਨੀ ਤੇ ਕਰਨੀ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ।

1. ਜਾਤ ਪਾਤ ਉੱਚ ਨੀਚ ਦੀਆਂ ਵੰਡਾਂ ਖਤਮ

ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਸੰਗਤ, ਇਕੋ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਬਿਠਾਇਆ, ਖੂਹਾਂ, ਸਰੋਵਰਾਂ, ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿਤਾ। ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਤਾਰਾ ਕੀਤਾ। 'ਗੁਰੂ ਵੀਹ ਵਿਸਵੇ, ਗੁਰ ਸੰਗਤ ਇੱਕੀ ਵਿਸਵੇ' ਕਹਿ ਕੇ ਸਹੀ ਲੋਕ-ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਫਾਲਤੂ, ਫੋਕੀਆਂ, ਰੀਤਾਂ, ਰਸਮਾਂ, ਰਿਵਾਜਾਂ ਤੇ ਪਾਖੰਡਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਰੱਬ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਜੋੜਿਆ, 'ਏਕੁ ਪਿਤਾ ਏਕਸ ਕੇ ਹਮ ਬਾਰਿਕ...' (ਅੰਗ-611) ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ, ਹਰ ਅਮਲ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਵਸਾਇਆ। ਲੋਕ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਹਸ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਮਾਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਜੁਲਤ ਕੀਤੀ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੰਨਿਆ ਤੇ ਵਕਤੀ ਹੁਕਮਰਾਨਾ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਰਾਜੇ। ਐਸੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਾਰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 250 ਸਾਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਪਿਛੋਂ 1699 ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਰਮ ਮਨੁੱਖ 'ਖਾਲਸਾ' ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕੀਤੀ। ਐਸਾ ਪਰਮ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਮਸੀਹਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਆਦਰਸ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ-ਮਨੁੱਖ ਵਿਚਕਾਰ, ਸਮਾਜਾਂ, ਧਰਮਾਂ, ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਨਫਰਤ ਤੇ ਘ੍ਰਿਣਾ ਨੂੰ ਘਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਐਸਾ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਕੁਲ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕੁਲ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਪਿਆਰ ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ ਬੰਨਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਏ 73 ਸਾਲ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਕੌੜਾਂ ਰੁਪਿਆਂ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਾਤ ਪਾਤ ਅਤੇ ਉੱਚ ਨੀਚ ਦੀਆਂ ਵੰਡਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਖੰਡ-ਖੰਡ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਐਸੇ ਪਰਮ ਮਨੁੱਖ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ 'ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ' ਦਾ ਲਕਬ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਸੰਤ-ਸਰੂਪ ਭਗਤ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਦਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਭੈੜੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਜੂਝਣ ਵਾਲਾ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਸਿਪਾਹੀ ਵੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਤ-ਸਰੂਪ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਆਚਰਨ ਉੱਚਾ-ਸੁੱਚਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਉੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਆਚਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸੇਧ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਲੈਣੀ ਹੈ -

ਪ੍ਰਥਮੇ ਮਨੁ ਪਰਬੋਧੈ ਅਪਨਾ
ਪਾਛੈ ਅਵਰ ਰੀਝਾਵੈ ॥

ਅੰਗ- ੩੮੧

ਮਨ ਪਰਬੋਧਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹਨ - ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦਾ ਰਚੇਤਾ ਤੇ ਪਾਲਣਹਾਰ ਮੰਨਣਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਧ-ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ, ਨਾਮ-ਜਪੁ-ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ, ਵਿਚਾਰਨੀ ਤੇ ਇਸ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ, ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ ਤੇ ਵੰਡ ਛਕਣਾ, ਨਿਮਰ ਰਹਿ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ, ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਣਾ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ, ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਰਹਿਤਾਂ ਧਾਰਨ ਕਰਨੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ।

ਫੇਰ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ-ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਸੋਝੀ ਦੇਣੀ। ਆਪ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਨਾ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਕਿ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਰੱਬੀ ਜੋਤਿ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਅੰਦਰ ਸਥਿਤ ਜੋਤਿ ਦੀ ਸਭਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸਪਰ ਸਾਂਝ ਹੈ, ਇਸ ਪਖੋਂ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਇਕ ਹੈ, ਇਕ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਭਰਾ-ਭਰਾ ਹਨ, ਭੂਗੋਲਿਕ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰੀ ਰੰਗ, ਰੂਪ, ਸ਼ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਹਰੀ ਅੰਤਰ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਛੋਟਾ, ਉਚਾ ਨੀਵਾਂ ਮੰਨ ਕੇ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਨਾ, ਨਫਰਤ ਕਰਨੀ ਜਾਂ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕਰਨੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਐਸੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਪਲੱਬਧ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ ਪੂਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ -

ਕੋਊ ਭਇਓ ਮੁੰਡੀਆਂ ਸੰਨਿਆਸੀ, ਕੋਊ ਜੋਗੀ ਭਇਓ,
ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਕੋਊ ਜਤੀਅਨੁ ਮਾਨਬੋ॥
ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਊ ਰਾਫਜੀ ਇਮਾਮ ਸ਼ਾਫੀ,
ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਬੈ ਏਕੈ ਪਹਚਾਨਬੋ॥
ਕਰਤਾ ਕਰੀਮ ਸੋਈ ਰਾਜਕ ਰਹੀਮ ਓਈ,
ਦੂਸਰੇ ਨ ਭੇਦ ਕੋਈ ਭੂਲ ਭ੍ਰਮ ਮਾਨਬੋ॥
ਏਕ ਹੀ ਕੀ ਸੇਵ, ਸਭ ਹੀ ਕੋ ਗੁਰਦੇਵ ਏਕ,
ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕੈ ਜੋਤ ਜਾਨਬੋ॥ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਦੇਹਰਾ ਮਸੀਤ ਸੋਈ, ਪੂਜਾ ਔ ਨਿਵਾਜ ਓਈ,
ਮਾਨਸ ਸਬੈ ਏਕ ਪੈ ਅਨੇਕ ਕੋ ਭ੍ਰਮਾਉ ਹੈ॥
ਦੇਵਤਾ ਅਦੇਵ ਜੱਛ ਗ੍ਰੰਥਬ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ
ਨਿਆਰੇ ਨਿਆਰੇ ਦੇਸਨ ਕੇ ਭੇਸ ਕੋ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੈ॥
ਏਕੈ ਨੈਨ ਏਕੈ ਕਾਨ, ਏਕੈ ਦੇਹ ਏਕੈ ਬਾਨ,

ਖਾਕ ਬਾਦ ਆਦਸ ਔ ਆਬ ਕੋ ਰਲਾਉ ਹੈ।
ਅਲਹ ਅਭੇਖ ਸੋਈ ਪੁਰਾਨ ਐ ਕੁਰਾਨ ਓਈ,
ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ ਏਕ ਹੀ ਬਨਾਉ ਹੈ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਸੰਨ 1701 ਵਿਚ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਭਾਈ ਘਨੂਈਆ ਜੀ ਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਜ਼ਖਮੀ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦਿਤਾ। ਰੈਡ-ਕਰਾਸ ਦਾ ਅਸਲ ਬਾਨੀ ਭਾਈ ਘਨੂਈਆ ਹੈ।

ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਮੀਰੀ ਗੁਣ ਸੰਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਿਪਾਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਮਨ-ਆਤਮਾ ਕਰਕੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹੇ, ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੋਵੇ, ਸੰਤ-ਸਰੂਪ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਤੰਦਰੁਸਤ ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ ਹੋਵੇ ਜੋ ਹਰ ਸਮੇਂ ਜ਼ੁਲਮ, ਗੁਲਾਮੀ ਅਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਵਿਰੁੱਧ ਜੂਝਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਾਜਿਆਂ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੈਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਜੋਕੀਆਂ ਸੰਸਾਰਕ ਹਕੂਮਤਾਂ ਜ਼ਰ ਜ਼ੋਰੂ ਜ਼ਮੀਨ ਲਈ ਜਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਉਪਰ ਆਪਣੀ ਧੌਂਸ ਜਮਾਣ ਲਈ ਲੜਦੇ ਮਰਦੇ ਅਤੇ ਮਾਰਦੇ ਆਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਮਾਰਨਾ, ਧਨ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਲੁਟਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਦੀ ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ ਧਰਮ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਆਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ, ਮਜ਼ਲੂਮ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਲੜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਐਸੇ ਕਰਤਵ ਲਈ ਸਦਾ ਹੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਲਈ ਤਤਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਮੁੱਢ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਬੱਝ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਧਰਮ ਦੇ ਠੋਕੇਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਭੈੜੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਰ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਮਨਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣਾ ਸਿਖਾਇਆ। ਕਾਜ਼ੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਯੋਗੀ, ਤਿੰਨਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਮਲਖਾਣੇ, ਜੀਆਂ ਕੋਹਣੇ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਦਸ ਕੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਾਦੀ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਮਲੁ ਖਾਇ ॥
ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਨਾਵੈ ਜੀਆ ਘਾਇ ॥
ਜੋਗੀ ਜੁਗਤਿ ਨ ਜਾਣੈ ਅੰਧੁ ॥ ਤੀਨੇ ਓਜਾੜੇ ਕਾ ਬੰਧੁ ॥

ਅੰਗ - ੬੬੨

ਜ਼ਾਲਮਾ ਹੁਕਮਰਾਨਾ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਕਰਦਿਆਂ

ਆਖਿਆ -

ਰਾਜੇ ਸੀਂਹ ਮੁਕਦਮ ਕੁਤੇ॥ ਅੰਗ- ੧੨੮੬

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਐਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਦਿਤਾ ਜੋ ਸੱਚ, ਨਿਆਂ, ਧਰਮ ਖਾਤਰ ਮਰਨ ਲਈ ਸਦਾ ਤਤਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥
ਸਿਰ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੧੨

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵੇਲੇ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਸੁਮੇਲ ਹੋਇਆ, ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਹੋਈ, ਨੇਜਿਆਂ, ਤਲਵਾਰਾਂ, ਢਾਲਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਸਤਰਬੱਧ ਘੋੜ-ਸਵਾਰ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠ ਚਾਰ ਵਾਰ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਨਾਲ ਟਾਕਰੇ ਕੀਤੇ ਤੇ ਜਿੱਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਲੋਕ-ਲਹਿਰ ਦਾ ਨਵਾਂ ਕਾਂਡ ਲਿਖਿਆ। ਏਸੇ ਲੜੀ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਸੰਪਨਤਾ ਸੀ। ਨਿਮਾਣੇ ਨਿਤਾਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਬਦਲ ਦਿਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤਰਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਨੇਜ਼ਾਬਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਕਰਕੇ ਦੋ ਧੜੇ ਬਣਾ ਕੇ ਜੰਗ ਦੇ ਜੌਹਰ ਸਿਖਾਏ। ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ, ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਅਤੇ ਖਿਦਰਾਣੇ ਦੀ ਢਾਬ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਠੀਭਰ ਸੂਰਮਿਆਂ ਨੇ ਜ਼ਾਲਮ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਨਾਲ ਡੱਟ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੀ ਅਣਖ ਤੇ ਸਵੈਮਾਨ ਲਈ, ਹਸ-ਹਸ ਕੇ ਜਾਨਾਂ ਵਾਰੀਆਂ। ਤਕਰੀਬਨ ਇਕ ਸੌ ਸਾਲ ਸਿੰਘ ਮੁਗ਼ਲ ਤੇ ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਜੂਝਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਪਿਛੋਂ ਜਰਵਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਾ ਖੈਬਰੋਂ ਪਾਰ ਭਜਾ ਕੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸਾਹ ਲਿਆ। ਇਹ ਹੈ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਜੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਾਂਡ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਪਰ ਤੰਗ ਸੋਚਾਂ ਨੇ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਉਚੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਐਸਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਧੰਨ ਜੀਓ ਤਿਹ ਕੇ ਜਗ ਮੈ,
ਮੁਖ ਤੇ ਹਰਿ ਚਿਤ ਮੈ ਜੁਧੁ ਬੀਚਾਰੈ॥
ਦੇਹ ਅਨਿਤ ਨ ਨਿੱਤ ਰਹੈ
ਜਸੁ ਨਾਵ ਚੜੈ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤਾਰੈ॥
ਧੀਰਜ ਧਾਮ ਬਨਾਇ ਇਹੈ ਤਨੁ
ਬੁਧਿ ਸੁ ਦੀਪਕੁ ਜਿਉ ਉਜੀਆਰੈ॥
ਗਿਆਨਹਿ ਕੀ ਬਢਨੀ ਮਨਹੁ ਹਾਥ ਲੈ

ਕਾਤਰਤਾ ਕੁਤਵਾਰ ਬੁਹਾਰੇ॥

ਅਰਥਾਤ - ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੇ ਸਦਾ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨੀ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅੰਦਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਦੋਖੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ। ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਧੀਰਜ ਦਾ ਘਰ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦੀਪਕ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਾਇਰਤਾ ਉਸ ਤੋਂ ਕੋਹਾਂ ਮੀਲ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਦਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹੋਰ ਸਾਧਨ ਨਿਸਫਲ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਮੁੱਠ ਤੇ ਹੱਥ ਰਖਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ -

ਚੂ ਕਾਰ ਅਜ ਹਮਹ ਹੀਲ ਤੇ ਦਰ ਗੁਜਸਤ॥
ਹਲਾਲਸਤ ਬੁਰਦਨ ਬ-ਸ਼ਮਸ਼ੀਰ ਦਸਤ॥

(ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ)

ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵੀ ਬੜਾ ਵਚਿੱਤਰ ਹੈ। ਖਾਲਸੇ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਰਹਿਤਾਂ ਅਤੇ ਤਿਆਗਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਵੀ ਵਚਿੱਤਰ ਹਨ ਤੇ ਕੁਲ-ਆਲਮ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਹਿਤ ਹਨ। ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕੁਰਹਿਤ ਤੰਬਾਕੂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੈ। ਇਹ ਕੁਰਹਿਤ ਸਿਰਫ ਖਾਲਸੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਰਬ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਹਿਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸੇਵਨ ਬੱਜਰ ਕੁਰਹਿਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ। ਅੱਜ ਤਕ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਆਗੂ ਤਮਾਕੂ ਸੇਵਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਭਿਆਂਕਰ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਲਾਪਰਵਾਹ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਤੰਬਾਕੂ ਸੇਵਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਸਰਵੇ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਸਰਕਾਰਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। Global Adult Tobacco Survey ਅਨੁਸਾਰ ਤੰਬਾਕੂ ਦੇ ਧੂਮਰਪਾਨ ਜਿਵੇਂ ਸਿਗਰਟ, ਬੀੜੀ, ਸਿਗਾਰ ਆਦਿ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧ ਵਰਤੋਂ smokeless ਤੰਬਾਕੂ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ 26% ਤੰਬਾਕੂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੰਦਾਂ ਵਿਚ ਚਬਾ ਕੇ, ਮਸੂੜਿਆਂ ਤੇ ਮੱਲ ਕੇ, ਨੱਕ ਵਿਚ ਨਸਵਾਰ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਟਕੇ, ਗੋਲੀਆਂ ਖਾ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਧੂਮਰਪਾਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 14% ਹੈ। ਤੰਬਾਕੂ ਵਰਤਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 33% ਹੈ ਜਦਕਿ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਔਸਤ 18% ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਦਿਹਾਤੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਧੂਆਂ-ਰਹਿਤ ਤੰਬਾਕੂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਤੰਬਾਕੂ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਭਿਆਨਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੇਵਲ ਪੁੰਏ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸਿਗਰਟ, ਬੀੜੀ ਆਦਿ

ਤੇ ਹੀ ਟੈਕਸ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਤੰਬਾਕੂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰੀਪੋਰਟ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੰਬਾਕੂ ਸੇਵਨ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ 9 ਲੱਖ ਬੰਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਟੀ.ਬੀ ਤਪਦਿਕ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁਲ ਮੌਤਾਂ ਵਿਚੋਂ 40% ਲੋਕ ਤੰਬਾਕੂ ਸੇਵਨ ਕਾਰਨ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਤੰਬਾਕੂ ਕਾਰਨ ਗਲੇ ਦੇ ਕੈਂਸਰ ਅਤੇ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੇ ਕੈਂਸਰ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਵਸਦੀ ਖਾਲਸਾ ਕੌਮ ਤੰਬਾਕੂ ਕੋਹੜ ਤੋਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੌਮ ਤੰਬਾਕੂ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਵੇ, ਕੀ ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਨਹੀਂ? ਜਿੱਤੇ ਕਿੱਤੇ ਵੀ ਇਸ ਜਗਤ-ਝੂਠ ਤੰਬਾਕੂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਹੀਂ ਰੋਕਣਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼

ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਤੰਬਾਕੂ ਨੂੰ ਜਗਤ-ਝੂਠ ਕਹਿ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਜਰ ਕੁਰਹਿਤ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨਸ਼ੇ, ਤੰਬਾਕੂ, ਸ਼ਰਾਬ, ਅਫੀਮ, ਭੁੱਕੀ, ਚਰਸ, ਗਾਂਜਾ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਲਈ ਵਿਵਰਜਿਤ ਹੈ।

ਨਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਬਰਬਾਦੀ ਹੀ ਬਰਬਾਦੀ ਹੀ ਬਰਬਾਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਧਨ ਦੀ, ਮਨ ਦੀ, ਅਕਲ ਦੀ, ਸਰੀਰ ਦੀ, ਘਰ ਦੀ, ਸਮਾਜ ਦੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਨਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ -

ਦੁਰਮਤਿ ਮਦੁ ਜੋ ਪੀਵਤੇ ਬਿਖਲੀ ਪਤਿ ਕਮਲੀ ॥
ਰਾਮ ਰਸਾਇਣਿ ਜੋ ਰਤੇ ਨਾਨਕ ਸਚ ਅਮਲੀ ॥

ਅੰਗ- ੩੯੯

ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਨਸ਼ੇ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਗਲ ਤੇ ਵਿਭਚਾਰਨ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਪਤੀ ਸਮਾਨ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਮਾਣਸੁ ਭਰਿਆ ਆਣਿਆ ਮਾਣਸੁ ਭਰਿਆ ਆਇ ॥
ਜਿਤੁ ਪੀਤੈ ਮਤਿ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਬਰਲੁ ਪਵੈ ਵਿਚਿ ਆਇ ॥
ਆਪਣਾ ਪਰਾਇਆ ਨ ਪਛਾਣਈ ਖਸਮਹੁ ਧਕੇ ਖਾਇ ॥
ਜਿਤੁ ਪੀਤੈ ਖਸਮੁ ਵਿਸਰੈ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥
ਝੂਠਾ ਮਦੁ ਮੂਲਿ ਨ ਪੀਚਈ ਜੇ ਕਾ ਪਾਰਿ ਵਸਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਸਚੁ ਮਦੁ ਪਾਈਐ
ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਜਿਸੁ ਆਇ ॥
ਸਦਾ ਸਾਹਿਬ ਕੈ ਰੰਗਿ ਰਹੈ ਮਹਲੀ ਪਾਵੈ ਥਾਉ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੫੫੪

ਅਰਥਾਤ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਹੋਸ਼ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਪਰਾਏ, ਬੁਰੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਸ਼ਰਾਬੀ ਅਰਲ ਬਰਲ ਗੰਦ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਮਾਨ ਮਰਿਆਦਾ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ, ਪਤਨੀ ਬੱਚੇ, ਗਵਾਂਢੀ ਸਭ ਨਾਲ ਗੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲ ਕੇ ਨਫਰਤ ਤੇ ਲੜਾਈ ਝਗੜੇ ਸਹੇੜਦਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲੇ ਨੌਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਸਿਖ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਖਿਆ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਵਰਜਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਬਜਰ ਕੁਰਹਿਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ। ਮੈਡੀਕਲ ਖੋਜ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ, ਤੰਬਾਕੂ ਨਾਲੋਂ ਚਾਰ ਗੁਣਾ ਵਧੇਰੇ ਸਰੀਰ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੋਗ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਪੰਥਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਆਗੂ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਉਠਾਂਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੇਣਦਾਰ ਹਨ।

ਅੱਜ ਸ਼ਰਾਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਬਰਬਾਦੀ ਦੀ ਰਸਾਤਲ ਵਿਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕੌਣ ਹੈ? ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਭ ਦਾ ਧਿਆਨ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਰਨਾਰੀ ਗਮਨ - ਇਕ ਹੋਰ ਬਜਰ ਕੁਰਹਿਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ - 'ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ' ਅਤੇ 'ਪਰਨਾਰੀ ਦੀ ਸੇਜ ਸੁਪਨੇ ਭੀ ਨਾ ਜਈਓ।' ਅੱਜ ਸੰਸਾਰ ਏਡਜ਼ ਦੀ ਭਿਆਨਕ ਬੀਮਾਰੀ ਨਾਲ ਪੀੜਤ ਹੈ। 'ਏਕਾ ਨਾਰੀ' ਸਿਧਾਂਤ ਹੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਸੱਚਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ - 'ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ' ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ-ਗੁਰੂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਚੇਲਾ ਚੇਲਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਮਝ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਲੋਕ-ਤੰਤਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰਖੀ। 1708 ਈ. ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਲਈ ਪੰਥ ਦਾ ਵਾਰਸ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਆਨ ਸ਼ਾਨ ਲਈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਿਤਾ, ਮਾਤਾ,

ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਐਸੀਆਂ ਲਾਸਾਨੀ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਹੋਣੀ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ। ਅੱਜ ਸੇਵਾ-ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜੇ, ਕੁਰਬਾਨੀਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਹੀ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਲਿਜਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਰਹਿਣੀ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬਾਨੀ ਨੂੰ ਤਦ ਹੀ ਮਾਨਵਤਾ ਦਾ ਮਸੀਹਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹਿ।

ਕਲਗੀ ਜੁਝਾਰ ਦੀ

ਲਾਲਾ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੁਰਪੁਰੀ

ਚੁੰਮ ਚੁੰਮ ਰਖੇ ਨੀ ਇਹ ਕਲਗੀ ਜੁਝਾਰ ਦੀ
ਫੁਲਾਂ ਨਾਲ ਗੁੰਦੇ ਲੜੀ ਹੀਰਿਆਂ ਦੇ ਹਾਰ ਦੀ।
ਜੰਗ ਵਿਚੋਂ ਲੜ ਕੇ ਸਿਪਾਹੀ ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਗੇ।
ਚੰਨਾਂ ਦਿਆਂ ਚਿਹਰਿਆਂ ਤੋਂ ਚੰਨ ਮੁਸਕਾਉਣ ਗੇ।
ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰੂ ਖੁਸ਼ੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ।
ਚੁੰਮ ਚੁੰਮ ਰਖੇ ਨੀ ਇਹ ਕਲਗੀ ਜੁਝਾਰ ਦੀ।
ਕੂਲੇ ਕੂਲੇ ਹੱਥ, ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਵਿਚ ਗੋਰੀਆਂ।
ਕਲ੍ਹ ਨੇ ਸਵੇਰ ਦੀਆਂ, ਜੋੜੀਆਂ ਮੈਂ ਤੋਰੀਆਂ।
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਮੈਂ ਨਾ ਪਲ ਸੀ ਸਹਾਰਦੀ।
ਚੁੰਮ ਚੁੰਮ ਰਖੇ ਨੀ ਇਹ ਕਲਗੀ ਜੁਝਾਰ ਦੀ।
ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਪੌੜ ਜਦੋਂ ਕੰਨਾਂ ਸੁਣੇ ਵਜਦੇ।
ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਨੈਣ ਗਏ ਬੁਹੇ ਵਲ ਭੱਜਦੇ।
ਲਹੂ ਵਿਚ ਨ੍ਰਾਤੀ ਘੋੜੀ ਦਿਸੀ ਭੁਬਾਂ ਮਾਰਦੀ।
ਚੁੰਮ ਚੁੰਮ ਰਖੇ ਨੀ ਇਹ ਕਲਗੀ ਜੁਝਾਰ ਦੀ।
ਲਗੇ ਹੋਏ ਕਾਠੀ ਉਤੇ, ਲਹੂ ਨੇ ਇਹ ਦਸਿਆ।
ਮਾਏ, ਤੇਰਾ ਜੋੜਾ ਦਾਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਵਸਿਆ।
ਛੱਡ ਦੇ ਉਡੀਕ ਹੁਣ, ਹੰਸਾਂ ਦੇ ਹਾਰ ਦੀ।
ਚੁੰਮ ਚੁੰਮ ਰਖੇ ਨੀ ਇਹ ਕਲਗੀ ਜੁਝਾਰ ਦੀ।

ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜੀ

ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ 'ਬਲੱਗਣ'

ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗੜੀ ਵਿਚੋਂ,
ਦੇ ਦੇ ਥਾਪੜਾ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਟੋਰੇ।
ਵਿਹਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜੱਥਾ, ਜਾਂ ਜਥੇ ਵਿਚੋਂ
ਇਕ-ਇਕ ਕਰ ਕੇ, ਜੱਥੇਦਾਰ ਟੋਰੇ।

ਅਰਦਲ ਵਿਚ ਬਸ ਪੰਜ ਕੁ ਸਿੰਘ ਰਹਿ ਗਏ,
ਬਾਕੀ ਚੋਣਵੇਂ ਸਿਪਾਹ-ਸਾਲਾਰ ਟੋਰੇ।
ਪੈ ਗਈ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸੋਚ ਜਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ,
ਵਾਰੀ ਨਾਲ 'ਅਜੀਤ' 'ਜੁਝਾਰ' ਟੋਰੇ।

ਸਿੰਘਾਂ ਸੋਚਿਆ ਪਿਆ ਹਨੇਰ ਭਾਵੇਂ
ਵਿਹੰਦਿਆਂ ਵਿਹੰਦਿਆਂ ਚੰਨ ਨਾ ਚਾੜ੍ਹ ਬਹੀਏ।
ਆਈ ਫਿਜ਼ਾਂ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਬਹਾਰ ਆਈ,
ਮੁਢੇਂ ਬਾਗ ਨਾ ਕਿਤੇ ਉਜਾੜ ਬਹੀਏ।

ਜਾ ਕੇ ਕੋਲ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ,
"ਦਾਤਾ! ਵਕਤ ਸੰਭਾਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਏ।
ਸੂਰਬੀਰ ਜੀਓ! ਨੀਤੀਵਾਨ ਬਣ ਕੇ,
ਔਖੀ ਘੜੀ ਨੂੰ ਟਾਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਏ।"

"ਅੰਗ ਪਾਲ ਜੀਓ! ਸਾਡੀ ਬੇਨਤੀ ਏ,
ਅੰਗ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪਾਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਏ।
ਇਹੋ ਰਾਏ ਹੈ ਸਾਰੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ,
ਮੋਇਆ ਪੰਥ ਜਵਾਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਏ।"

"ਅਸੀਂ ਮਰਾਂਗੇ ਲੜਦਿਆਂ ਅੰਤ ਤੀਕਰ,
ਐਪਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੁਸੀਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਓ।
ਏਥੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਓ ਨੀਲੇ ਤੇ ਲੱਤ ਦੇ ਕੇ,
ਲੋਅ ਲਗਦਿਆਂ ਜੰਗਲੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਓ।

ਟੁੱਕੇ ਬੁਲ੍ਹ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਖਾ ਘੂਰੀ,
ਕਿਹਾ "ਕਿਹੜਾ ਸਰਦਾਰ ਇਹ ਬੋਲਦਾ ਏ?"
"ਸੇਵਕ ਬੋਲਦੈ" ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅੱਗੋਂ,

"ਸਾਡਾ ਸਾਂਝਾ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਬੋਲਦਾ ਏ।
 ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ, ਬੋਲਦੈ ਪੰਥ ਸਾਰਾ,
 ਬਲਕਿ ਦੇਸ਼ ਪਿਆਰ ਇਹ ਬੋਲਦਾ ਏ।
 ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਮਜ਼ਲੂਮ ਦੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ,
 ਪਿਆ ਆਪ ਕਰਤਾਰ ਇਹ ਬੋਲਦਾ ਏ।
 ਸਾਡੇ ਜਿਹੇ ਲੱਖਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰੇਂਗਾ ਤੂੰ,
 ਪਾਸਾ ਅਸਾਂ ਕੋਈ ਜਗਤ ਦਾ ਥੰਮਣਾ ਨਹੀਂ।
 ਪਰ ਜੇ ਤੂੰ ਨਾ ਰਹਿਓਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੂਲੇ,
 ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਜੰਮਣਾ ਨਹੀਂ।"
 ਆਇਆ ਰੋਹ ਅੰਦਰ ਪੁਤਲਾ ਸਰਬ ਲੋਹ ਦਾ,
 ਉਹਦੀ ਬੀਰਤਾ ਸ਼ਾਨ ਵਿਖਾਣ ਲੱਗੀ।
 ਤੀਰਾਂ ਉਹਦੀਆ ਨੇ ਗਿੱਠ-ਗਿੱਠ ਜੀਭ ਕੱਢੀ,
 ਆਕੜ ਓਸਦੀ ਲੈਣ ਕਮਾਨ ਲੱਗੀ।
 ਸੂਕੀ ਵਾਂਗ ਦਮੁੰਹੀ ਦੇ ਤੇਗ ਉਹਦੀ,
 ਵੱਟ ਵਿਚ ਮਿਆਨ ਦੇ ਖਾਣ ਲੱਗੀ।
 ਨੀਲਾ ਹਿਣਕਿਆ, ਬਾਜ ਨੇ ਖੰਭ ਛੰਡੇ,
 ਧਰਤੀ ਕੰਬ ਕੇ ਹੋਣ ਹੈਰਾਨ ਲੱਗੀ।
 ਲਾਟਾਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਉਹਦਿਆਂ ਨੇਤਰਾਂ ਚੋਂ,
 ਡੋਲੀਂ ਓਸਦੀ, ਛੱਲੀਆਂ ਪੈ ਗਈਆਂ।
 ਕਲਗੀ ਓਸਦੀ 'ਚੋਂ' ਬਿਜਲੀ ਜਿਹੀ ਲਿਸ਼ਕੀ,
 ਫੌਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਰਬੱਲੀਆਂ ਪੈ ਗਈਆਂ।
 ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ, ਸਿੰਘੋ!
 ਕੀ ਮੈਂ ਪਿੱਠ ਵਿਖਾ ਕੇ ਨੱਠ ਜਾਵਾਂ?
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੌਤ ਤੀਕਰ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਦਿਤੇ,
 ਮੈਂ ਉਹ ਪੁੱਤ ਮਰਵਾ ਕੇ ਨੱਠ ਜਾਵਾਂ?
 ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਕੂੜੀ ਜਿਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ,
 ਮੈਂ ਹੁਣ ਘੋੜਾ ਭਜਾ ਕੇ ਨੱਠ ਜਾਵਾਂ?
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਮਰ ਕੀਤੇ,
 ਮੈਂ ਉਹ ਪੁੱਤ ਮਰਵਾ ਕੇ ਨੱਠ ਜਾਵਾਂ?

ਜੇਕਰ ਆਸ ਮੈਥੋਂ ਈਹੋ ਰਖਦੇ ਹੋ,
 ਤੁਸੀਂ ਸੱਚ ਜਾਣੇ ਕੁਝ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ।
 ਵੇਲਾ ਵਕਤ ਪਛਾਣਦੇ ਹੋ ਭਾਵੇਂ,
 ਪਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਪਛਾਣਦੇ ਨਹੀਂ।"
 ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਯਕਲੱਥ ਦੇ ਬੋਲ ਉਠੇ,
 "ਹੁਣ ਕੁਝ ਸੁਣਨ ਸੁਣਾਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ।
 ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਤੈਨੂੰ ਪੰਥ ਹੁਕਮ ਦੇਂਦੈ,
 ਏਥੇ ਘੜੀ ਲੰਘਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ।
 ਤੂੰ ਹੈਂ ਗੁਰੂ, ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਗੁਰੂ ਤੇਰਾ,
 ਉਹਦਾ ਹੁਕਮ ਪਰਤਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ।
 ਤੇਰੀ ਜਾਨ ਅਮਾਨਤ ਹੈ ਖਾਲਸੇ ਦੀ
 ਉਹਨੂੰ ਕਿਤੇ ਗਵਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ।
 ਛੇਤੀ ਉਠੋ ਤੇ ਕਲਗੀਆਂ ਜਿਗੇ ਲਾਹੋ,
 ਦੂਰ ਵੈਰੀਆਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਹੱਟ ਜਾਓ।
 ਵੇਲਾ ਪਾ ਕੇ ਫੌਜ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਓ,
 ਫੇਰ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਡੱਟ ਜਾਓ।"
 ਸੁਣਿਆਂ 'ਗੁਰੂ' ਨੇ, 'ਗੁਰੂ' ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ,
 ਛੇਤੀ ਸੀਸ ਝੁਕਾ ਕੇ ਉਠ ਟੁਰਿਆ।
 ਹੱਥ ਜੋੜ ਦਿਤੇ, ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ,
 ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਬਜਾ ਕੇ ਉੱਠ ਟੁਰਿਆ।
 ਭੇਟਾ ਪੰਥ ਦੀ ਕਲਗੀਆਂ ਜਿਗੇ ਕੀਤੇ,
 ਬਾਜ ਉਂਗਲੀ ਲਾ ਕੇ ਉੱਠ ਟੁਰਿਆ।
 ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰੂ ਆਪ ਚੇਲਾ,
 ਜਗਤ ਤਾਈ ਵਿਖਾ ਕੇ ਉੱਠ ਟੁਰਿਆ।
 ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਕਹਿੰਦੈ ਮੋਈ ਹੋਈ ਸਿੱਖੀ,
 ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਜਿਵਾਲ ਦਿਤੀ।
 ਘੜੀ ਮੌਤ ਦੀ ਆਈ ਸੀ ਪੰਥ ਉਤੇ,
 ਸਿੱਖਾਂ ਗੁਰੂ ਬਣ ਕੇ, ਫੇਰ ਟਾਲ ਦਿਤੀ।

ਈਸ਼ਰ ਅਮੋਲਕ ਲਾਲ

ਕ੍ਰਿਤ - ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ

੩੦. ਸਭ ਕਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਏਕ ਆਤਮਾ ਹੈ

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੁਨੀਆਂ ਕੇ ਹੈਂ, ਮੋਹਰੇ ਮੇਰੀ ਸ਼ਤਰੰਜ ਕੇ।
ਦਿਲ ਲਗੀ ਕੀ ਚਾਲ ਹੈ, ਕਾਮ ਸੁਲਹਾ ਕੇ ਔਰ ਜੰਗ ਕੇ।

"ਸਭ ਏਕ ਹੀ ਹੈ"

"ਗੈਨ" ਕਹਤੇ ਹੋ ਜਿਸੇ, ਵੇਹ ਦਰ ਹਕੀਕਤ 'ਐਨ' ਹੈ।

ਨੁਕਤਾਏ ਮੋਹੂਮ ਕੋ, ਸਰ ਸੇ ਉਠਾ ਕਰ ਦੇਖ ਲੋ।

ਗ਼ੈਰ ਥਾ ਹੋਗਾ ਨਾ ਹੈ ਸਾਕੀ ਸਰਾਪਾ ਐਨ ਹੈ

ਜ਼ਾਤਿ-ਏ-ਯਕਤਾ ਆਪ ਹੈ, ਜਲਵਾਨੁਮਾ ਯਹ ਦੇਖ ਲੋ।

ਦੁਨੀਆਂ ਕੀ ਉਮੀਦੋਂ ਉੜਾ, ਛੋਟੀ ਬੜੀ ਸਭ ਖਾਹਿਸ਼ੋਂ,

ਦੀਦਾਰ ਕਾ ਲੀਜੇ ਮਜ਼ਾ, ਜੋ ਉੜ ਗਈ ਦੀਵਾਰ ਹੈ।

ਛੋੜ ਕਰ ਜਬ ਰੂਹ ਜਿਸਮ ਕੋ, ਦਰਿਆਏ ਵਾਹਦਤ ਮੇਂ ਪੜੀ,

ਕਰ ਲੇ ਮਹੋਛਾ ਜਾਨਵਰ, ਲੋ ਯਹ ਪੜਾ ਮੁਰਦਾਰ ਹੈ।

1. ਮੋਹੂਮ=ਪ੍ਰੰਦਲਾ 2. ਸਰਾਪਾ=ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ 3. ਜ਼ਾਇ-ਏ-ਯਕਤਾ=ਏਕਤਾ ਦਾ ਰੂਪ 4. ਜਲਵਾਨੁਮਾ=ਲੀਲਾ ਰਚਨਾ ਵਾਲਾ, ਹਾਰ ਨਾਰ 5. ਦਰਿਆਏ-ਵਾਹਦਤ=ਏਕਾਂਤ ਦੇ ਦਰਿਆ, ਲਿਵਲੀਨਤਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ 6. ਮਹੋਛਾ=ਡੰਡਾਂ ਲਾਹ ਲਓ।

੩੧. ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਔਰ ਭਜਨ ਕੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਬਰਕਤੋਂ ਔਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫਾਇਦੇ ਹੈਂ

ਜਿਸ ਵਕਤ ਸਰੀਰ ਕਿਸੀ ਬੀਮਾਰੀ ਯਾ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕੇ ਬਾਇਸ ਅਭਿਆਸ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਔਰ ਸਮਾਧੀ ਮੇਂ ਨਾ ਬੈਠ ਸਕੇ ਤੇ ਇਸ ਕੇ ਹਠ ਸੇ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ, ਬਲਕਿ ਆਰਾਮ ਸੇ ਅਪਨੇ ਬਿਸਤਰ ਪਰ ਲੇਟੇ ਰਹਿਨਾ ਚਾਹੀਏ ਔਰ ਅਪਨੇ ਆਪਕੋ ਨਿਰਵਿਕਲਪ (ਸਮਾਧ ਰੂਪ) ਸਮਾਧੀ ਔਰ ਉਤਥਾਨ ਕਾ ਸਾਖਸ਼ੀ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਕੇ ਨਿਜ ਅਨੰਦ ਮੇਂ ਮਸਤ ਰਹਿਨਾ ਚਾਹੀਏ।

ਚਾਹ ਗਈ ਚਿੰਤਾ ਮਿਟੀ, ਮਨੁਆ ਬੇ ਪ੍ਰਵਾਹ।

ਜਿਸ ਕੋ ਕਛੁ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਏ, ਸੋਈ ਸਾਹਿਨਸ਼ਾਹ।

ਕਬੀਰ ਦਾਵੈ ਦਾਝਨੁ ਹੋਤੁ ਹੈ ਨਿਰਦਾਵੈ ਰਹੈ ਨਿਸੰਕ ॥

ਜੋ ਜਨੁ ਨਿਰਦਾਵੈ ਰਹੈ ਸੋ ਗਨੈ ਇੰਦ੍ਰ ਸੋ ਰੰਕ ॥ ੧੬੯ ॥ ਅੰਗ- ੧੩੭੩

ਨੂਰਾਨੀ ਮਿਲਾਪ - 23

(ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਸੁਣਿਆ ਪੇਖਿਆ.....)

ਡਾ. (ਭਾਈ) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਨਵੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-51)

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਮੀਤ ॥

ਸਾਵਧਾਨ ਏਕਾਗਰ ਚੀਤ ॥

ਅੰਗ- 2੯੫

ਨਵਾਬ ਅਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਨਮਾਜ਼ ਅਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਸੀਤ ਵਲ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਸਾਰੇ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਨੇ ਅਪਣਾਈ। ਉਜੂ ਕੀਤਾ। ਨਮਾਜ਼ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਅ ਸਨ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਨਿਭਾਏ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਿਸੇ ਅਗੰਮੀ ਰਸ ਵਿਚ ਅਡੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਮੁਸਕਰਾਏ। ਨਮਾਜ਼ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਉਪਰੰਤ ਨਵਾਬ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਨਮਾਜ਼ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਬਚਨ ਦਿਤਾ ਸੀ ਪਰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ, 'ਤੁਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਰਲ ਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਬਚਨਬੱਧਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਸੀ, ਨਮਾਜ਼ ਕੀਹਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦਾ? ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੋ। ਨਵਾਬ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਇਕ ਦਮ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਥੇ ਹੀ ਸਾਂ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ, ਦੇਖੋ ਕਾਜ਼ੀ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਜਦੋਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਖੁਦਾਅ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੜ੍ਹਦੇ। ਖੁਦ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਦੇ ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੋ। ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਸੋ ਪਰ ਮਨ ਕਰਕੇ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਸੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਬਿਨਾਂ ਮੌਣ ਤੋਂ ਖੂਹ ਹੈ, ਖੂਹ ਦੇ ਕੋਲ ਘੋੜੀ ਬੰਨੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਘੋੜੀ ਸੁਈ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਵਛੇਰੀ ਖੂਹੀ ਵਿਚ ਨਾ ਡਿੱਗ ਪਵੇ। ਮਨ ਵਿਚ ਫੁਰਨਿਆਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਮਨ ਕਾਹਲਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮੁਸਕਰਾਏ ਸੀ ਕਿ ਦੇਖੋ ਅੰਦਰ ਕੀ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਹਰੋਂ ਨਮਾਜ਼ ਖੁਦਾਅ ਦੀ ਅਦਾਅ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਮਨ ਵਛੇਰੀ ਮੋੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਕਾਜ਼ੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਨਿਮੋਝੂਣਾ ਹੋਇਆ। ਫਿਰ ਨਵਾਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦੇ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨਵਾਬ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਮਨ ਕਰਕੇ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸੋ। ਤੁਸੀਂ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਇਥੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸੀ ਪਰ ਮਨ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਮਨ ਤੁਹਾਡਾ ਵੀ ਭਟਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਨ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਕਾਬਲ ਕੰਧਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਘੋੜੇ ਖਰੀਦ ਰਹੇ ਸੀ। ਦੱਸੋ ਨਵਾਬ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਉਥੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਪਰਖ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਆਹ ਨਸਲ ਦਾ ਘੋੜਾ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਆਹ ਮਾੜਾ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਨਵਾਬ। ਬੱਸ ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ ਢਹਿ ਪਏ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ। ਹੁਣ ਇਥੇ ਸੁਆਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਹੋਰ ਨਮਾਜ਼ੀ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਆਹ ਹਾਲ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਕੀ ਬਣੂ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਫੁਰਨੇ ਸਮਝ ਰਹੇ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੱਚ ਵੀ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜ਼ਾਹਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਸਭ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਵਿਚ ਹੀ ਭਲਾਈ ਹੈ। ਸੋ ਨਵਾਬ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਰਨ ਪਰਸੇ। ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਤੁਸੀਂ ਖੁਦਾਅ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਸਾਨੂੰ ਸੱਚੇ ਨਮਾਜ਼ੀ ਬਣਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ੋ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਪੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਦਾ ਆਗਮਨ ਹੋਇਆ -

ਅਮਲੁ ਕਰਿ ਧਰਤੀ ਬੀਜੁ ਸਬਦੇ ਕਰਿ

ਸਚ ਕੀ ਆਬ ਨਿਤ ਦੇਹਿ ਪਾਣੀ ॥

ਹੋਇ ਕਿਰਸਾਣੁ ਈਮਾਨੁ ਜੰਮਾਇ ਲੈ

ਭਿਸਤੁ ਦੋਜਕੁ ਮੂੜੇ ਏਵ ਜਾਣੀ ॥ ੧ ॥ ਅੰਗ - ੨੪

ਅਰਥਾਤ ਆਪਣੇ ਆਚਰਣ, ਆਪਣੀ ਕਰਣੀ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਬਣਾ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਬੀਜ ਪਾਉ। ਸਿਮਰਨ ਰੂਪੀ ਚਮਕ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪਾ, ਉਦਮੀ ਕਿਸਾਨ ਬਣ, ਫਿਰ ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪੀ ਫਸਲ ਉੱਗ ਪਵੇਗੀ। ਫਿਰ ਸਮਝ ਆਵੇਗੀ ਕਿ ਬਹਿਸ਼ਤ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਦੋਜਕ ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪੂਰੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਮਝਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਕੇਵਲ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਰੀਝਦਾ। ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਵੈਰਾਗ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਨਮਾਜ਼ੀਆਂ ਸਮੇਤ ਨਵਾਬ ਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਨਮਾਜ਼ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਸੇਧ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ

ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਕਰਮ ਕਰੇ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੇ, ਸੇਵਾ ਕਰੇ, ਸਿਮਰਨ ਕਰੇ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਭਜਨ ਗਾਵੇ, ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੇ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰੇ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤਰ ਨੂੰ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ, ਮਜ਼ਹਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ ਭਾਵ ਰੱਬ ਦੀ ਇਬਾਦਤ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਇਬਾਦਤ ਹੈ। ਹਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਇਬਾਦਤ ਹੀ ਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਇਬਾਦਤ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਖਸਿਸ਼ ਸਦਕਾ ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਕਰਾਂਗੇ।

(ਪੰਨਾ 6 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਉਦਮ ਕਰੇਦਿਆ ਜੀਉ ਤੂੰ ਕਮਾਵਦਿਆ ਸੁਖ ਭੁੰਚੁ ॥
ਧਿਆਇਦਿਆ ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਨਾਨਕ ਉਤਰੀ ਚਿੰਤ ॥

ਅੰਗ- ੫੨੨

ਜੁੜੀਏ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸੰਨ 2021 ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਮੇਰੇ ਜੀਵ ਰੂਪੀ ਆਪੇ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਤੋਂ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਕਦੇ ਤਕ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ।

ਬਹੁਤ ਜਨਮ ਬਿਛੁਰੇ ਥੇ ਮਾਧਉ
ਇਹੁ ਜਨਮ ਤੁਮਾਰੇ ਲੇਖੇ ॥
ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਆਸ ਲਗਿ ਜੀਵਉ
ਚਿਰ ਭਇਓ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖੇ ॥

ਅੰਗ- ੬੯੪

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ ॥ ੧ ॥

ਅੰਗ- ੨੮੯

ਐਸੀ ਬਖਸਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ -
ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥
ਮੁਖ ਉਜਲ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੨੮੩

ਗੁਰਸਿਖਾ ਮਨਿ ਵਾਧਾਈਆ
ਜਿਨ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਡਿਠਾ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਅੰਗ- ੪੫੧

ਸਮੂੰਹ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ।

ਸੰਨ 2021 ਆਪ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਸੁਖਮਈ, ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਰੱਤਿਆ, ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਨੂੰ ਸਾਰਥਕ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਖੇਡਿਆਂ ਭਰਿਆ ਬਤੀਤ ਹੋਵੇ ਜੀ।

(ਪੰਨਾ 35 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਕਰਕੇ ਸਫ਼ਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ 'ਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇੰਟਰਨੈੱਟ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਅਸਮਾਨ ਦੇ ਉਤੇ। ਬਟਨ ਦੱਬ ਲਓ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਜਹਾਜ਼ 'ਚ ਬੈਠਾ ਹੈ ਉਥੇ ਆ ਜਾਏਗੀ, ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ 'ਚ ਬੈਠਾ ਹੈ ਉਥੇ ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ ਉਥੇ ਆ ਜਾਏਗੀ। ਬਾਣੀ ਨੇ ਜਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੀ ਆਹ ਲਿਖੋ, ਤੁਸੀਂ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਲਿਖੋ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਲਿਖਦੇ ਹੀ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਲੇਖ ਹੈ ਹੀ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਲਸਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ-

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ ॥

ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੋ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ, ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ ॥

(ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ)

ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਲਿਖ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਜੋ ਆਖਰੀ ਫਰੇਮ ਹੈ-

ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥

ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਅੰਗ - ੮੪੬

ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਨੇ ਸਾਰੇ ਲੇਖ। ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਅੱਖਰ ਐਸਾ ਨਾ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ, ਜਿਹਦੇ ਵਿੱਚ ਦਵੈਤ ਹੋਵੇ। ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਰਾਗ ਹੋਵੇ, ਅਗਿਆਨ ਹੋਵੇ, ਅੱਖਰਾਂ 'ਚ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅੱਖਰਾਂ 'ਚ ਹੀ ਹਨੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਨੂਰੇ ਵਾਲਾ ਅੱਖਰ ਨਾ ਕੋਈ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਏ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ। ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹੋ, ਥਾਂ-ਥਾਂ 'ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹੋ ਕੇ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹੋ।

ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ, ਬੜੇ ਦੀਵਾਨ ਸੁਣੋ, ਬੜੀ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣੀ, ਹੁਣ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਕਰਮ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਨਾਮ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਅੰਧਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਬੇਚੈਨੀ ਦੂਰ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸੰਕਟ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਅਸੀਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜ਼ੋਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸੱਚ ਕਿਤੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਸੋ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਬੋਲੋ, ਫੇਰ ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣੋ, ਵਿਚਾਰ ਜੋ ਹੋਏਗੀ, ਉਹ ਸਰਵਣ ਕਰੋ। ਅਰਦਾਸ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਗਸਤ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-45)

ਭਾਈ ਭੂਮੀਆਂ

ਨ ਜਾਲੀ ਲਾ, ਨ ਪਿੰਜਰਾ ਲੈ, ਹੁਮਾ ਨੂੰ ਫੜ ਨ ਹੰਸਾਂ ਨੂੰ,
ਨ ਸੋਚੀਂ ਕੈਦ ਪਾਣੇ ਦੀ ਤੂੰ ਪੰਛੀ ਉੱਚ-ਅੰਸਾਂ ਨੂੰ।
ਨ ਰੀਝਣ ਚੋਗਿਆਂ ਤੇ ਓ, ਕਿਵੇਂ ਉਤਰਨਗੇ ਜਾਲੀ ਤੇ?
ਫਸਾ ਸਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈਂ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਬਿਧਿ ਸੂਫ-ਵੰਸਾਂ ਨੂੰ।
ਉਹ ਵਿਚਰਨ ਜਿਸ ਜਗਾ ਖੁਲ੍ਹੇ, ਤੇ ਕਰਦੇ ਕੇਲ ਫਿਰਦੇ ਹਨ,
ਤੂੰ ਜਾ ਉਸ ਥਾਂ ਦਰਸ ਪਰਸਨ, ਮਿਟਾ ਦਿਲ ਸੈਲ ਮੰਸਾਂ ਨੂੰ।
ਅਦਬ ਭੈ ਨਾਲ ਜਾਵੀਂ ਤੂੰ, ਸੁਣੀਂ ਸੰਗੀਤ ਉਹਨਾਂ ਦੇ,
ਲਈਂ ਸਿੱਖ ਵੱਲ ਨਿਖੇੜਨ ਦਾ, ਅਸਾਰੋਂ, ਸਾਰ-ਅੰਸਾਂ ਨੂੰ।
ਲਈਂ ਫਿਰ ਛੋਹ ਹੰਸਾਂ ਦੀ, ਤੇ ਸਾਯਾ ਲਈਂ ਹੁਮਾ ਦਾ ਤੂੰ,
ਮੁੜੇਗਾ ਫੇਰ ਹੋ ਆਪੇ, ਹੁਮਾ ਤੂੰ, ਰਾਜ-ਹੰਸਾਂ ਤੂੰ।

ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਨੂੰ ਉਬਾਰਨ ਲਈ ਘਰ ਬਾਰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਪਰਦੇਸਾਂ ਨੂੰ ਟੁਰੇ ਸਨ ਤਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਆਪ ਨੇ ਤੁਲੰਭੇ ਦੇ ਲਾਗ ਵਾਰ ਵਸਦੇ ਜਿਸ ਕੁਫਰ ਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਦਾ ਠੱਗੀ ਵਾਲਾ ਟਿਕਾਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਜੰਤ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਪਾ ਕੇ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪਾਪ ਗ੍ਰਿਹ ਨੂੰ ਗਿਰਵਾ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਧਰਮਸਾਲ ਬਣਵਾ ਕੇ ਆਪ ਅੱਗੇ ਟੁਰੇ ਸਨ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਵ ਤਾਰੇ, ਅਨੇਕਾਂ ਵੱਡੇ ਪਾਪੀ ਰਸਤੇ ਪਾ ਕੇ ਬਚਾਏ। ਛੇਕੜ ਆਪ ਆਸਾਮ ਪਹੁੰਚੇ। ਏਥੇ ਸਭ ਤੋਂ ਔਖਾ ਥਾਂ ਉੱਚੇ ਇਕ ਚੇਟਕੀ ਫਕੀਰਨ ਨੂਰਸ਼ਾਹ ਨਾਮੇ ਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤ੍ਰੀਮਤ ਫਕੀਰ ਨੇ ਜੋ ਮਰਦਾਂ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਤਕੜੀ ਤੇ ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਸਿਆਣੀ ਸੀ, ਬੜੇ-ਬੜੇ ਦਾਨੇ ਤੇ ਸਿਆਣੇ ਸਾਧ, ਅਮੀਰ ਤੇ ਵੱਡੇ ਲੋਕ ਚੇਲੇ ਬਣਾ ਰਖੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੀ ਤ੍ਰਾਟਕ ਮੁਦਰਾ ਨੇੜੇ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਫਾਹ ਲੈਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਰੁਪਏ ਨਾਲ ਛੱਡੇ ਦੂਤ ਦੂਤਣੀਆਂ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਜਸ ਗਾ-ਗਾ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਫੰਧੇ ਵਿਚ ਫਸਾ ਦੇਂਦੇ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸੱਚ ਦੇ ਸੂਰਜ ਨੇ ਇਸ ਕੁਫਰ ਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ। ਇਹ ਬੀਬੀ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਪੈ ਗਈ। ਪਾਪ ਝੂਠ ਇਸ ਨੇ ਤਿਆਗ ਦਿਤੇ। ਜਦ ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪੈ ਗਈ ਤਾਂ ਸੁਭਾਗ ਹੋ ਗਈ। ਅਨੇਕਾਂ ਲੋਕੀਂ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਮਗਰ ਲਗ ਕੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਰਹੇ ਸਨ, ਸੁਮਾਰਗ ਪੈ ਗਏ। ਇਹ ਭਾਰੀ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਟਿਕਾਣੇ ਦੀ ਸੂਹ ਪਈ ਕਿ

ਜਿਥੇ ਪੁੰਨ ਦੇ ਭੁਲੇਵੇ ਪਾਪ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਢਾਕੇ ਦੀ ਇਕ ਵਸਤੀ ਵਿਚ ਇਕ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗਿਰਾਂ ਢਾਕੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਸੀ। ਇਹ ਆਦਮੀ ਸੀ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਕਿੱਤਾ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਦਿਨ ਨੂੰ ਰਾਹਾਂ ਖਹਿੜਿਆਂ ਵਿਚ ਤੇ ਹੋਰ ਥੇ ਧਾੜੇ ਮਾਰਦਾ ਮਰਵਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਲ ਪਦਾਰਥ ਬਹੁਤ ਹੱਥ ਆ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਏਸ ਪਾਸ ਚੋਰ ਤੇ ਧਾੜਵੀ ਨੌਕਰ ਬੀ ਸਨ। ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਝੀ ਕਿਤੋਂ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਪਾਪ ਪੁੰਨਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਵਟਾਂਦਰਾਂ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਏਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਵਾਂਗੂੰ ਸਦਾਬ੍ਰਤ ਚਲਾ ਰਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਜੀਵ ਆਵੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਕੇ ਜਾਵੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾਂਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰ ਨੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਭੂਮੀਆ' ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਗਿਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਛੱਡਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਸਾਧ ਫਕੀਰ ਆਵੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਘੱਲ ਦਿਉ, ਮਤ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਅਤਿਬੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਰੱਖੋ। ਜੇ ਕੋਈ ਰੱਖੇਗਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਬਾਰ ਲੁੱਟ ਲੁੱਟਾ ਦਿਆਂਗਾ। ਇਸ ਦਾ ਸਦਾਬ੍ਰਤ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਆਵੇ, ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਜੀਉ ਨੂੰ ਇਹ ਕੁਮਤਿ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅੰਨ ਦਾਨ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਭਲਾ ਹੁੰਦਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਜੋ ਧਾੜੇ ਚੋਰੀਆਂ ਦੇ ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ, ਅੰਨ ਦਾਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪੁੰਨ ਜੋ ਪਿਆ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਨਾਲੇ ਕਦੇ ਇਹ ਬੀ ਸੋਚ ਲਿਆ ਕਰੇ ਕਿ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਸਦਾਬ੍ਰਤ, ਜੋ ਮੈਂ ਟੋਰਨਾ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਟੁਰੇ, ਮੈਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਰੁਪੈ ਖੋਹ ਮਾਰ ਕੇ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਦੇ ਟੋਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਨਾ।

ਸੱਜਣ ਠੱਗ ਤੇ ਹੋਰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਤਾਰਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੁੰਨ ਪਏ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਪਾਪ ਕਰਮ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਪਾਪ ਢਕਨੇ ਦਾ ਪਰਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਏਸ ਧਾੜਵੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ ਨੇ ਭੁਲੇਵਾਂ ਪਾਯਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਪਰਸੁਆਰਥੀ ਹਾਂ ਤੇ ਪੁੰਨੀ ਹਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪੀੜਾ ਹਰਨ ਵਾਲੇ

ਪਵਿੱਤਰ ਕੰਨਾਂ ਨੇ ਸੁਣ ਪਾਈ ਇਹ ਸੋਇ ਤੇ ਦਿਲ ਦ੍ਰਵ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਮੂਰਖ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਕਸ਼ਟ ਪਾ ਰਹੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰੀਏ। ਕੁਰਲਾ ਰਹੀ ਦੁਖੀ ਪਰਜਾ ਦਾ ਸੰਕਟ ਹਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਰਨ ਹੁਣ ਏਸ ਧਰਤੀ ਵਲ ਮੋੜੇ। ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਜਾਂ ਆਪ ਓਸ ਪਿੰਡ ਅੱਪੜੇ ਤਾਂ ਇਕ ਭਲੇ ਪੁਰਖ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ। ਉਸ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ, ਚਿੰਤ ਕੀਤੋਸੁ ਕਿ ਸੇਵਾ ਭਾਉ ਕਰਾਂ, ਅੰਨ ਖੁਲਾਵਾਂ ਤੇ ਰਾਤ ਪਾਸ ਰੱਖਾਂ, ਐਸੇ ਸੁਹਣੇ ਰੂਪ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠੇ। ਪਰ ਫੇਰ ਭੂਮੀਏ ਦੇ ਭੈ ਕਰਕੇ ਡਰਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਆਓ ਜੀਉ ਆਇਆਂ ਨੂੰ। ਬੈਠੇ ਆਰਾਮ ਕਰੋ ਸੇਵਾ ਦੱਸੋ, ਇਹ ਆਪ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਪਰ ਹੇ ਹੰਸ ਰੂਪ ਜੀ! ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਿਰਾਂ ਦੇ ਚਉਧਰੀ ਦਾ ਡਰ ਹੈ ਜੋ ਵੱਡਾ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰ ਤੇ ਬੜੇ ਪਦਾਰਥ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਤੇ ਬੜਾ ਸਦਾਬ੍ਰਤ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸੁ ਆਏ ਗਏ ਦੇ ਵਾਸਤੇ। ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਮਤ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਘਰ ਕਿਸੇ ਆਏ ਸੰਤ, ਫਕੀਰ, ਅਭਿਆਗਤ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਕਰਾਵੇ ਕਿ ਸੇਵਾ ਭਾਉ ਕਰੇ। ਸਭ ਕੋਈ ਜੋ ਆਵੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਪੁਚਾ ਦਿਓ। ਜੇ ਕੋਈ ਮੇਰੀ ਆਗਿਆ ਭੰਨੇਗਾ ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਮੈਂ ਭੰਨ ਲਵਾਂਗਾ। ਸੋ ਹੇ ਦੇਵ ਮੂਰਤੀ ਭਗਵਾਨ! ਆਓ ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾ ਆਵਾਂ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਟੁਰ ਪਿਆ ਤੇ ਟੁਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਅਸਮਾਨਾਂ ਵਲ ਤੱਕਿਆ ਤੇ ਹਾਹ ਵਾਂਗੂੰ ਹਾਹ ਮਾਰ ਕੇ ਤੇ ਠੰਡਾ ਸਾਹ ਲੈ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਹੇ ਨੀਲੇ-ਨੀਲੇ ਪਰਦੇ ਦੇ ਉਹਲੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆ! ਏਸ ਭੂਮੀਏ ਨੇ ਜਗਤ ਦੇ ਤਾਂ ਧਨ ਮਾਲ ਖੋਹ ਲਏ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਬੀ ਖੋਹ ਲਏ। ਅਸੀਂ ਭਲਿਆਈ ਕਿਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਕਰੀਏ ਤੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਪੁੰਨਾਂ ਦਾ ਤੋਸ਼ਾ ਕਦੋਂ ਲੱਦੀਏ, ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਜੇ ਇਹ ਸਾਡੇ ਬੀ ਘਰ ਬਾਰ ਲੁੱਟ ਲਵੇ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਨੇਕੀਓਂ ਤਾਂ ਨਾ ਵਾਂਜੇ। ਇਹ ਕਹਿ ਹੋਰ ਸੋਚੀਂ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਸਾਡਾ ਸਭ ਕੁਛ ਖੋਹ ਲਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਪੁੰਨ ਕਾਹਦੇ ਨਾਲ ਕਰਾਂਗੇ। ਹੱਛਾ! ਭਾਵੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ। ਸਹੁ ਹੇ ਮਨ ਸਹੁ! ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਭੂਮੀਏ ਦਾ ਘਰ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਬੰਦਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਥੀਆਂ ਸਣੇ ਓਥੇ ਛੋੜ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਜਦ ਭੂਮੀਏ ਨੂੰ ਖਬਰ ਹੋਈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਘਰ ਕੋਈ ਬੜੇ ਤੇਜ ਰੂਪ ਵਾਲਾ ਸੰਤ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਾਧੂ ਬੀ ਹੈ, ਹਿਕੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੰਤ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਦਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਇਆ ਤੇ ਬੜੇ ਭਾਉ ਨਾਲ ਸੁਹਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਲੱਗਾ ਖ਼ਾਤਰਦਾਰੀ ਕਰਨ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਠੰਢ ਪਈ, ਦਿਲ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਐਸਾ ਸੁਹਣਾ ਦੀਦਾਰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਦੇ ਡਿੱਠਾ। ਖਿੱਚ ਪਵੇ ਸੁ, ਮਿੱਠੇ ਲੱਗਣ

ਸੁ, ਪਰ ਸਮਝ ਨਾ ਆਵੇ ਸੁ ਕਿ ਕਿਉਂ? ਭੂਮੀਏ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਭਾਉ ਕੀਤਾ। ਫੇਰ ਚਰਨ ਧੋਤੇ ਤੇ ਫੇਰ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, ਜੀਓ ਸੰਤ ਜੀ! ਅੰਨ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਹੈ, ਆਓ ਆਪ ਜੀਵੋਂ! ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਭਾਈ ਭਲਾ ਹੋਵੀ, ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੋਂ ਦੱਸ ਜੋ ਤੂੰ ਕਿਰਤ ਕੀਹ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਭੂਮੀਏ ਦੇ ਜੀਅ ਵਿਚ ਇਕ ਟੋਆ ਜਿਹਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਚੋਰੀ ਕਰਦਾ ਤੇ ਧਾੜੇ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਗੱਲ ਕੋਝੀ ਹੋਈ ਤੇ ਕੂੜ ਮਾਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਪੂਰੇ ਭਾਂਡੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਲਖ ਲੈਣਗੇ। ਜੇ ਇਹ ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਵੈਰੀ ਤੋਂ ਸੂਹ ਸੁਣ ਹੀ ਆਏ ਹੋਣ ਕਿ ਮੇਰਾ ਕਿੱਤਾ ਮਾਰਨਾ ਤੇ ਖੁਹਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਤੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਿਆਂ ਕਰ ਦੇਣਗੇ, ਕਿਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਕੂੜ ਕਹਾਂ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦਾ ਮਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਸੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਪਵਿੱਤਰ ਨਜ਼ਰ ਪਾ ਕੇ ਤੱਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਪਾਪ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੰਬ ਪਏ ਸਨ ਤੇ ਮਨ ਨੇ ਸੋਝੀ ਵਲ ਰੁਖ ਕਰ ਲਿਆ ਪਰ ਕਿਸੇ ਘਬਰਾ ਜਿਹੀ ਵਿਚ। ਇਸ ਘਬਰਾ ਵਿਚ, ਇਸ ਦੁਚਿਤਾਈ ਵਿਚ ਜੋ ਅੰਦਰ ਰੇੜਕਾ ਪਿਆ ਉਸ ਨਾਲ ਮੱਖਣ ਵਾਂਗ ਸੱਚ ਉਪਰ ਤਰ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ; ਦਾਤਾ ਮੇਰੇ! ਰੋਜ਼ੀ ਮੇਰੀ ਮਾੜੀ ਹੈ, ਕਿਰਤ ਮੇਰੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀਂ ਪੁਛਿਆ ਹੈ ਦੱਸ, ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਤੋਂ, ਪਰ ਸੱਚ ਇਹ ਜੇ ਕਿ ਮੈਂ ਦਿਨੇ ਰਾਹ ਖਹਿੜੇ ਲੁੱਟਦਾ ਹਾਂ, ਰਾਤ ਚੋਰੀਆਂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਜੇ! ਮੈਂ ਲਾਉਂਦਾ ਭਲੇ ਅਰਥ ਹਾਂ, ਸਦਾਬ੍ਰਤ ਮੇਰਾ ਜੇ ਜਾਰੀ, ਆਇਆ ਗਿਆ ਸਾਧ ਸੰਤ ਸਭ ਵਰੋਸਾ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਏਥੋਂ, ਦੂਰੋਂ-ਦੂਰੋਂ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਏਥੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। ਸਭ ਸੰਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਆਖਦੇ ਹੈਨ ਜੇ ਤੇਰੇ ਜੈਸਾ ਪੁੰਨੀ ਤੂੰਹੋਂ ਹੀ ਹੈਂ। ਸੋ ਮੈਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਖੋਹਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਅਭਿਆਗਤਾਂ ਨੂੰ ਵਰੋਸਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਏ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਲਾ ਹੋਵੀ, ਸੱਚ ਬੋਲਿਆ ਈ।

ਭੂਮੀਆਂ - ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਹੀਏ ਨਾਲ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਮੈਥੋਂ ਏਦਾਂ ਪੁਛਿਆ ਤੇ ਨਾ ਮੈਂ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਆਪਣਾ ਮਾੜਾਪਣ ਆਪ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਹੇ ਸੰਤ! ਤੇਰੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਹ ਹੈ, ਅਜ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੰਬਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ ਆਪ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਲਓ ਹੁਣ ਆਓ ਭੋਜਨ ਪਾਓ।

ਸਤਿਗੁਰ - ਜਦ ਭਾਈ ਤੇਰੀ ਕਮਾਈ ਤੂੰ ਆਪ ਮਾੜੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਭੋਜਨ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਖਾਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਭੂਮੀਆ - ਜਦ ਸਭ ਕੁਛ ਮੈਂ ਭਲੇ ਅਰਥ ਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਹੈ?

ਸਤਿਗੁਰ - ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ, ਖੋਹਦਾ ਹੈਂ, ਉਹ ਰੋਂਦੇ ਹਨ, ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੱਸ ਉਸ ਪਦਾਰਥ ਨਾਲ ਬੀਜੇ ਪੁੰਨ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਗ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਬੂਤ ਦਾਣੇ ਬੀਜੇ ਤਾਂ ਉਗਦੇ ਹਨ ਕਦੇ ਦਾਲ ਬੀ ਬੀਜੀ ਉੱਗੀ ਹੈ?

ਭੂਮੀਆਂ ਸੋਚੀ ਪੈ ਗਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਪਾਪ ਕੰਬੇ। ਜ਼ਖਮੀ ਕੀਤੇ, ਲੁੱਟੇ, ਖੋਹੇ, ਮਾਰੇ ਲੋਕ, ਤੜਫਦੇ ਰੋਂਦੇ, ਬਦਾਸੀਸਾਂ ਦੇਂਦੇ ਸਭ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਆ ਗਏ। ਇਕ ਮੈਦਾਨ ਐਸੇ ਕਸ਼ਟ ਵਿਚ ਦੁਖੀਆਂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਨਜ਼ਰ ਪੈ ਗਿਆ। ਭੂਮੀਆਂ ਫੇਰ ਕੰਬਿਆ। ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਇਲਾਹੀ ਨੈਣ ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਭੂਮੀਆਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੜਫਣੀਆਂ ਵਿਲਕਣੀਆਂ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਬਦ ਅਸੀਸਾਂ ਨੂੰ। ਕੁਛ ਦੇਰ ਐਉਂ ਹੋ ਹਵਾ ਕੇ ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਮਨ ਅੱਗੋਂ ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਲ ਤੱਕਿਆ ਤੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਭੋਜਨ ਪਾਓ ਜੇ ਮੇਰਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇ। ਭਲੇ-ਭਲੇ ਏਥੇ ਅੰਨ ਪਾ ਗਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਦਾ ਪੁੰਨ ਫਲ ਬੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ ਨਾ, ਕਰੋ ਮਿਹਰ!

ਸਤਿਗੁਰ - ਭਾਈ ਇਹ ਕ੍ਰਿਤ ਛੇੜ, ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰ, ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। 'ਰਤੁ ਨਾਲ ਲਿਬੜਿਆ ਧਨ, ਅਸੀਸਾਂ ਨਾਲ 'ਧਰਮ ਧਨ' ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਤੂੰ ਫੇੜੇ ਹਨ, ਫੇੜਿਆਂ ਦਾ ਦੁਖ ਤੂੰ ਸਹਿਣਾ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਫੇੜਿਆਂ ਦਾ ਦੁਖ ਤੇਰੇ ਘਰੋਂ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਹੀਂ ਸਹਿਣਾ। ਦੇਖ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਤੂੰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਢਹੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸੂਲੀ ਕੌਣ ਚੜ੍ਹੇਗਾ ਤੂੰ ਕਿ ਤੇਰੇ ਘਰ ਖਾ ਗਏ ਸਾਧ ਫਕੀਰ? ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀਚਾਰ ਲੈ ਕਿ ਧਰਮ ਜਿੱਥੇ ਤੁਲੇਗਾ ਤੂੰ ਉਥੇ ਮਾਰੀਏਂਗਾ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰ। ਪਾਪ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਤੇਰਾ ਮਨ ਕਠੋਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਓਥੇ ਦਇਆ ਨਹੀਂ ਉਪਜਦੀ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਭਉ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਹਾਂ ਤੇਰੀ ਨਿਯਤ ਵਿਚ ਜੁ ਨੇਕੀ ਦਾ ਕੁਛ ਮਾੜਾ-ਮਾੜਾ ਖਿਆਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦਾ ਸਦਕਾ ਅੱਜ ਤੂੰ ਸੱਚ ਬੋਲਿਆ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਇਸ ਸੱਚ ਦੇ ਸਦਕੇ ਤੇਰੇ ਤੇ ਮਿਹਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਤਾਂ ਜੇ ਤੂੰ ਅੱਗੋਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿੱਤਾ ਛੱਡ ਦੇਵੇਂ ਤੇ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰੋ। ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਵਿਚੋਂ ਭਲੇ ਅਰਥ ਲਾਵੇਂ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਦਿਤਾ ਥਾਂ ਪਵੇਗਾ। ਭੂਮੀਆਂ ਸੋਚਣ ਲਗ ਪਿਆ, ਸਿਰ ਫੇਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ; ਉੱ-ਉਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਵੇ ਤੇ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਫੇਰ ਮੱਥੇ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਹੇ ਚੀਰਵੀਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਾਲਿਆ! ਅੰਦਰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਘੱਤਿਆ ਈ। ਕੀਹ ਆਖਾਂ। ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਹਾਰ ਗਈ

ਆ, ਵਲਾ ਕਰਨਾ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਈ, ਤੂੰ ਕੋਈ ਆਪ 'ਸੱਚ' ਹੈਂ ਜੋ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਝੂਠ ਆਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਲੁਕਦਾ ਜਾਂਦਾ ਏ। ਜੇ ਰਤਾ ਭੋਰਾ ਸੱਚ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹਈ ਉਹ ਹੰਭਲੇ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਮੂੰਹ ਚੜ੍ਹ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਪਿਆ ਏ। ਮੇਰੇ ਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰ ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮ ਬਖਸ਼ ਦੇਹ, ਪਰ ਹੇ ਬਖਸ਼ਯਹਾਰ! ਰਖ ਭਾਵੇਂ ਮਾਰ, ਮੇਰਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਏ ਸੁਭਾਵ ਏਹੋ ਚੋਰੀਆਂ ਤੇ ਧਾੜੇ, ਮੈਥੋਂ ਏਹ ਨਹੀਂ ਓ ਛੁੱਟਣੇ। ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਲਹੂ ਏਹੋ, ਮੇਰਾ ਸੁਭਾਵ ਏਹੋ, ਪਿਉ ਏਹੋ ਕਿੱਤਾ ਕਰਦਾ ਗਿਆ, ਦਾਦਾ ਇਹੋ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਮੈਂ ਇਹੋ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਮੈਂ ਨੇਕੀ ਤੇ ਲਾਯਾ ਤੇ ਆਪਣਾ ਕਮਾਯਾ। (ਸਿਰ ਫੇਰ ਫੇਰ ਕੇ) ਕੂੜੀ ਗੱਲ, ਨਹੀਂ ਮੈਥੋਂ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟ ਸਕਦਾ ਇਹ ਕਿੱਤਾ। ਪਰ ਸੁਹਣਿਆਂ! ਤੂੰ ਡਾਢਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ ਏਂ, ਉਹ ਜਾਣੇ ਦੇ ਘੜੀਆਂ ਹੋ ਲਈਂ ਔਖਾ, ਦੇ ਬੁਰਕੀਆਂ ਅਮਨ ਤਾਂ ਖਾ ਜਾਹ। (ਸੋਚ ਕੇ) ਮੇਰੇ ਜ਼ਿੰਮੀਂ ਬੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਅੰਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਅੰਨ ਦੀ ਰੋਟੀ ਪਕਵਾ ਦੇਂਦਾ ਹਾਂ। ਕਿਵੇਂ ਮੰਨ ਭੋਜਨ ਪਾ ਤੇ ਮੇਰੇ ਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰ।

ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਹੁਣ ਮਰਦਾਨੇ ਵਲ ਤੱਕੇ। ਮਰਦਾਨੇ ਰਬਾਬ ਛੇੜ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਇਹ ਪਉੜੀ ਗਾਇਨ ਹੋਈ -

ਸਚਾ ਸਾਹਿਬ ਏਕੁ ਤੂੰ ਜਿਨਿ ਸਚੇ ਸਚੁ ਵਰਤਾਇਆ ॥
ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਤਿਸੁ ਮਿਲੈ ਸਚੁ ਤਾ ਤਿਨੀ ਸਚੁ ਕਮਾਇਆ ॥
ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਸਚੁ ਪਾਇਆ
ਜਿਨੁ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਸਚੁ ਵਸਾਇਆ ॥
ਮੂਰਖ ਸਚੁ ਨ ਜਾਣਨੀ ਮਨਮੁਖੀ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥
ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਕਾਹੇ ਆਇਆ ॥ ੮ ॥ ਅੰਗ- ੪੬੭

ਇਸ ਪਉੜੀ ਨੂੰ ਭੂਮੀਏ ਨੇ ਸੁਣਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਜੀਉ ਤੇ ਨਕਸ਼ ਬੱਝ ਗਿਆ ਕਿ ਸੱਚ ਕੋਈ ਬੜੀ ਅਮੋਲਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਆਪ ਸਚ ਬੋਲਿਆ ਸਾਸੁ ਤੇ ਤੱਕ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਰੱਬ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਜੰਤ ਮੇਰੇ ਪੁੰਨਾਂ ਤੇ ਤਾਂ ਰੀਝ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਉਸ ਸੱਚ ਦੀ ਕਦਰ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਸੱਚ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਾਤਾ ਸੀ ਮੇਰੇ ਸੱਚ ਉਤੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਵੋਗੇ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਪੁੰਨਾਂ ਤੇ ਨਹੀਂ ਰੀਝੇ ਤੇ ਇਕ ਨਿਕੇ ਜਿਹੇ ਸੱਚ ਤੇ ਰੀਝੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ, ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਮੈਥੋਂ ਕਿੱਤਾ ਛੁੱਟਣਾ ਨਹੀਂ, ਸੱਚ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕੂੜਾ ਬਚਨ ਕੀਹ ਦੇ ਦਿਆਂ; ਆਪ ਦੇ ਦਰ ਕੂੜ ਦੀ ਜਾਹ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੀਹਦੀ।

ਸਤਿਗੁਰ ਸੂਰਾ ਵੈਦ ਸੀ। ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਬੀ ਨਿਰੋਲ ਸੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਕਿੱਤਾ ਤੇ ਉਮਰਾ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਉ ਕਹਿਣੀ ਮਾੜ

ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਪਾਪ ਵਿਚ ਪਥਰਾ ਗਿਆ ਦਿਲ ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਨਰਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਹੇ ਪਾ ਦੇਈਏ ਕਿ ਆਪੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬੇਮਲੂਮੇਂ ਇਹ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਜੋ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਛੁੱਟ ਜਾਏ। ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਣ ਲੱਗੇ, ਭੂਮੀਆਂ! ਰੱਬ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਸਦਾ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭਨਾਂ ਮਰਨਾ ਹੈ, ਪਰ ਮਰ ਕੇ ਮਿਟ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਮੂਲੋਂ, ਫੇਰ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਹਾਂ ਜੀਵਨ ਨੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਰੰਗ। ਰੱਬ ਸੱਚ ਹੈ, ਸੱਚ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੱਚ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆਂ ਹੀ ਕੂੜੇ ਕਰਮਾਂ ਨੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਸਮਝ ਲੈ ਕਿ ਸੱਚ ਹੈ ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ, ਤੇ ਸੱਚ ਹੈ ਸੱਚ ਨਾਲ ਐਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕੌੜਾ ਲੱਗੇ ਸੱਚ ਸੁਣ ਕੇ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ। ਜੇ ਇਉਂ ਕਰੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸੱਚੀ ਸਿਖਿਆ ਲੈਣ ਦਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਦਾ ਵਲ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸਿਖਿਆ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਸਿਖਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ। ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਵਰ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਸੱਚ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੱਚ ਹੈ। ਉਸ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕਰੇ ਆਰਾਧਣਾ, ਹਾਂ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਵੇ। ਇਉਂ ਕਿ ਇਸ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਜਾਣੇ। ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਵਾਹੀ ਤੇ ਸੁਹਾਗੇ ਨਾਲ ਭੰਨੀ ਸਾਧੀ ਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਕਾਯਾਂ ਭਲੇ ਕਰਮਾਂ (ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਨ) ਤੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਤੇ ਸੱਚ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਸਾਧੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਧੀ ਹੋਈ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਫੇਰ ਉਸ ਸੱਚੇ ਦੇ ਸਤਿਨਾਮ ਨੂੰ ਬੀਜੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੀਉ ਫੇਰ ਮੌਲਦਾ ਹੈ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ, ਫੇਰ ਅੰਦਰਲਾ ਤੀਰਥ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਜੀਵ ਦਾ ਉਸ ਤੀਰਥ ਤੇ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ, ਸੁਭਾਉ ਵਿਚ ਵਸਦੇ, ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਕੱਢ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੇ ਭੂਮੀਆਂ! ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਖਿੱਚ ਕੇ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਵੇ। ਹਾਂ, ਸੱਚ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕਰ ਦੇਗਾ ਤੇਰਾ। ਮੇਹਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਬੀ ਪਰ ਜੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪੱਲੇ ਰੱਖਿਓਈ ਤਾਂ।

ਭੂਮੀਆ - ਸੱਚ? ਸੱਚ? ਸੱਚ? ਹੱਛਾ ਹੁਣ ਮੈਂ ਸੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਵਾਂ? ਸਦਾ ਸੱਚ ਬੋਲਾਂ? ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਾਂ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ, ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਸੱਚੀ ਗੱਲ ਆਖੇ ਚਾਹੇ ਕੌੜੀ ਹੋਵੇ ਸਹਿ ਲਵਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚੀ ਹੈ? ਹੈਂ? ਠੀਕ ਹੈ ਜੀਓ! ਅੰਦਰੋਂ ਸੱਚਾ ਹੋਵਾਂ, ਲੋਕੀ ਕੁਛ ਸਮਝਣ ਪਏ, ਮੈਂ ਅੰਦਰੋਂ ਸੱਚਾ ਹੋਵਾਂ, ਹੈਂ? ਠੀਕ! ਮੈਂ ਫਿਰ ਸੱਚਾ ਰੱਬ ਲਵਾਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਵੱਸ ਨਾ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਹੈ ਉਹ ਸੱਚ, ਹੈਂ ਸੱਚ ਕੀਕੂੰ ਹੋਇਆ?

ਮਰਦਾਨਾ - ਭਾਈ ਜੋ ਸਦਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਸੱਚ, ਜੋ ਹੈਸੀ ਸਦਾ ਤੋਂ ਉਹ ਸੱਚ, ਜੋ ਹੈ ਹੁਣ, ਜੋ ਹੋਵੇਗਾ

ਸਦਾ ਉਹ 'ਸਦਾ ਸੱਚ' ਹੋਇਆ ਨਾ।

ਭੂਮੀਆ - ਠੀਕ, ਉਹ ਰੱਬ ਸੱਚ ਹੈ, ਸਦਾ ਜੋ ਹੋਇਆ। ਜੋ ਸਦਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਸੱਚ, ਠੀਕ ਹੈ। ਕੂੜ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਸਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਚ ਬਣਾ ਕੇ ਬੋਲੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਿੰਨਾਂ ਸਿਰ ਅਗਲੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸੱਚੇ ਹੋਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਸੱਚ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋਈ। ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕੂੜ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੱਚ ਮਰ ਗਿਆ; ਪਰ ਉਹ ਸੱਚ ਤਾਂ ਸੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਕੂੜ ਸੀ, ਸੋ ਮਰ ਗਿਆ, ਕੂੜ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਠੀਕ ਹੈ ਜੀ, ਸੱਚ ਉਹ ਜੋ ਸਦਾ ਰਹੇ ਤੇ ਜੋ ਸਦਾ ਜੀਵੇ ਸੋ ਸੱਚ। ਐਉਂ ਰੱਬ ਜੋ ਸਦਾ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੱਚ ਹੀ ਹੋਇਆ ਨਾ। ਜਗਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਉਹ ਕੂੜ ਹੈ; ਪਰ ਰੱਬ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੱਚ ਹੈ, ਠੀਕ ਹੈ ਜੀ। ਹਾਂ, ਫਿਰ ਤੁਸਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੱਚ ਹੈ। ਇਹ ਬੀ ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਧਾਰ ਲਵਾਂ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ, ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੀਕੂੰ ਸੱਚ ਹੈ? ਹਾਂ, ਰੱਬ ਜੁ ਸੱਚਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸੱਚੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬੀ ਸੱਚਾ। ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਮੈਂ ਝੂਠਾ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਬੀ ਮਰ ਜਾਏਗਾ ਮੇਰੇ ਮਰਨ ਮਗਰੋਂ, ਸੋ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਬੀ ਝੂਠਾ। ਐਉਂ ਸੱਚੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਚਾ ਆਪੇ ਹੋਯਾ। ਐਉਂ ਕਿ ਐਉਂ ਹੈ? ਹੈਂ ਜੀਓ? ਜੀਕੂੰ ਸੂਰਜ ਚਾਨਣ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਧੁੱਪ ਬੀ ਚਾਨਣਾ ਹੈ। ਰੱਬ ਬੀ ਸੱਚ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬੀ ਸੱਚ। ਰੱਬ ਸੂਰਜ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਧੁੱਪ। ਠੀਕ ਹੈ। ਹੁਣ ਕਾਯਾਂ ਧਰਤੀ ਵਾਂਗੂੰ ਸਾਧੀ ਹੈ। ਦਇਆ, ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਨਾਲ। ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਠੀਕ ਹੈ, ਐਵੇਂ ਤਾਂ ਫੋਕੇ ਹੋਏ ਨਾ ਪੁੰਨ ਜਿਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੀਲੀਆਂ ਦੇ ਤੀਰ! ਠੀਕ ਹੈ। ਪਰ ਜੀਓ ਇਹ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਮੈਂ ਕਿ ਆਤਮ ਤੀਰਥ ਕੀਹ ਹੈ ਤੇ ਓਥੇ ਅੰਦਰ ਵਸਣਾ ਕੀਹ ਹੈ। ਪਰ ਚੰਗਾ ਮੈਂ ਦਇਆ ਸਿੱਖਾਂ, ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਾਂ, ਜੋ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਵਾਂ ਤੇ ਸੱਚੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮੰਨਾਂ? ਹੈਂ ਮੰਨਾਂ? ਹਾਂ, ਅੱਗੇ ਜਾਣਦਾ ਤਾਂ ਹਾਂ ਰੱਬ, ਪਰ ਕਦੇ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ। ਹੱਛਾ ਜੀ! ਹੁਣ ਗੱਲ ਕੋਈ ਮੋਟੀ ਜੇਹੀ ਕਰਕੇ ਦੱਸ ਦਿਓ ਨਾ।

ਗੁਰੂ ਜੀ - ਭਾਈ ਇਕ ਬਚਨ ਤਾਂ ਇਹ ਹਈ ਕਿ ਸੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰ, ਸੱਚ ਬੋਲ, ਸੱਚ ਸੁਣ ਸੱਚੀ ਸਿਖਿਆ ਸੁਣ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਅੰਦਰੋਂ ਸੱਚਾ ਰਹੁ, ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਜਪੁ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਇਹ ਕਿ ਦਇਆ ਕਰਿਆ ਕਰ, ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਦਇਆ, ਹੈਂ? ਤੀਜੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿ ਤੂੰ ਐਉਂ ਸਮਝ ਲੈ ਕਿ ਲੂਣ ਖਾ ਕੇ ਬੁਰਾ ਨਾ ਕਰੀਂ ਕਿਸੇ ਦਾ। ਜੇ ਤੂੰ ਤੂੰ ਬਚਨ ਪਾਲੇਗਾ ਤਾਂ ਕਰਮ ਸੁੱਧ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਮਿਹਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ, ਤੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਜਾਏਗਾ।

ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਪੰਜ ਖੰਡ

ਡਾ. ਰਾਮ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਦਸੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-48)

ਛੱਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਵਿਚ 'ਨਾਦ ਬਿਨੋਦ ਕੋਡ' ਦਾ ਜੋ ਵਰਣਨ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੌਖੀ ਹੈ। ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਤੁਕ ਦੇ ਇਹ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਹਨ -

"ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ (ਮਾਨੋ) ਸਭ ਰਾਗਾਂ, ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਕੌਤਕਾਂ ਦਾ ਸੁਆਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

'ਬਿਨੋਦ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਬਾਰੇ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਵੰਨਗੀ ਹੈ। ਡਾ. ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਇਸ ਨੂੰ 'ਤਮਾਸ਼ੇ' ਕਹਿ ਕੇ ਅਰਥਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਡਾ. ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ 'ਖੁਸ਼ੀਆਂ' ਕਹਿ ਕੇ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ 'ਨਾਦ' ਨੂੰ 'ਬਿਨੋਦ' ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਸਦੇ ਹਨ -

"ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੇ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਤਮਾਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸਵਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।"

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ 'ਨਾਦ' ਦਾ ਸਬੰਧ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ, 'ਬਿਨੋਦ' ਦਾ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਤੇ 'ਕੋਡ' ਦਾ ਕਰਮ (ਕੌਤਕ) ਨਾਲ ਹੈ।

ਕੋਡ ਦੇ ਅਰਥ ਕਈ ਟੀਕਾਕਾਰ ਕਰੋੜ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਆਕਰਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ -

"ਇਥੇ 'ਅਨੰਦੁ' ਇਕ ਵਚਨ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕੋਡ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰੋੜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਕੋਡ=ਤਮਾਸ਼ੇ, ਕੌਤਕ।

ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਜਚਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਦ ਬੇਅੰਤ ਵਿਸ਼ਵ ਨੂੰ ਰੱਬੀ ਜਲਵੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਇਕ ਮਹਾਨ ਲੀਲਾ ਜਾਂ ਨਾਟਕ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੌਤਕ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਾਦ ਜਾਂ ਰਚਨਾਤਮਿਕ ਸਬਦ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਨਾਟਕ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਹਨ -

(ੳ) ਰਚਨਹਾਰ ਦੀ ਬੇਪਰਵਾਹੀ

ਹੁਕਮੀ ਹੁਕਮ ਚਲਾਏ ਰਾਹੁ ॥

ਨਾਨਕ ਵਿਗਸੈ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ॥ ੩ ॥

ਅੰਗ- ੨

(ਅ) ਰਚਨਾ ਦੀ ਇਕਸੁਰਤਾ।

ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਇਕੋ ਨਿਯਮ (ਧਰਮ) ਦੇ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਪਰੋਏ ਜਾ ਕੇ ਇਕਸੁਰਤਾ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ। ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਲਈ ਰਾਗ ਜਾਂ ਤਮਾਸ਼ੇ ਦਾ ਅਲੰਕਾਰ ਆਮ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ. ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਕਰਤਾ The Seeker's Path ਨੇ ਸੋਦਰ ਦੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਬਿੰਬਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਇਕਸੁਰਤਾ ਦੀਆਂ ਕਈ ਤੈਹਾਂ ਦੀ ਟੋਹ ਲਾਈ ਹੈ ਤੇ ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਵਿਚ ਭੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੈਵੀ ਲੀਲਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਭੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ - ਕੁਦਰਤ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ। ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ - ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਹਰ ਵਸਤ ਨੂੰ ਇਕ ਨੂਰ ਦੀ ਉਪਜ ਮੰਨਣਾ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਸਮਾਦ-ਪੂਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਜ਼ਰਾ ਭਿੰਨ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਉਪ-ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਭੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਸਮਾਦਿਕ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਸਾਧਕ ਰਚਨਾ ਦੀ ਜਿਸ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੱਡੇ ਅਕਾਰ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਧਾਰਨ ਸਮੇਂ ਉਹ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਵਸਤੂ ਦੀ ਇਲਾਹੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੋਂ ਚੇਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਭੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਝਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ, ਹਰ ਕੋਝੀ ਵਸਤ ਉਤੇ ਭੀ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਧੂੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹਰ ਸਮੇਂ 'ਵਾਹ-ਵਾਹ' ਕਹਿਣ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਦਸ਼ਾ ਹੈ। ਡੂੰਘੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਭੀ ਇਹੀ ਲੱਛਣ ਹਨ। ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਖੁਲ੍ਹੇ ਲੇਖ' ਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

"ਪਿਆਰ ਉੱਚੀ ਦਿਵਯ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਕੁੱਲ ਸੰਸਾਰ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉਹ ਲਿਸ਼ਕਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਿਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਖਾ ਕੇ ਆਦਮੀ ਬਣ ਸਕਾਂ। ਜਦ ਪਿਆਰ ਅੰਦਰ ਸਥਾਈ ਭਾਵ ਹੋ ਜਾਏ, ਤਦ ਇਕ ਲੱਛਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ, ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ, ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਭੈੜੀ

ਤੇ ਕਰੂਪ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੀ, ਉਹਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਸੁਹੱਪਣ ਦਾ ਇਕ ਨਿੱਕਾ-ਨਿੱਕਾ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਦਾ ਲਾਲੇ ਲਾਲ ਖੇੜਾ ਉਹਦੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਖੇੜੇ ਦਾ ਵੰਨ ਹੈ। ਤਾਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਹੰਸਰ ਨੈਣ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਚਲਦੀ ਨਦੀ ਉਹਦੇ ਮਨ ਦਾ ਇਕ ਸੁਫਨਾ ਗਾਉਂਦੀ ਭਾਸਦੀ ਹੈ। ਪੱਥਰਾਂ ਵਿਚ ਰੂਪ ਬਣਦੇ ਤੇ ਬਿਨਸਦੇ ਹਨ।"

"ਵਾਹ-ਵਾਹ" ਕਹਿਣ ਦੀ ਦਸ਼ਾ 'ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵਸਿਆ" ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਹੈ। ਧਰਮ-ਖੰਡ ਵਿਚ ਨਿਰੰਕਾਰ ਬਾਹਰਵਾਰ ਬਹੁਤਾ ਨਿਯਮ ਤੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤਾ ਭੈ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਵਿਚ ਉਹ ਬਾਹਰ ਬੇਅੰਤਤਾ ਜਾਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਅੰਦਰ ਵਿਸਮਾਦ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਅਨੁਭਵ ਰਹੱਸਮਈ ਹਨ। ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੈਂਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਬਾਹਰਲੀ ਬੇਅੰਤਤਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ ਤੇ ਛੱਤੀਵੀਂ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਅੰਦਰਲੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦਾ।

ਕੋਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ 'ਸਰਮ' ਦੇ ਅਰਥ -

ਥਕੇਵਾਂ, ਜਤਨ, ਖੇਦ, ਤਪਸਿਆ, ਕਲੇਸ, ਪ੍ਰਯਾਸ, ਵਯਾਯਾਮ, ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ, ਮਿਹਨਤ, ਉੱਦਮ, ਘਾਲਨਾ ਮੁਸ਼ੱਕਤ, ਕਮਾਈ, ਦੁਖ, ਲੱਜਾ, ਹਿਆ, ਵੈਰਾਗ, ਸੰਕੋਚ, ਅਨੰਦ, ਖੁਸ਼ੀ, ਸੁਖ।

ਸਰਮ ਖੰਡ ਕੀ ਬਾਣੀ ਰੂਪੁ ॥

ਤਿਥੈ ਘਾੜਤਿ ਘੜੀਐ ਬਹੁਤੁ ਅਨੂਪੁ ॥

ਤਾ ਕੀਆ ਗਲਾ ਕਥੀਆ ਨਾ ਜਾਹਿ ॥

ਜੇ ਕੋ ਕਹੈ ਪਿਛੈ ਪਛੁਤਾਇ ॥

ਤਿਥੈ ਘੜੀਐ ਸੁਰਤਿ ਮਤਿ ਮਨਿ ਬੁਧਿ ॥

ਤਿਥੈ ਘੜੀਐ ਸੁਰਾ ਸਿਧਾ ਕੀ ਸੁਧਿ ॥ ੩੬ ॥ ਅੰਗ- ੮

ਸਰਮ-ਖੰਡ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਭ ਖੰਡਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਤੁਕਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਕੁੱਲ ਛੇ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਦੋ (5.6) ਕੇਵਲ ਇਸ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੀ ਅੱਕਥਨੀਅਤਾ ਦਸਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਘਾੜਤਾਂ ਦੇ ਘੜੇ ਜਾਣ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ। ਇਹ 'ਬਹੁਤੁ ਅਨੂਪੁ' ਘਾੜਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ ਉਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਨਵ-ਨਿਰਮਾਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਨ। ਇਸ ਨਵ-ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਉਲੇਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਟੀਕਾਕਾਰ ਜਾਂ ਅਨੁਵਾਦਕ 'ਸੁਰਤਿ' 'ਮਨਿ' ਬੁਧਿ ਤੇ ਸੁਧਿ ਦੀ ਟੀਕਾ ਜਾਂ ਅਨੁਵਾਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਿਹੇ ਹੀ ਹੋਰ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਰ ਦੇਂਦੇ

ਹਨ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਦੋ ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ ਲਿਖ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਾਡੀ ਜਾਚੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਖੇਪ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੇ ਭੇਤ ਲੁਕਾਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ, ਹੋਰ ਰਹੱਸਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਥਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਲੱਭਣ ਦਾ ਕੁਝ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਟੀਕਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਖੰਡ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਸਾਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਮ-ਖੰਡੀ ਸਾਧਕ ਆਪਣੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਦਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਚ 'ਸਰਮ' ਦਾ ਅਰਥ ਉੱਦਮ ਹੈ, 'ਰੂਪੁ' ਦਾ ਅਰਥ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਸਬੰਧ ਚੌਥੀ ਤੋਂ ਅਠਵੀਂ ਸਭ ਤੁਕਾਂ ਨਾਲ ਹੈ। ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਦੁੱਤੀ ਤੇ ਅਕੱਥ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਲ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਉਹ ਵਿਦਵਾਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਨਾ 'ਸਰਮ' ਦਾ ਅਰਥ ਉਦਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾ 'ਰੂਪੁ' ਦਾ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਜੋ ਨਾ 'ਰੂਪੁ' ਨੂੰ ਅਗਲੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਵਾਨ 'ਸਰਮ' ਦਾ ਅਰਥ ਉੱਦਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਲੱਜਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਅਨੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨੇ ਅਰਥ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਹਰ ਵਿਦਵਾਨ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੀ ਸੂਝ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚੋਂ ਚੋਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਡਾਕਟਰ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਸਰਮ' ਦੇ ਅਰਥ 'ਆਨੰਦ' ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦਲੀਲ ਇਹ ਦੇਂਦੇ ਹਨ।

"ਸਰਮ ਹੈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪਦ 'ਸ਼ਰਮਮਨ' ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਹਰਖ, ਅਨੰਦ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਏਥੇ ਉਹ ਆਨੰਦ ਹੈ ਜੋ ਰੱਬੀ ਸੌਂਦਰਯ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਸੁਤੇ ਹੀ ਆਨੰਦਾਇਕ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਰੂਪ ਜਾਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪ੍ਰਧਾਨੀ ਥਾਉਂ ਨੂੰ ਸਰਮ-ਖੰਡ ਆਖਿਆ ਹੈ।" (ਪੰਜ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਟੀਕ ਪੰਨਾ 53)

ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਉਹ ਇਸ ਖੰਡ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਦੇ ਅਰਥ ਇਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

"ਸਰਮ ਖੰਡ, ਅਨੰਦ ਦੇ ਖੰਡ ਦੀ ਲੱਛਣਾਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ।"

ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ। ਧਰਮ ਖੰਡ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਦਾ ਖੰਡ ਤਾਂ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਅਨੰਦ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂ ਨਿਖੇੜਕ ਲੱਛਣ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਅਨੰਦ ਤਾਂ ਸਭ ਖੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ।

ਗਿਆਨ ਖੰਡ ਵਿਚ ਤੇ ਕਰਮ ਖੰਡ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪ ਇਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਰਸਾਈ ਹੈ। ਸੱਚ-ਖੰਡ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਬਣਾਉਣਾ ਕਠਨ ਹੈ।

ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 'ਸਰਮ' ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਸਮਾਦ-ਮਈ ਆਨੰਦ ਕੀਤੇ ਹਨ। "ਏਹ ਬਿਸਮਾਦ ਜਨਕ ਅਤੀ ਅਨੂਪਮ ਮੰਡਲ ਹੈ। ਏਸ ਸਰਮ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਵਿਖੇ ਪਰਵੇਸ਼ਤਾ ਪਾ ਕੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨਾਂ ਨੂੰ...ਪਰਮ ਅਧਿਭੂਤ ਅਨਹਦਾਰੇ ਆਤਮ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ...ਭਾਵ ਸਰਮ ਖੰਡ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਤਾ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨਹਦ ਨਾਦੀ ਬਿਸਮਾਦ ਆਨੰਦ ਦਾ ਅਗਾਧ ਸੁਆਦ ਚਖ ਕੇ ਸਰਮ-ਖੰਡੀ ਰੂਹਾਂ ਰਸ ਜੋਤਿ ਮਖਮੂਰ ਹੋ ਕੇ ਨੂਰੇ ਨੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿੱਬ ਕਰਾਂਤੀ ਲਤਾਵਤੀ ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਨੂਰਾਨੀ ਸਰੂਪ ਬਿਚਖਣੀ ਜਾਮਿਆਂ ਦੀ ਝਾਲ ਝੱਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਸੋ ਸਰਮ ਖੰਡ ਵਿਖੇ ਪੁਗਿ ਖੋਲਣ ਦੀ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। (ਸਚਖੰਡ ਦਰਸ਼ਨ ਪੰਨਾ 29)

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਨੰਦ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਰਮ-ਖੰਡੀ ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸਮਾਦੀ ਹੋਣ ਨਾਲੋਂ ਸੁੰਦਰ ਹੋਣ ਉਤੇ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਹੜਾ ਰੂਪ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਹੋ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ, ਪਰ ਡਾਕਟਰ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਅਨੰਦ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਇਕੋ ਰੂਹ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੋੜਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁੰਦਰਤਾ 'ਕੁਦਰਤਿ ਵਸਿਆ' ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅਨੰਦ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਕ। ਸਰਮ-ਖੰਡੀ ਸਾਧਕ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਹੈ।

'ਸਰਮ' ਦੇ ਅਰਥ ਅਨੰਦ ਜਾਂ ਉਦਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਟੀਕਾਕਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਲੱਜਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਡਾਕਟਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ ਨੇ ਸਰਮ ਦੇ ਅਰਥ ਫਾਰਸੀ ਸੋਮੇ ਤੋਂ ਲਏ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਫਲਾ ਲਿਆ ਹੈ।

"ਸਰਮ ਫਾਰਸੀ ਲਫਜ਼ ਹੈ।...ਸਰਮ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਲੱਜਾ ਪਤ ਦਾ ਖਿਆਲ, ਨਿਮ੍ਰਤਾ, ਪਤੀ ਪਰਾਇਣਤਾ, ਪਤੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਖਿਆਲ ਪਵਿੱਤਰਤਾ। ਇਸਤਰੀ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਪਤੀ ਪਾਸ ਜਾਣ ਲਈ ਧਰਮ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਸਰਮ ਅਰਥਾਤ ਸਰਨਾਗਤੀ ਤੇ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੀਕ ਪੁਜੀ ਹੈ। (ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਖਾ ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ

ਗੁਰਮਤਿ ਗਿਆਨ ਪੰਨਾ-89-90)

ਡਾਕਟਰ ਦੀਵਾਨਾ ਨੇ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਵਾਲੇ ਅਰਥ ਤਾਂ 'ਬਾਣੀ' ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਲਏ ਹਨ 'ਸਰਮ' ਦੇ ਅਰਥ ਉਹ 'ਲਜਾ' ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ 'ਸਰਨਾਗਤੀ' ਤਕ ਲੈ ਗਏ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਮ-ਖੰਡ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀ ਸੱਚ-ਖੰਡ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਪਤੀ ਪਾਸ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੇ ਸਰਮ-ਖੰਡ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਇਥੇ ਜਚਦਾ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਦਰਸਾ ਆਏ ਹਾਂ।

ਸ. ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਸਰਮ ਦੇ ਲਫਜ਼ੀ ਅਰਥ 'ਲੱਜਿਆ' ਹੀ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ 'ਮਨ ਦੀ ਅੱਖ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਮੋੜਨ' ਦਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਧਕ ਨੇ ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਵਿਚ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਸਰਮਖੰਡ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗਿਆਨ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਕੁਝ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਖੰਡ ਵਿਚ ਗਿਆਨ-ਖੰਡੀ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰਤੀਬ ਤੇ ਇਕਸੁਰਤਾ ਵਿਚ ਵਿਉਂਤਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਕ ਅਤਿਅੰਤ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਇਕ ਐਸੀ ਥਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਨੇਕਾਂ ਦੈਵੀ ਸੁਰ ਤਾਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਸ. ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਉਪਜੀ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵ-ਵਿਆਪੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਰਮ-ਖੰਡ ਵਿਚ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਂਜ ਤਾਂ ਪੰਜੇ ਖੰਡ ਦਰਜੇਵਾਰ ਵਧਦੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਦੇ ਖੰਡ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਇਕਸੁਰਤਾ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਹੇਠ ਲਿਆਉਣ ਨਾਲ ਉਤਪੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਉਹ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਹੈ। ਸ. ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕਸੁਰਤਾ ਦਾ ਸੰਕਲਪ 'ਰੂਪ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ, 'ਸਰਮ' ਇਸ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰਲਾ ਮੋੜ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਕੇਵਲ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਅਮਲ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨੂੰ ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਨਾਲ ਹੀ ਸਬੰਧਿਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਗਿਆਨ-ਖੰਡ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਅਨੰਤਤਾ ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਵਿਸਮਾਦ ਤੇ ਅਨੰਦ ਉਪਜਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਰਮ-ਖੰਡ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਸਬੰਧ ਵਿਸ਼ਵ ਨਾਲ ਨਹੀਂ।

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 56 'ਤੇ)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ-ਭੰਡਾਰ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ'

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਦਸੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-56)

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੧
ਕਿਆ ਤੁ ਰਤਾ ਦੇਖਿ ਕੈ
ਪੁਤ੍ਰੁ ਕਲਤ੍ਰੁ ਸੀਗਾਰ॥

ਹੇ ਰਾਜਨ! ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰਕ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਆ=ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਰਤਾ=ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ ਜੋ ਇਹ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਕਲਤ੍ਰ=ਇਸਤਰੀ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਗਹਿਣੇ ਕੱਪੜੇ ਆਦਿ ਹਨ ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕੀ ਮਦਮਸਤ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ॥

ਰਸ ਭੋਗਹਿ ਖੁਸੀਆ ਕਰਹਿ
ਮਾਣਹਿ ਰੰਗ ਅਪਾਰ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ 'ਚ ਲੱਗ ਕੇ ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਗੰਧ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਮਨ ਦੀਆ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਹੋਰ ਅਪਾਰ=ਅਣਗਿਣਤ ਜਾਂ ਪਾਰਾਵਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਖਾਣ, ਪੀਣ, ਤੇ ਭੋਗਣ ਆਦਿ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣਦਾ ਹੈਂ ਭਾਵ ਸ਼ਬਦਾਂ, ਕਬਾਬਾਂ ਤੇ ਸ਼ਬਾਬਾਂ 'ਚ ਲੱਗ ਕੇ ਬਦਫੈਲੀਆਂ 'ਚ ਲੱਗਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰਸਾਂ ਕਸਾਂ ਤੇ ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਦਾ ਹੈਂ।

ਬਹੁਤੁ ਕਰਹਿ ਫੁਰਮਾਇਸੀ
ਵਰਤਹਿ ਹੋਇ ਅਫਾਰ॥

ਹੇ ਰਾਜਨ! ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਫੁਰਮਾਇਸੀ=ਫੁਰਮਾਇਸ਼ਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਫਲਾਣੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਫਲਾਣਾ ਤੋਹਫਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਵਾ: ਦੂਸਰਿਆਂ ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫੁਰਮਾਇਸੀ=ਹੁਕਮ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਅਫਾਰ=ਅਮੋੜ ਹੋ ਕੇ ਵਰਤਹਿ=ਚਲਦਾ ਹੈਂ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਦੀ ਯਥਰਥ ਗੱਲ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈਂ।

ਕਰਤਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ
ਮਨਮੁਖ ਅੰਧ ਗਵਾਰ॥੧॥

ਉਹ ਕਰਤਾ=ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਤੈਨੂੰ ਚਿਤਿ=ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨਮੁਖ=ਮਨ ਨੂੰ ਮੁਖੀ ਸਮਝ ਕੇ ਭਾਵ ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਕੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਅੰਧਾ ਤੇ ਗਵਾਰ=ਨਾ ਸਮਝ (ਮੂਰਖ) ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਭਾਵ ਮਨ ਭਾਉਂਦੀਆਂ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ।

ਮੇਰੇ ਮਨ ਸੁਖਦਾਤਾ ਹਰਿ ਸੋਇ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਰੂਪੀ ਰਾਜੇ! ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਉਹ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਹੈ ਭਾਵ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨੇਤਿ-ਨੇਤਿ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਪਾਈਐ
ਕਰਮਿ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥

ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪਰਸਾਦੀ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪਾਈਐ=ਪਾਈਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕਪੜਿ ਭੋਗਿ ਲਪਟਾਇਆ
ਸੁਇਨਾ ਰੁਪਾ ਖਾਕੁ॥

ਹੇ ਰਾਜਨ! ਤੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰੰਗ ਬਰੰਗੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਪਹਿਨਣ 'ਚ ਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਆਦਿ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਲੰਪਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਅਰਥਾਤ ਮਨ ਨੂੰ ਫਸਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਇਨਾ=ਸੋਨਾ ਤੇ ਰੁਪਾ-ਚਾਂਦੀ ਆਦਿ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਹਨ, ਇਹ ਸਭ ਖਾਕੁ=ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ ਬਹੁ ਰੰਗੇ
ਕੀਏ ਰਥ ਅਥਾਕ॥

ਹੇ ਰਾਜਨ! ਜੋ ਇਹ ਹੈਵਰ (ਹੈ+ਵਰ) ਵਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਵਾ: ਦਰਿਆਈ ਹੈ= ਘੋੜੇ ਤੇ ਗੈਵਰ (ਗੈ+ਵਰ) ਵਰ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹਾਥੀ ਅਰਥਾਤ ਐਰਾਵਤ ਗੈ=ਹਾਥੀ ਜੋ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਅਥਾਕ=ਨਾ ਥੱਕਣ ਵਾਲੇ ਘੋੜੇ, ਜੋ ਰਥਾਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਬਣਾਉਣਾ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਕਿਸ ਹੀ ਚਿਤਿ ਨ ਪਾਵਈ
ਬਿਸਰਿਆ ਸਭ ਸਾਕ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਏਨਾ ਵੱਡਾ ਹੰਕਾਰੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈਂ ਕਿ ਕਿਸ ਹੀ= ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਸਬੰਧੀ ਆਦਿ ਨੂੰ ਚਿਤਿ ਨ ਪਾਵਈ=ਆਪਣੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈਂ ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਆਦਿ ਨੂੰ ਕਦੇ ਯਾਦ ਤਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇੰਨਾ ਮਦਮਸਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈਂ, ਸਾਰੇ ਸਾਕ=ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਸਰਿਆ=ਭੁੱਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈਂ।

ਸਿਰਜਣਹਾਰਿ ਭੁਲਾਇਆ
ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਨਾਪਾਕ॥੨॥

ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰਿ=ਰਚਣਹਾਰ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲ ਤੋਂ ਨਾਪਾਕ=ਅਪਵਿੱਤ੍ਰ ਜੀਵਨ ਬਣਾਈ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ।

ਲੈਦਾ ਬਦ ਦੁਆਇ ਤੂੰ
ਮਾਇਆ ਕਰਹਿ ਇਕਤ॥

ਹੇ ਰਾਜਨ! ਤੂੰ ਬਦ ਦੁਆਇ=ਬਦ-ਦੁਆਵਾਂ ਵਾ:
ਦੁਰ-ਅਸੀਸਾਂ ਲੈਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ। ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਆਪਣੀ
ਧੀ ਰਜਨੀ ਦੇ ਪਤੀ ਕੋਹੜੀ ਦੀਆਂ ਬਦ-ਦੁਆਵਾਂ ਲਈਆਂ
ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਰਾਜੇ ਨੇ
ਆਪਣੀ ਧੀ ਮੇਰੇ ਕੋਹੜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੇ ਬੜਾ ਪਾਪ
ਕੀਤਾ ਹੈ, ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਘੁੱਟ-ਘੁੱਟ ਮਾਇਆ=ਦੌਲਤ,
ਇਕਤ=ਇਕੱਤਰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਭਾਵ ਇਸ ਮਾਇਆ ਵਾਸਤੇ
ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪਾਪ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈਂ।

ਜਿਸਨੇ ਤੂੰ ਪਤੀਆਇਦਾ
ਸੋ ਸਣੁ ਤੁਝੈ ਅਨਿਤ॥

ਜਿਸਨੇ=ਜਿਸ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਵਾ: ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਵਾ:
ਸਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਪਤੀਆਇਦਾ=ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਭਾਵ
ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਮੇਰੇ ਹਨ। ਪਰ
ਸੋ=ਉਹ ਸਾਰੇ ਤਾਂ ਤੁਝੈ=ਤੇਰੇ ਸਰੀਰ ਸਣੁ=ਸਮੇਤ
ਅਨਿਤ=ਨਾਸਵੰਤ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਨਿੱਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ
ਹਨ।

ਅਹੰਕਾਰੁ ਕਰਹਿ ਅਹੰਕਾਰੀਆ
ਵਿਆਪਿਆ ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ॥

ਹੇ ਰਾਜਨ! ਅਹੰਕਾਰੀਆ (ਅਹੰ+ਕਾਰੀਆ)
ਅਹੰ=ਹੰਗਤਾ ਕਰਕੇ ਤੇਰੀ ਬੁੱਧੀ ਕਾਰੀਆ=ਕਾਲੀ ਹੋ ਚੁਕੀ
ਹੈ ਤੇ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨਿੱਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ
ਹੈਂ ਵਾ: ਹੇ ਰਾਜਨ! ਤੂੰ ਅਹੰਕਾਰੀਆ=ਅਹੰਕਾਰੀ ਹੋ ਕੇ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਭਾਵ ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ
ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਪਦਾਰਥ
ਆਦਿ ਉਸ ਰੱਬ ਦੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ
ਵਸ ਭੁਲਾਈ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ।

ਤਿਨਿ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਭੁਲਾਇਆ
ਨਾ ਤਿਸੁ ਜਾਤਿ ਨ ਪਤਿ॥੩॥

ਤਿਨਿ=ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਮੰਦ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਦਕਾ
ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਆਪ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ
ਹੈ ਵਾ: ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਔਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਆਪ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ
ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਦਾਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ
ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾਤੇ ਨੂੰ ਹੀ ਵਿਸਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੁਰਖਿ ਮਿਲਾਇਆ
ਇਕੋ ਸਜਣੁ ਸੋਇ॥

ਸੋਇ=ਉਸ ਇਕੋ=ਇਕ (ਅਦ੍ਵੈਤ ਸਰੂਪ)
ਸਜਣੁ=ਮਿੱਤਰ ਨਾਲ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੁਰਖਿ=ਪੂਰਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ
ਨੇ ਮਿਲਾਇਆ=ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ।

ਹਰਿ ਜਨ ਕਾ ਰਾਖਾ ਏਕੁ ਹੈ
ਕਿਆ ਮਾਣਸੁ ਹਉਮੈ ਰੋਇ॥

ਹੇ ਰਾਜਨ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਰਿ ਜਨ=ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ
ਦਾ ਰਾਖਾ ਉਹ ਆਪ ਇਕੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਹੈ ਭਾਵ ਰੱਬ

ਬੀਬੀ ਰਜਨੀ ਵਰਗੀਆਂ ਦਾ ਆਪ ਰਖਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਹ
ਮਨੁੱਖ ਵਿਚਾਰਾ ਕਿਆ=ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ? ਜੇ ਹਉਮੈ=ਹੰਗਤਾ
ਕਰਕੇ ਰੋਇ=ਰੋਂਦਾ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਤੇਰੇ ਜਿਹੇ
ਅਹੰਕਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ
ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੇ।

ਜੇ ਹਰਿ ਜਨਿ ਭਾਵੈ ਸੋ ਕਰੇ
ਦਰਿ ਫੇਰੁ ਨ ਪਾਵੈ ਕੋਇ॥

ਹੇ ਰਾਜਨ! ਜੇ ਕੁਝ ਹਰਿ ਜਨਿ ਭਾਵੈ=ਰੱਬ ਦੇ
ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਕਰੇ=ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਉਹੋ
ਹੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਰਤਾ ਰੰਗਿ ਹਰਿ

ਸਭ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ॥੪॥੧॥੨੧॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਰਾਜਨ!
ਜੇ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ,
ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਉਪਜੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਦਕਾ ਸਾਰੇ
ਜੱਗ ਵਿਚ ਚਾਨਣੁ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉਹ
ਬ੍ਰਹਮ ਬੇਤਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੇ ਚਾਨਣ
ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਸੰਬੰਧੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੋਨਤੀਆਂ

1. ਰਿਨੂਅਲ ਦਾ ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਰਿਨੂਅਲ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਚੰਦਾ ਰਿਨੂਅਲ ਲਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਹੈ।
2. ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਚੰਦਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਇਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪੁਜਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਰਕਮ ਦਾ ਰਸੀਦ ਨੰਬਰ ਆਦਿ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੇ।
3. 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਛਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦੀ ਵਿਚ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਆਪ ਪੁਰਾਣੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਤਰਣ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਵਾਪਿਸ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ।

ਸੁਆਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰ (Inspired Thoughts of Swami Ram)

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਦਸੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-55)

ਉਚ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਆਸ ਇਕ ਬਰਮਾਮੀਟਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਮਨ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਰੀਰ ਤੇ ਕੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਦਸਦੇ ਹਨ। "Shiva Svarodaya" ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਅਜੇਹੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਆਸਾਂ ਦੇ ਬਹਾਅ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਵਿਵਹਾਰ ਬਾਰੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੁਆਸਾਂ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਨਾਲ ਹੀ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੁਆਸ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਜਦੋਂ ਬੁਖਾਰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਸਕਾ ਬਹੁਤ ਫੜਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਾਸਕਾ ਵਗਣ ਵੀ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਸਾਧਾਰਣ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਫੇਫੜੇ, ਹਿਰਦਾ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਿਸਟਮ ਸਭ ਉਖੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਨ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਵੀ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉੱਨਤ ਯੋਗੀ ਸੁਆਸਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਸੁਆਸਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪੰਤਾਜਲ ਯੋਗ ਨੂੰ ਨਿਯਮ ਬੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਦਸੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਨ ਨੂੰ ਯੋਗ ਨਾਲ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਸਵਾਸਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ। ਮਨੂੰ ਜੇ ਕਿ ਇਕ ਮੰਨੇ ਹੋਏ Law maker ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਹਠ ਯੋਗ ਲਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਅਤਿ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਕੂਨ ਲਈ ਵੀ ਸਵਾਸਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਸਥਿਰ ਰਹਿ ਕੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ, ਸੁਖਮਨਾ ਨੂੰ ਜਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੁਖਮਨਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਇਹ ਇਕ ਅਨੰਦਮਈ ਮਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ ਦੋਨੋਂ ਨਾਸਿਕਾ ਵਿਚੋਂ ਆਰਾਮ ਨਾਲ, ਖੁਲ੍ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਉਦੋਂ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤਮਈ, ਅਨੰਦਮਈ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡੂੰਘੀ ਚੇਤਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਈ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਅਵਸਥਾ

ਅਤਿ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮਨ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਮਈ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਨਾ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇ, ਮਨ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਜੇਕਰ ਮਨ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਮਨ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਇਕ ਸਕੂਲ ਜਿਹੜਾ ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਜਾਗਰਣ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਜਾਗਰਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਨਾ ਹੀ 'ਸੁਖਮਨਾ' ਜਾਗਰਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਜਾਗਰਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਡੂੰਘੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਸੁਖਮਨਾ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਜਗਿਆਸੂ ਸਥਿਰ ਰਹਿਣ ਲਗ ਪਵੇ। ਆਪਣਾ ਸਿਰ, ਗਰਦਨ ਤੇ ਪਿੱਠ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਧੀ ਰਖਣ ਲਗ ਪਵੇ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਅਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ। ਜਦੋਂ ਜਗਿਆਸੂ ਸੁਆਸਾਂ ਦੇ ਬਹਾਅ ਤੇ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਦੋਂ ਸੁਆਸਾਂ ਦੇ ਬਹਾਅ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੁਕਸ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼, ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਓਪਰਾਪਨ, ਝਟਕੇ ਲਗਣੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਅਸ਼ਾਂਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਕਰਨ ਤੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੇ ਵਿਚ ਦਾ ਸਮਾਂ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਕਰਨ ਤੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੇ ਵਿਚ ਦੋ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਵਧਾਇਆ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰਯਤਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਉਹ ਵੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਡੂੰਘੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨ

ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਸੁਆਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕ ਸੇਤੂ ਹੈ। ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਕਰਨਾ, ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਦੋ ਗਾਰਡਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ,

ਜੀਵਨ ਦੇ ਰਖਿਅੱਕ, ਗਾਰਡ, ਇਹ ਗਾਰਡ ਚੌਵੀ ਘੰਟੇ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੌਂਦੇ, ਜਾਗਦੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਬਹਾਅ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਅੰਦਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕਿਰਿਆ, ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਜੀਵਨ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਕਿਰਿਆ ਵੀ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਏਨੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ। ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਦੂਸਰੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਪੰਡਤ' ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਆਸਾਂ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਣਵਿਦੀਅਨ (Pranavedins) ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ-ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਹੋਵੇ। ਕਈ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਹਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਦਾ ਉਲਥਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਕਈ ਸਕੂਲ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਮਨ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। "ਮਨ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਹਨ।

ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਯੋਗੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਆਸ ਥਰਮਾਮੀਟਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਮਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਾਲੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਰੀਰ ਤੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ shiva svarodaya ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਆਸਾਂ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, ਜਾਂਚਿਆ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਹੈ ਏਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸੁਆਸ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਸੁਆਸਾਂ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬੁਖਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾਸਿਕਾ ਬਿਲਕੁਲ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਇਕ ਨਾਸਿਕਾ ਵਗਣ ਲਗ ਪਏਗੀ ਜਾਂ ਇਕ ਨਾਸਿਕਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਸੁਆਸ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਫੇਫੜੇ, ਦਿਲ ਬਾਕੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਿਸਟਮ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਨ ਦੀ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨਤ ਯੋਗੀ ਸੁਆਸਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਵਿਆਮ ਕਰਕੇ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪੰਤਾਜਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯੋਗ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਨਿਯਮਬੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯੋਗ ਸੂਤਰ 2.52, 2.53 ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਅਧਿਆਤਮਕ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਣਤਾ ਸਹਿਤ ਦਸੀ ਹੈ। ਉਹ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਮਨੂੰ ਉਘੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਰਤਾ ਵੀ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਤਾ ਦਿੰਦੇ

ਹਨ, ਹਨ ਯੋਗ ਲਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਅਤਿ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਇਸ ਸਕੂਲ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਸੁਆਸਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਚੇਤਨ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਬੜੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਸਥਿਰ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸੁਖਮਨਾ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਸੁਖਮਨਾ ਦਾ ਕੋਈ ਢੁਕਵਾਂ ਸ਼ਬਦ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਕ ਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਅਨੰਦਮਈ ਮਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ ਦੋਨੋਂ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਬੜੀ ਸੌਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਚਲਣ ਲਗ ਪੈਣ, ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਦੀ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਡੂੰਘੀ ਚੇਤਨਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮਨ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਅਵਸਥਾ ਤਕ ਨਾ ਲੈ ਜਾਇਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਹ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਚੰਚਲ ਮਨ ਨਾਲ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਇਕ ਸਕੂਲ ਜੋ ਕਿ ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਜਾਗਰਣ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਖਮਨਾ ਨੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਤਾਂ ਡੂੰਘੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਾਧਕ ਸਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਲੈਣ ਲਗ ਪਵੇ। ਸਿਰ, ਗਰਦਨ ਤੇ ਪਿਠ ਸਿੱਧੀ ਰਖਣ ਲਗ ਪਵੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧਕ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹਰਕਤ ਪਿਠ, ਰੀਡ ਦੀ ਹੱਡੀ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਵੇ। ਜਦੋਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਸਵਾਸਾਂ ਤੇ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਸਵਾਸਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸ ਦੇਖਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਸਵਾਸ ਕਿੰਨੇ ਉਪਰ-ਉਪਰ ਹਨ, ਡੂੰਘੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਸਵਾਸ ਅੰਦਰ ਕਰਨ ਤੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਵਿਚ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਧੱਕੇ ਲਗਦੇ ਹਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਅਸ਼ਾਂਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੁਆਸ ਅੰਦਰ ਕਰਨ ਤੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਵਿਚ ਦਾ ਸਮਾਂ, ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜਿਸ-ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹੋ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸਾਂ ਤੇ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸੁਆਸਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਗ੍ਰੰਥ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਮਾਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਹਟਾਇਆ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਮਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਧੇਰੇ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਉਹ ਵੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਵਾਸਾਂ ਦੀ ਚੇਤਨਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਡੂੰਘੀ ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

'ਚਲਦਾ.....।'

ਸਰਮ ਖੰਡ ਵਿਚ 'ਘੜੀਐ' ਲਫਜ਼ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਹੈ ਭੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ। ਇਸ ਖੰਡ ਵਿਚ 'ਬਹੁਤ ਅਨੂਪੁ' ਘਾੜਤਾਂ ਘੜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਘਾੜਤਾਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਸੱਤਵੀਂ ਤੇ ਅੱਠਵੀਂ ਦੇ ਤੁਕਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਦੇ 'ਰੂਪੁ' ਦਾ ਸਬੰਧ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਖੰਡ ਦੇ ਅੰਤ ਉਤੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਸਾਧਕ ਦੇ ਇਹ ਅੰਗ ਸੁੰਦਰ ਘੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਘਾੜਤ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਸੌਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਘੜੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਈ ਵਾਰੀ ਬਹੁਤ ਦੁਖਦਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਠੱਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਭੀ 'ਘੜੀਐ' ਲਫਜ਼ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਥੇ ਇਕ ਟਕਸਾਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ 'ਸਬਦੁ' ਰੂਪੀ ਮੋਹਰ ਘੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਜਤੁ ਪਾਹਾਰਾ ਧੀਰਜੁ ਸੁਨਿਆਰੁ ॥
ਅਹਰਣਿ ਮਤਿ ਵੇਦੁ ਹਥੀਆਰੁ ॥
ਭਉ ਖਲਾ ਅਗਨਿ ਤਪ ਤਾਉ ॥
ਭਾਂਡਾ ਭਾਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਤੁ ਢਾਲਿ ॥
ਘੜੀਐ ਸਬਦੁ ਸਚੀ ਟਕਸਾਲ ॥
ਜਿਨ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰਮੁ ਤਿਨ ਕਾਰ ॥

ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥ ੩੮ ॥ ਅੰਗ - ੮

ਇਸ ਟਕਸਾਲ ਵਿਚ 'ਸਬਦੁ' ਦੀ ਘਾੜਤ ਘੜੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਜਤੁ, ਧੀਰਜੁ, ਮਤਿ, ਵੇਦੁ, ਭਉ, ਤਪ ਤੇ ਭਾਉ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ 'ਭਾਂਡਾ' ਦਾ ਅਰਥ ਕੁਠਾਲੀ ਹੈ। ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਕੁਠਾਲੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਸੁਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸੁਧਤਾ ਸੌਖੀ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ (ਤਪ ਰੂਪੀ) ਅਗਨੀ ਦਾ ਸੇਕ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਮਲ ਸਰਮ-ਖੰਡ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਭੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੁਠਾਲੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਸੇਕ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਘੜੀਐ' ਲਫਜ਼ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਅਜਿਹੀ ਕੁਠਾਲੀ ਤੇ ਸੇਕ ਵਲ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਛੱਤੀਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਕਸ਼ਟਾਂ ਭਰੇ ਅਮਲ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਵਰਣਨ ਭਾਵੇਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਪਰ 'ਘੜੀਐ' ਸ਼ਬਦ ਵਰਤ ਕੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਕਸ਼ਟ ਵਿਚ ਪੈਣ ਤੇ ਫੇਰ ਸੁੰਦਰ ਬਨਣ, ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜਪੁਜੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਅਤਿਅੰਗ ਸੰਕੋਚਮਈ ਹੈ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਸਾਰੇ ਐਤਵਾਰ - ਸਮਾਂ-ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 3.30 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - (28 ਜਨਵਰੀ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ-ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ)

(ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮੀ 7.00 ਤੋਂ 9.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਮਾਘਿ - ਸੰਗਰਾਂਦ-14 ਜਨਵਰੀ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ (ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਤੋਂ 8.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਾਗਮ - 1 ਜਨਵਰੀ, ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ, ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 3.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

20 ਜਨਵਰੀ - ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰਪੁਰਬ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ - ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ, ਦੁਪਹਿਰ 11.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 3.00 ਵਜੇ ਤੱਕ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ 11.00 ਵਜੇ।

INTERNET MEDIA AND LIVE TELECAST

Website :- www.ratwarasahib.in

Website :- www.ratwarasahib.org

Instagram : - RATWARA SAHIB (<https://instagram.com/ratwara.sahib/>)

You Tube :- <https://www.youtube.com/user/babalakhbirsingh>

Facebook:- <https://www.facebook.com/ratwarasahib1>

Twitter:- <https://mobile.twitter.com/ratwarasahib1>

Apps (for both apple & andriod) : Ratwara sahib ji & ratwara sahib TV

E-mail :- sratwarasahib.in@gmail.com

Contact - 9569455861, 9417912900, 9814612900

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

VGRMCT/Atam Marg Magazine

S/B A/C No. 12861100000008

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

SB A/C No. 12861100000005

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286

Branch Code - C1286

ਵਿਦੇਸ਼ (Abroad)

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Punjab National Bank

SB A/C No. 0779000100179603

RTGS/IFSC Code - PUNB0077900, SWIFT CODE - PUNBINBMOH

Branch Code - 077900

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ। ਜੇਕਰ Online ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ: +91 98889 10777 'ਤੇ sms ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/ATAM MARG MAGAZINE" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

ਰਿਨਿਊਵਲ

ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

within India

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque	Annual	Life (20 Year)
1 Year	Rs. 300/320		U.S.A. 60 US\$	600 US\$
3 Year	Rs. 750/770		U.K. 40 £	400 £
5 Year	Rs. 1200/1220		Canada 80 Can \$	800 Can \$
Life (20 Year)	Rs 3000/3020		Australia 80 Aus \$	800 Aus \$

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ

ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ

ਪਤਾ/Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਦੁਪਟੇ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ'

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਰਿੰਦੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-	70/-
2. ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	120/-	35/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ	400/-	400/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -	400/-	
5. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ		30/-
6. ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-
7. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	60/-
8. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-
9. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-
10. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-
11. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-
12. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	30/-	
13. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-
14. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	
15. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-	100/-
16. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-	
17. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-	
18. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-
19. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-
20. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ		10/-
21. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1	90/-	90/-
22. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-	
23. ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ (ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) (ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ 1 ਅਤੇ 2)	200/-	
24. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਾਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	
25. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	100/-	
26. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-	
27. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰ	60/-	
28. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	300/-	
29. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	300/-	
30. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	300/-	
31. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
32. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	250/-	
33. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	300/-	
34. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	440/-	
35. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-	
36. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-	
37. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 1	120/-	
38. ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	120/-	
39. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -1)	65/-	
40. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -2)	65/-	
41. ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨ	10/-	
42. ਕਲਜੁਗਿ ਜਗਜ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰ	100/-	

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ
43. ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ	20/-
44. ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ	30/-
45. ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ	30/-
46. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ	10/-
47. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	10/-
48. ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ	20/-
49. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 2	120/-
50. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 3	120/-

English Version

English Version	Price
1. Baisakhi (ਵੈਸਾਖੀ)	. 5/-
2. How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੁੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ)	. 70/-
3. Discourses on the Beyond-1 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੧)	50/-
4. Discourses on the Beyond -2 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੨)	50/-
5. Discourses on the Beyond -3 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੩)	50/-
6. Discourses on the Beyond -4 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੪)	60/-
7. Discourses on the Beyond -5 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ ੫)	60/-
8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)	80/-
9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)	20/-
10. Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ)	70/-
11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	110/-
14. The Dawn of Khalsa Ideals	. 10/-
15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	. 5/-
16. Divine Word Contemplation Path', (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ)	150/-
17. The Story of Immortality (ਅਮਰ ਗਾਥਾ)	260/-
18. Why not thy contemplate the Lord? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ ?)	200/-

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ, ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 8437812900 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

A/c Name :VGRMCT / Atam Marg Magazine

Punjab & Sind Bank - S/B A/C No. 12861100000008

RTGS/IFSC Code - PSIB0021286\, Branch Code - C1286

Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib,

(Near New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,

Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali) 140901, Pb. India

The Lights Immortal

(Continued from P. 77, issue Dec. 2020)

Began they, how can you mislead us?
You try to mislead us by holding out false
allurements. They are to be left in the
world itself. Very great men came into the
world, they had their ways, and in the end,
were reduced to a handful of dust. Just
leave them aside, very great incarnations of
God (*avatars*), religious teachers (*pirs*),
Muslim saints (*aulias*) and ascetics, no one
lives forever in the world.

*One Shiva was born, one died and another
was born again.*

*There have been many incarnations of
Ram Chander and Krishan.*

*How many Brahmas and Vishnus have
been there.*

*How many Vedas and Puranas, how many
collections of Simritis have been and gone.*

*How many preachers and Madars, how
many castors and Polluxes.*

*How many part incarnations have
succumbed to death.*

*How many priests and prophets have been
there.*

*They are so many that they can't be
counted.*

*From dust they sprang and to dust they
returned.*

*ਏਕ ਸ਼ਿਵ ਭਏ ਏਕ ਗਏ ਏਕ ਫੇਰ ਭਏ,
ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਹੈਂ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਰੁ ਬਿਸ਼ਨ ਕੇਤੇ ਬੇਦ ਅੰ ਪੁਰਾਨ ਕੇਤੇ,
ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਮੂਹਨ ਕੇ ਹੁਇ ਹੁਇ ਬਿਤਾਏ ਹੈਂ॥
ਮੋਨਦੀ ਮਦਾਰ ਕੇਤੇ ਅਸੁਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕੇਤੇ,
ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ਕੇਤੇ ਕਾਲ ਬਸ ਭਏ ਹੈਂ॥
ਪੀਰ ਅੰ ਪਿਕਾਂਬਰ ਕੇਤੇ ਗਨੇ ਨ ਪਰਤ ਏਤੇ,
ਭੂਮ ਹੀ ਤੇ ਹੁਇਕੈ ਫੇਰ ਭੂਮ ਹੀ ਮਿਲਏ ਹੈਂ॥*

Akal Ustat

*Yogis, continents, celibates, and very great
kings,*

*The shadows of whose umbrellas extended
for many miles.*

*Who wandered subduing kingdoms and
crushing the pride of very great kings.*

*Sovereigns like Maan and lords of the
umbrella like Dilip*

*Great kings who prided themselves on the
strength of their arms.*

*Proud men like Darius, like the Delhi
kings and like Duryodhana,*

*Having enjoyed the earth in their turn at
last were blended with it.*

*ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਬਡੇ ਬਡੇ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ
ਛਤ੍ਰ ਹੀ ਕੀ ਛਾਇਆ ਕਈ ਕੋਸ ਲੋ ਚਲਤ ਹੈਂ॥
ਬਡੇ ਬਡੇ ਰਾਜਨ ਕੇ ਦਾਬਤ ਫਿਰਤਿ ਦੇਸ
ਬਡੇ ਬਡੇ ਭੂਪਨ ਕੇ ਦ੍ਰੁਪ ਕੋ ਦਲਤ ਹੈਂ॥
ਮਾਨ ਸੇ ਮਹੀਪ ਅੰ ਦਿਲੀਪ ਕੇ ਸੇ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ,
ਬਡੇ ਅਭਿਮਾਨ ਭੁਜ ਦੰਡ ਕੋ ਕਰਤ ਹੈਂ॥
ਦਾਰਾ ਸੇ ਦਿਲੀਸਰ ਦੁਜੋਧਨ ਸੇ ਮਾਨਧਾਰੀ,
ਭੋਗ ਭੋਗ ਭੂਮ ਅੰਤ ਭੂਮ ਮੈ ਮਿਲਤ ਹੈਂ॥*

Akal Ustat

These materials will be left right
here in this world. From out of you came
a Mahmood who plundered India,
perpetrated many cruelties, looted lots of
wealth; did he take it to the next world?
Our first Guru gave a lesson to Karoon,
saying -

*Money belongs to one who spends to live
comfortably*

*Who gives and makes others give as God's
will be.*

*One who doesn't keep back, who doesn't
eat hidden,*

You know the hearts, truly, he goes to

heaven.

ਦਮੜਾ ਤਿਸੀ ਕਾ ਜੋ ਖਰਚੈ ਅਰ ਖਾਇ ॥
ਦੇਵੈ ਦਿਲਾਵੈ ਰਜਾਵੈ ਖੁਦਾਇ ॥
ਹੋਤਾ ਨ ਰਾਖੈ ਅਕੇਲਾ ਨ ਖਾਇ ॥
ਤਹਕੀਕ ਦਿਲਦਾਨੀ ਵਹੀ ਭਿਸ਼ਤ ਜਾਇ ॥
ਨਸੀਹਤ ਨਾਮਾ

Friends, why do you err, your righteousness alone will go to God's court? Who is that fool who attaches himself to the petty materials of the world in order to hang his head in shame in God's court. Bear it in mind, "We'll sacrifice ourselves. You don't know how terrible a tempest will blow! It will shake you to the roots. You are going to commit that crime which no law of any legal code allows."

Then in great anger Sucha Nand began to speak, "I also come from the Khatri clan. Look, I, too, am with them. We get along well together. I occupy such a big position. Children, don't talk rot. At that time Prince Jujhar Singh said, "You are a fallen Khatri; our forefathers have said -

*"The Khattris have renounced their true duty.
They have adopted the language of foreigners firmly.
The whole earth reduced to caste of doers of wrong doers.
The fervour for religion is gone.*

ਖੜੀਆ ਤ ਧਰਮੁ ਛੋਡਿਆ ਮਲੇਛ ਭਾਖਿਆ ਗਹੀ ॥
ਸਿਸਟਿ ਸਭ ਇਕ ਵਰਨ ਹੋਈ ਧਰਮ ਕੀ ਗਤਿ ਰਹੀ ॥
P. 663

Your duty was the protection of the country. The foreigners came and dishonoured the country; they molested the womenfolk. You should die of the shock of this dishonour because the real Khatri is one -

One brave in good deeds is a Khatri,

*And who employs his body in charity.
He searches out the battlefield,
To sow seeds of sacrifice in it
Such a Khatri is approved in God's court.*

ਖੜੀ ਸੋ ਜੁ ਕਰਮਾ ਕਾ ਸੂਰੁ ॥
ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰੈ ਸਗੀਰੁ ॥
ਖੇਤੁ ਪਛਾਣੈ ਬੀਜੈ ਦਾਨੁ ॥
ਸੋ ਖੜੀ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਣੁ ॥

P. 1411

We are fully ready to sacrifice ourselves, we'll not renounce our faith. At that time that Suchanand, better styled Liar Nand (the name Suchanand means son of purity, truth. In Sikhism for his dastardly role in getting the younger princes executed, he is called Jhutha Nand - son of lies or Liar Nand, opposite of Suchanand - contemptuously) looked at the Nawab who was in serious thought; a ray of compassion and justice was about to bring light to his mind. But Suchanand said, "Respected Nawab, these children are not milk drinking infants, they are not afraid at all. If they grow up, they will be much more dangerous than even their father. It's better these baby snakes are crushed right now."

Death sentence by bricking them up alive was passed. The description of Mahi was later given the following words of poetry by an Urdu poet -

Sentences to take life were passed

*on one side,
Zeal to sacrifice implanted in the heart*

*on the other side.
Parents placed stones on hearts*

*on one side,
Stonehearts were throwing stones on
rubies*

*on the other side.
Brickbats on a delicate body fell*

*on the one side,
The gods were raining flowers*

*on the other side.
The sentences of Qazis*

*on the one side,
There were Princes of the Guru*

*on the other side.
Brickbats and stones*

*on the one side,
Iron determination*

*on the other side.
The preparation to die*

*on the one side,
The joys of the world*

*on the other side.
The faith of religion*

*on one side,
The emperor's power*

*on the other side.
The satisfying morning*

*on the one side,
The ignorant evening*

*on the other side.
Shining stars*

*on one side,
The dark clouds*

on the other side.

The delicate bodies

*on one side,
Killer's sword*

*on the other side.
Face with looks of good men*

*on the one side,
The bloody looks of men*

*on the other side.
The shouts of glee*

*on one side,
The sighs of people*

*on the other side.
The innocent children*

*on one side,
The whole world*

*on the other side.
Don't be discouraged, friends
The Great Hearted is*

on one side.

ਜਾਨ ਲੇ ਲੇਨੇ ਕੇ ਫਤਵੇ ਲਗ ਰਹੇ ਥੇ ਇਕ ਤਰਫ,
ਸ਼ੌਕ ਬੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੇ ਡੇਰੇ ਲਗ ਰਹੇ ਥੇ ਇਕ ਤਰਫ,
ਰੱਖ ਲੀਏ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੇ ਸੀਨੇ ਪੈ ਪੱਥਰ ਇਕ ਤਰਫ,
ਚੁੰਨ ਰਹੇ ਥੇ ਸੰਗ ਦਿਲ ਲਾਲੋਂ ਪੈ ਪੱਥਰ ਇਕ ਤਰਫ।
ਥਾ ਤਨੇ ਨਾਜ਼ਕ ਪੈ ਗਿਰਤਾ ਈੱਟ ਪੱਥਰ ਇਕ ਤਰਫ,
ਕਰ ਰਹੇ ਥੇ ਦੇਵਤਾ ਫੂਲੋਂ ਕੀ ਬਰਖਾ ਇਕ ਤਰਫ।
ਇਕ ਤਰਫ ਕਾਜ਼ੀ ਕੇ ਫਤਵੇ, ਸਾਹਜ਼ਾਦੇ ਇਕ ਤਰਫ,
ਈੱਟ ਪੱਥਰ ਇਕ ਤਰਫ, ਆਹਨੀ ਇਰਾਦੇ ਇਕ ਤਰਫ।
ਜ਼ਿੰਦਗਾਨੀ ਇਕ ਤਰਫ, ਮਰਨੇ ਕੇ ਸਾਮਾਨ ਇਕ ਤਰਫ,
ਇਕ ਤਰਫ ਆਲਮ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਔਰ ਈਮਾਨ ਇਕ
ਤਰਫ।
ਧਰਮ ਈਮਾਂ ਇਕ ਤਰਫ, ਰੁਹਲਤ ਹਕੂਮਤ ਇਕ ਤਰਫ।
ਸੁਬਾਹ ਸਾਦਕ ਇਕ ਤਰਫ, ਸ਼ਾਮੇ ਜਹਾਲਤ ਇਕ ਤਰਫ।
ਮਾਹੇ ਪਾਰੇ ਇਕ ਤਰਫ, ਤਾਰੀਕ ਬਾਦਲ ਇਕ ਤਰਫ,

ਜਿਸਮ ਨਾਜਕ ਇਕ ਤਰਫ,
 ਸਮਸ਼ੀਰ ਕਾਤਲ ਇਕ ਤਰਫ।
 ਰੂਏ ਇਨਸਾਨ ਇਕ ਤਰਫ, ਖੁੰਨੀ ਨਿਗਾਹੋਂ ਇਕ ਤਰਫ,
 ਇਕ ਤਰਫ ਥੇ ਕੁਹਕੇ, ਲੋਗੋਂ ਕੀ ਆਹੋਂ ਇਕ ਤਰਫ।
 ਇਕ ਤਰਫ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚੇ ਔਰ ਜ਼ਮਾਨਾ ਇਕ ਤਰਫ,
 ਦਿਲ ਕੋ ਬੇਗਾਨਾ ਨ ਕਰਨਾ,
 ਐਹਲੇ ਦਿਲ ਕਾ ਇਕ ਤਰਫ।

ਸਫਰਨਾਮਾ ਤੇ ਜਫਰਨਾਮਾ, ਪੰਨਾ - 233

The Princes were bricked up in the wall but the wall declined to give space to them; the heart of the wall burst; bricks scattered; the children who had fainted due to cold fell on the ground. Meanwhile two executioners came; they placed their knees on the chests of the children and beheaded them. This is that tragic story which is difficult to listen to and to narrate.

When the mother came to know about it, she thanked God that her grandsons fought a determined battle like brave men. They gave their heads but did not renounce their faith. The mother was a perfected yogi because when Respected Guru Teg Bahadur (her husband) was engaged in austerity of meditation at Baba Bakala, she practiced a variety of ascetic ways, sitting outside the underground cell of the Guru. Just as Mother Jito Ji had, at will, cast out her life-breath, in the same way Mother Gujri contemplated the lotusfeet of God. The memory of Respected Guru Teg Bahadur (her husband) came before her eyes, she cast out her life breath by opening the brahm randhra (The Tenth door of the body). The proclamation of the Guru runs -

A gurmukh comes and goes as he pleases.

ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਵੈ ਜਾਇ ਨਿਸੰਗੁ ॥ P. 932

In the house of the Guru there are many examples when Guru's disciples cast off their body at will and having done so again entered the body at will.

The Tenth Master listened very patiently to the narration of the martyrdom of the younger Princes from Mahi who had been sent to Sirhind to get the news. Guru, the Emperor, was spontaneously removing the soil with his small sword from round a reed (*Saccharam spontaneum*). All of sudden, His Holiness, the Guru pulled himself together, and saw that from the eyes of all the listeners, who sat together round him, a flood of tears streamed down. Nobody was left with strength enough to speak. Their throats were choked; Rai Kala, too, sat silent amidst a flood of tears. Suddenly breaking this silence, Guru, the King of Kings, said, "Mahi tell me one thing that, when this sentence of the greatest distress of bricking the Princes up alive was passed, wasn't there even one person in the whole assembly who protested against it and raised the voice of dissent?" At that time Mahi said, "O Emperor, when death sentence was passed, then, the Nawab said to the *Malerkotlians*, "Here, I hand over the sons of your enemy to you. You take revenge of your brother who was killed by Guru Gobind Singh in the battle at Chamkaur. Take full revenge by beheading these children with a sword."

At that time the Malerkotla brothers stood up from their seats and began to say, "Respected Nawab, you ask us to kill these milk-taking tots who do not even know which thing goes in their favour and which goes against. Can't you see your own children are the same age? What crime have these children committed? At their age a father carrying them on his shoulders takes them round a fair. Respected Nawab! you broke pledges, we kept silent. But now cruelty has exceeded all bounds. You have thrown the teachings

of the sacred Quran down the drain into a dark well. And in the darkness of dirty mind, you are sentencing these milk-taking tots to death, to bricking them up alive in a wall. How innocent these children are! What lofty thoughts they have! From not even one thing connected with them does it become clear that they are enemies of anyone. They are the ones who see Allah's light in everyone. Won't the earth burst when such innocents will be killed? We refuse to join you in this disgusting drama filled with cruelty. Invoking Allah, we stop you from this saying, if you want to take revenge, take it from Guru Gobind Singh, the lion, by challenging him, who has escaped from the clutches of all.

To take revenge by killing innocent children is a task which befits cowards. From the depths of our heart, we give vent to our disagreement with this proposal of yours. Raising our objections to it, we walk out of this drama of sin and this assembly of wickedness." So saying, they walked out of the court.

Mahi began to say, "Lord! Listening to these words, once a pall of silence fell on the whole court. The Nawab, too, became thoughtful. But that wicked Khatri named Suchanand, but the fiend should be named Juthanand (Liarnand), said in great anger, "We don't agree with any thing said by the Malerkotla group. The sentence of death will push the heart of the enemy fully into the depths of depression. Even if we fail to lay hands on him, yet the profound grief of the deaths of his sons will eat into the vitals of his heart. These children should not at all be set free nor should their grandmother be pardoned. The Nawab has decided to get them bricked up alive in a wall and I am in 100 % agreement with him."

Mahi said, "Emperor! listening to the poisonous words of that evil-minded person, the atmosphere of the whole court changed. No other person protested; rather they expressed agreement with the Nawab. Crying bitterly, Mahi told all these details. Guru, the Emperor, consoled him. On this side the narration comes to an end. On the other Guru, the Emperor, uprooted a reed plant and, taking it in his hand, he sat straight. Throwing it some distance away, he said, "Where such violent outrage is perpetrated, Allah brings down divine punishment there. This cruelty has uprooted the Moghul empire." So saying, he uprooted the reed plant and threw it away. Then Rai Kala who was of Muslim faith said, "Emperor, I, too, am a Muslim. I have not committed any outrage. Shower your grace on my family." Then giving the small sword of his sacred belt, he said, "You have done an act of goodness. Your family roots will stay green, till you continue to respect this sword. The day your descendents wear it in their belt after you, your roots, too, will dry up. But the Malerkotlian who inspired by values of humanity, recognizing the presence of Khuda, God, raised a voice of dissent, have protected the roots of their offspring. They will rule here. On account of the words appropriate to human values which they used for the Princes at that time, our brave warriors will do no harm to them.

Turning his blessed head to face all the listeners, Guru, the Emperor said, "No one lived for ever in the world. In accordance with the order from God's court, man comes here, then goes; all are allotted numbered breaths, when the last breath is drawn, a being leaves this world. It is foolish to hope for attachment in the numbered breaths -

*Fixed is the number of days and breaths
That to each by the Creator are given
Says Nanak they are fools strong
Gripped by doubt and attachment who
want life to prolong.*

*ਛਿਣਿ ਘਾਲੇ ਸਭ ਦਿਵਸ ਸਾਸ
ਨਹ ਬਚਨ ਘਟਨ ਤਿਲੁ ਸਾਰ॥
ਜੀਵਨ ਲੋਰਹਿ ਭਰਮ ਮੋਹ ਨਾਨਕ ਤੇਉ ਗਵਾਰ॥*

P. 254

This month of Poh (December-January) is a month of sacrifices for the Khalsa fraternity, in which starting from Anandpur Sahib, thousands of Singhs laid down their lives. The Princes got martyred. Their fearlessness and their wisdom to fight a determined battle with death and fervour for protection of their religion sent a wave of life current in millions of cowards and many made up their mind for ending this sin-laden rule.

It is very difficult to understand the acts of the Tenth Guru. He did not give even a bit of thought to his own self. If he did think, he thought that India, turning away from religion has hit the lowest level of degeneration. In a way she died while still living. To put life into these dejected shelterless people, he gave the great gift of Nectar. A tidal wave surged forwards. Just a little after Guru, the Emperor, merged in the Divine Light, the able leadership of Banda Bahadur shook this oppressive rule to the roots. Punishing the oppressors and the wicked in a just manner, he showed to the world that righteousness always wins and unrighteousness leads to destruction. Being inspired by these sacrifices, the Singhs started such a movement whose every step was a step to "Chardi Kala" (Ever High Spirits). Breaking on the wheels, being carded like cotton, getting the scalps removed, getting cut up limb by

limb, dying by being burnt with cotton tied round the body, all this inspired these Ever-ready-to-die Singhs, *marjiwaras*, that feeling of self-respect that they were never ready to put up with living a life ruled by others. The determined sacrifice of the Princes dispelled all fear from the hearts of Indians. Their self respect awakened and they finished oppression.

Today you are reading the story of lofty deeds. Friends, learn that the source of all power is the Name of Waheguru and the knowledge of Waheguru. For a Singh of the Guru death has no meaning. It is just like taking off old clothes and putting on new ones. The real thing that we should keep in mind is this that we raise our life to such a level from where our fountain of love should rain nectar on all. No one should consider you a stranger, rather every one should own you as his. This is possible only if you have the firm feeling that Waheguru lives in all. We all have sprung up from the same one Light and all are one as a unit.

The Tenth Master was common to all humanity. He wanted to bring truthful conduct in the world which in the Golden Age was, found in man in all spontaneity. The man of the Golden Age saw Waheguru everywhere. As against this the man of the Iron Age has fully fallen from human nature and being at the level of a sprite is creating boisterous uproar. In the Silver and Bronze Ages man was at the level of human beings. But due to ego in them, the degree of ignorance had increased in them. And they had started being deprived of the glimpse of God existing in His fullness everywhere. The ideals of the Tenth Guru are of that man whom he has termed Khalsa (The Pure) who suffers from no

religious illusions, in whom the storm of the material illusions has changed to light, whose servants like Bhai Ghanaya have lost the feeling that in this world any enemy exists. It is evident from their life -

*Put away from my mind is others' envy
Ever since I attained the saints' company.
No one my enemy, no one a stranger to me
I have become a friend to all.
What God does, with that I pleased be,
From the saints I got this wisdom.
One God pervades everything, everybody
I see and see Him to be in bloom fully.*

*ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ॥
ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ॥
ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ
ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ॥
ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੀਨੋ ਸੋ ਭਲ ਮਾਨਿਓ
ਏਹ ਸੁਮਤਿ ਸਾਧੂ ਤੇ ਪਾਈ॥
ਸਭ ਮਹਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੈ
ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਨਾਨਕ ਬਿਗਾਸਾਈ॥*

P. 1299

He himself lived the *bani* (the Song Celestial) of the Guru Granth Sahib. Like rubbish he swept away and threw out from life enmity towards anyone, revenge, meanness, the vile act of dishonouring women. With the scissors of truth, the roots of envy, calumny, backbiting, fear and violence the ugliness he swept out from life and threw it out. Today the world stands in need of such a man who with regard to his enemy can say, "Bhai Ghanaya your eyes are perfectly O.K. You see the right thing, no doubt about it. The will of one God is doing in this world. Now you, don't just serve water to the so-called enemies....."

Giving ointment and bandages, he says, "You serve water to the injured; also apply ointment to the wounds and dress

them so that he gets well fast."

Lifting man from his meanness, I had fashioned a complete man whom I named the Khalsa (The Pure) who came into being as per the will of God.

God is always Kind, Merciful, Forgiving. A beloved friend of His should also acquire all these qualities of the nature of God and should save the whole world from darkness by becoming a light-house. It does not become us to use force. But when all courses of action are finished, then, it is not a sin but a human right to end that brute with arms after challenging him because one who takes away the lives of others is a barbarian (*malechha*) and one who gives life is a *Khalsa*, an angel.

"I have come to make the men of this world angels. I will go after handing over this work to my tested Khalsa. My Khalsa will be 'the contemplated' of the world and it will be the leader. With his blessed words, with his actions, with his thinking, with his spiritual power, always longing for the good of the world, it would really say from the depths of its heart -

*Says Nanak with the Name of God
The Chardi Kala (elation of spirits) comes
O God, let by Your will good be done to
all.*

*ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ
ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਕਾ ਭਲਾ।*

The martyrdom of the tiny tots will always inspire all to do good. These lights are always, ever, immortal and immortal they will ever remain.

Guru Arjan, the God Manifest

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਰਤਖੁ ਹਰਿ

(Continued from P. 77, issue Nov. 2020)

After 14 years, Humayun once again returned here as the King of Bharat Varsh (India). After him, his son Akbar was the most outstanding personality. Though he was quite illiterate, yet his inner eye was full of light. It is said that under his rule, the lion and the sheep could drink water from the same place (there was absolute security for all). He came to the shelter of Guru Maharaj and obtained the Guru's blessings. During Akbar's regime, India experienced much prosperity. After him, his son Jahangir occupied the throne of India. During that period the Fifth Master, Guru Arjun the true emperor, was scrapping the falsehood and the ignorance of the masses. The Punjab, rather the whole of India worshipped at the feet of the Guru receiving True Knowledge of the spiritual path. He was the embodiment of *Bani*, the sacred hymns. He was the Sun of pure glory. His discourses equally influenced the Hindus and the *Musalman*s. This is one side of the picture. On the other side, the fanatical *Mullas* and *Maulanas* were dreaming of establishing Islamic kingdom but they had little influence during the reign of Akbar.

As soon as Akbar died the fanatical parties raised their head and came to occupy the country's

stage. These included high caste members of both the religions - Hindus as well the Musalmans - people like Birbal, who were proud of their family, who looked on religion as a business and made bargains over it. Among them, blazed the fire of jealousy. The so-called *Acharyas* (religious leaders) and other bogus philosophers became the contractors of taking the people across the ocean of the world. They made a fool of the people and started amassing huge wealth from them. They were absolutely not fond of the popularly loved personality of Guru Arjan Sahib complaints were made against Guru Granth Sahib, charging that in this (Holy Scripture) there was the censure of Prophets and apostles of the *Vedas* and *Quran Sharif*. The Emperor heard the Bani of Guru Granth Sahib and made an offering of gold coins. Bhai Budhha Ji and Bhai Gurdas were offered *Saropas* (robes of honour). This was a humiliating defeat for the complainants. The conditions during the reign of Jahangir were different. Though he had declared that in the matter of giving justice, he would inflict punishment even on his beloved Queen Noor Jehan. But the other hand, hostility against the Guru's family was increasing day by day in his mind, because these

detractors, which included Prithia, Chandu Shah and other Pandits of this category were all in league with Mujaddad Alfsani and Sheikh Farid Bukhari, were all the time pursuing conspiracies against the Guru's Divine Kingdom. They made so many false accusations against the Guru that Jahangir without giving much thought to the matter, turned against the Guru's regime. As a result; he seemed bent upon completely crushing this movement of peace (the *Sikh* Movement). So much contemptible hate for Gurus had been injected into his mind that he started issuing major proclamations, on the basis of the minor, excuses. Sheikh Mujaddad Alfsani fully understood that if there was any major obstacle to the establishment of *Islamie* kingdom, it was the Voice of Truth, raised by the Fifth Sovereign Guru Arjun Dev. The Hindus and the Musalmans started sitting together at the same platform. He wanted to inflame Jahangir against the Guru. When Khusro raised the banner of revolt and was defeated, he crossed River *Beas* to meet the Sovereign Guru Arjun Dev at *Taran Taran Sahib*. According to the convention of Guru's *langar* (community kitchen) his hungry army men were fed in the *langar*; which was served to all without any distinction of caste or creed. This incident was very important which could be exploited to poison the mind of Jahangir. Prince Khusro was arrested, his companions were put under harsh

punishments, and Jahangir's collaborators were given rewards. These opponents could get no peace of mind till they had inflamed Jahangir's mind against Guru Arjan Dev. Guru Maharaj was summoned to Jahangir's Court at Lahore and without any enquiry capital punishment was announced against him under the '*yaasa*' rule. Such punishments are inflicted on the saints and the mendicants, so that their blood should split on the earth, so that their soul would not allow the king to have a comfortable sleep and always created fear in his heart.

Our historians record a large number of causes for this event, the chief of which is supposed to be the non-acceptance of the marriage proposal of Chandu's daughter for Guru's son, Guru Hargobind Sahib. This seems right, because Chandu had turned against Guru Maharaj over this very issue. Puffed up with pride, he was unmindful of his own insolence. He had said that he belonged to a high caste *Khatri* family, he held a big position and was a very honourable person. As against this, Guru Arjan Dev was only a wandering *faqir*, he had no property, he had no Govt. Office, addressing the priests who had returned after fixing the marriage with Guru Hargobind Sahib, he said, you have done a low act. You tried to put the brick of the superior room into the dirty water drain. His mind was filled with boundless hatred for Guru's family. This can be one of the reasons, but not all the reason.

There were many political reasons as well. Akbar was a devotee of Guru Maharaj beyond limit. Many of his officer's of the high rank both Hindu and Muslim had the best regards for Guru Maharaj; specially the *Subedar* (Provincial boss) of Lahore, Wazir Khan was one such. Also *Faquirs* (mendicants) of the exalted rank such as Mian Mir who wielded a vast influence on both the Hindu and the Musalmans, had the fullest faith on Guru Maharaj.

When the epidemic raged in Lahore the whole work of the burial of the dead and their obsequies was done without any distinction of caste or creed in the presence of Guru Maharaj. The needy were helped with clothes and food items. They were all ready to sacrifice themselves over Guru Maharaj. In addition the farmer class of Punjab looked upon Guru Maharaj as their Messiah; as when the famine broke out and they had no money to pay the land revenue, Guru Maharaj interceded on their behalf with the king and got their land revenue remitted. In this way, Guru Maharaj wielded a great influence in Punjab and also all over India. Jahangir was well-informed about all these facts; and he did not want any break with the Guru's establishment but the harsh fearful punishments inflicted (by the king) on the occasion of Amir Khusro's rebellion sent a shudder through the hearts of the people. So this was the occasion

when the people would stay speechless, if the king entered into confrontation with the Guru's organisation. The opponents lodged a complaint that Guru Arjan Dev had helped Amir Khusro with money, that the Guru gave him food at his *langar* and had made a prayer on his behalf. These incidents were enough for him to have confrontation with Guru Ji, according to the preconceived scheme. This has been described in the book *Tuzke Jehangiri* (autobiography of Jehangir) as follow :

"In the town of Goindwal on the bank of River Beas, there lived a Hindu named Arjan. He claimed to be a prophet and a saint. He had made a large number of simple-minded Hindus and low class Musalmans as his disciples. For a long time, it was in my mind to close down this shop of falsehood, or else to join Arjan Dev in the Muslim fraternity. In those days, Khusro passed by way of Goindwal. This simple-minded person served him and put him up at his abode. When I (Jehangir) heard of this event, I was confirmed in my mind of the falsehood and heresy of Arjan Dev, I gave orders to summon him into my presence. I also ordered him to make over his residence, his family members and children to *Murtazahhan* (Sheikh Bukhari who was the obedient assistant of Sheikh Ahmed Sarhindi Mujadded Alfasani). All his property was

confiscated I ordered that he be tortured to death under the rule of 'yasa'.

When Chandu sent his priest to arrange for the engagement of his daughter, he confirmed matrimonial proposal with Guru Hargobind Sahib. At the time of the betrothal ceremony held at Delhi, Chandu also invited some prominent Sikhs. There he spoke words of great pride. He said, O priest, you have not acted with full consideration. *My daughter is related to a very high class aristocratic family. She was the brick of a (palatial) room you have filed that in the drain of dirty water.*

ਕਨਿਆ ਈਟ ਚੁਬਾਰੇ ਕੀ
ਮਮ ਮੋਰੀ ਸਮ ਕੁਲ ਮਹਿ ਦੀ ਸੋਇ॥

The devout Sikhs could not tolerate this slander of Guru Maharaj. They sent a letter to Guru Maharaj :

Chandu, the villain considers himself a high palace. And places Guru's house as drain. He has used slanderous language for Guru's institution. Therefore this marriage should not be selemonised.

ਆਪ ਚੁਬਾਰਾ ਬਨਿਓ ਪਾਪੀ।
ਗੁਰ ਕਾ ਘਰ ਇਨ ਮੋਰੀ ਥਾਪੀ।
ਨਿੰਦੀ ਯਾ ਬਿਧਿ ਉਨ ਗੁਰਗਾਦੀ।
ਕੀਏ ਨ ਚਾਹੀਏ ਇਨ ਕੇ ਸ਼ਾਦੀ। ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

This letter was sent through one of Guru's followers. It was read out to Bhai Buddha Ji, Bhai Gurdas Ji and other Sikhs, who were invited for the purpose. It was decided not to accept the engagement. They would

prefer relationship with someone who was not haughty.

ਬਾਬੇ ਬੁਢੇ ਅਰ ਗੁਰਦਾਸ।
ਇਤਿਆਦਿਕ ਸਿੱਖ ਥੇ ਜੋ ਪਾਸ।
ਚਿੱਠੀ ਸਭ ਕੋ ਗੁਰੂ ਸੁਣਾਈ।
ਸਭ ਨੇ ਕਿਹੋ, ਨ ਲੇਹੁ ਸਗਾਈ। ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

According to Suraj Prakash (book).

We will not accept daughter of a non-believer, the one who has no love and consideration for the institution of Guru.

ਸਾਕਤ ਸੁਤਾ ਨ ਲੇਹਿੰਗੇ, ਨਹਿ ਸ਼ਰਧਾ ਗੁਰ ਭੋਨ।

The shagan (engagement articles) was returned. Chandu, in pride said, we are known as high class family of the royal *Khattris*. They are *sarins*; being inferior to us, they dare to return (reject) our engagement. Muhammad Latif writes, Chandu sent rupees one lakh, if they would accept the engagement. Guru Maharaj replied, even if they give the kingdom as a dowry, we cannot go against the verdict of the fraternity (Sikhs).

Chandu turned hostile. Prithi Chand had already been thinking very ill about Guru Arjan Dev because he (Prithi) had not been given Guru-gaddi (the position of the Guru). On the other hand, the fanatical religious lunatics (extremists) both *Hindu* and *Muslim*, absolutely disliked the Gurus sunlight; they looked at this sunlight with the eye of the owl (owl can't see under sunlight). They entered into conspiracies to make people such as Sulahi Khan to attack the Guru's organisation. All these got an

opportunity to malign Guru Ji after the revolt of Khusro. A very powerful lobby always surrounded Jehangir, their objective being to harm Guru Maharaj. Guru's establishment which in the light of Guru Granth Sahib preached perfect unity between the Hindus & Muslims as the Guru was presented by devotees as having been born out of the Glory of Allah. Guru's high class knowledge - which shattered the bonds of *Sharah* (Muslim Gospel) and rejected its code of conduct - preached that man had not come to this world to be bound in the chains of religious sectarianism; his real purpose was to realise the God within, which could be achieved by accepting Gurbani (words of the Guru) and by making spiritual earnings. As the Guru ordains :

This body, in whose heart is the light of the True One, is wholly meant to practise virtue.

Within it are hid the mysterious jewels. Some rare slave, through the Guru, mines them out.

When the mortal realises the All-pervading soul, then, does he see the One Lord contained everywhere and the only One, interwoven like warp and woof.

He sees the One Lord, he believes in the One Lord, and with his ears, he hears the tidings of the Lord alone.

Praise thou the Lord's Name, O slave nanak. This is thy service of the Truest of the true.

ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਸਭੁ ਧਰਮੁ ਹੈ

ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਸਚੇ ਕੀ ਵਿਚਿ ਜੋਤਿ॥

ਗੁਰਜ ਰਤਨ ਵਿਚਿ ਲੁਕਿ ਰਹੇ

ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਕੁ ਕਢੈ ਖੋਤਿ॥

ਸਭੁ ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਪਛਾਣਿਆ

ਤਾਂ ਇਕੁ ਰਵਿਆ ਇਕੋ ਓਤਿ ਪੋਤਿ॥

ਇਕੁ ਦੇਖਿਆ ਇਕੁ ਮੰਨਿਆ

ਇਕੋ ਸੁਣਿਆ ਸੁਣ ਸਰੋਤਿ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਤੂ

ਸਚੁ ਸਚੇ ਸੇਵਾ ਤੇਰੀ ਹੋਤਿ॥

ਅੰਗ - 309

Guru Maharaj's teachings broke the black chains of superstitions and false ideas and unwanted ceremonies and practices, which the fanatics, have wound round man. These teachings brought out the light of truth, gave the right direction to life and tell us that Waheguru (God) is steeped inside man and we can realise Him with the grace of the Guru. As is the Guru's commandment :

Within the body-village, is the castle of the mind.

Within the city of the Tenth Gate, is the abode of the True Lord.

Ever stable and immaculate is this place. The Lord Himself has created it.

Within the fortress are balconies and bazars.

The Lord Himself takes care of the goods.

The admantine doors of the Tenth Gate are knowingly closed and shut. Through the Guru's word, they are wide-opened.

Within the fortress, is the cave of Tenth Gate, the Lord's Home place. By His order, the Lord of will has established nine apertures to the body-house.

The Incomputable and Infinite Lord abides in the Tenth Gate.

The Unseable God of Himself reveals His ownself.

ਕਾਇਆ ਨਗਰੁ ਨਗਰੁ ਗੜ ਅੰਦਰਿ॥

ਸਾਚਾ ਵਾਸਾ ਪੁਰਿ ਗਗਨੰਦਰਿ॥

ਅਸਥਿਰੁ ਥਾਨੁ ਸਦਾ ਨਿਰਮਾਇਲੁ

ਆਪੇ ਆਪੁ ਉਪਾਇਦਾ॥

ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ॥

ਆਪੇ ਲੇਵੈ ਵਸਤੁ ਸਮਾਲੇ॥

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਜੜੇ ਜੜਿ ਜਾਣੈ

ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਖੋਲਾਇਦਾ॥

ਭੀਤਰਿ ਕੋਟ ਗੁਫਾ ਘਰ ਜਾਈ॥

ਨਉ ਘਰ ਥਾਪੇ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ॥

ਦਸਵੈ ਪੁਰਖੁ ਅਲੇਖੁ ਅਪਾਰੀ

ਆਪੇ ਅਲਖੁ ਲਖਾਇਦਾ॥

ਅੰਗ - 1033

Guru Maharaj was not in favour of going to the jungles and practising very sever penances, thus reducing the body to a very weak state. He ordained that by means of a healthy body and by keeping it disease-free and by following the rules of

Moderate food and moderate sleep.

ਅਲਖ ਅਹਾਰ ਸੁਲਖ ਸੀ ਨਿੰਦਾ.....॥

ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ 10

we can search for God, who is immersed in every atom inside our ownself.

Enshrine within thy mind the Lord's lotus feet and with thy tongue repeat the Lord's Name.

Contemplate over that Lord', O Nanak, and nurture this body of thine.

ਘਟਿ ਵਸਹਿ ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ ਰਸਨਾ ਜਪੈ ਗੁਪਾਲ॥

ਨਾਨਕ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਮਰੀਐ ਤਿਸੁ ਦੇਹੀ ਕਉ ਪਾਲਿ॥

ਅੰਗ - 554

Guru Maharaj's teaching was

common for all humanity. He inspired us to be fearless by doing the jap of the Fearless (God); and he popularised this dictum :

Nanak, God's Name is ever exalting and may all prosper by Thy Grace.

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ

ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਕਾ ਭਲਾ॥

Bear not enmity to anyone.

In every heart the Lord is contained.

ਵਵਾ ਵੈਰੁ ਨ ਕਰੀਐ ਕਾਹੂ॥

ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਹੂ॥ ਅੰਗ- 259

Guru Maharaj termed this outward universe as the visible shape of God. Also he fixed the complete *Avaita* philosophy of Non-duality in the heart of man, who was engrossed in ritualism.

Now I see the Lord, hear of the Lord and narrate but the One Lord.

The Supreme Soul is the Lord, I know no other.

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ

ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਅੰਗ- 846

He termed as meaningless, the rituals of each community for the attainment of God. He ordained that so long as there is no liquidation of moral deformities and so long as you do not cut the web of desires that enmesh you, till that time you can't achieve Waheguru. That is impossible. The deep path that the Guru showed us to keep company with the saints who have realised the Truth and who have the capacity to reach us to God, without binding us with any meshes. If we give careful consideration to the

following commandment, the fundamental idea of the Gurus philosophy becomes very clear :

The man reads holy texts and studies the Vedas. He practises inner-washing and breath control. But he escapes not from the company of the five evil passions and is all the more tied to haughty disposition.

My dear, by these methods, the Lord is met not, and I have performed many such rituals.

I have dropped down weary at the Lord's door and pray for the grant of discerning intellect. Pause.

Man may remain mum, make his hands the leaf-plate and wander naked in the forest. He may visit river banks, shrines and the whole earth, but duality leaves him not.

With his mind's desire he may go and abide at a place of pilgrimage and place his head under the saw but his soul's purity departs not thus, even though he may make lakhs of efforts.

He may be a man of bounty and give gifts of many sorts, like gold, women, horses and elephants.

He may offer corn, clothes and lands in abundance, but he arrives not at the Lord's door.

He may remain attached, in love, to worship, adoration, prostrate salutation and six rites.

He takes pride, nay, excessive pride and falls into entanglements. By these means, he can meet not God.

The knowledge of the Yoga modes of union with the Lord and of the

eighty four sitting postures of the men of miracles; He grows weary practising these as well.

He may attain long life, but without obtaining association with God, he is born again and again.

He may enjoy royal sports, indulge in the Kingly ostentations, and issue unchangeable orders;

He may have beauteous couches perfumed with the sandal aloewood scent. Such things lead him to the door of terrible hell.

Singing of God's praise in the saints' society is the highest of all the deeds.

Says Nanak, he alone obtains it, who is pre-destined to receive it.

Thy slave, O Lord, is inebriated with this love of Thine.

The Destroyer of the anguish of the moek has become merciful unto me and this soul of mine is imbued with the Lord God's praise. Pause.

ਪਾਠੁ ਪੜਿਓ ਅਰੁ ਬੇਦੁ ਬੀਚਾਰਿਓ

ਨਿਵਲਿ ਭੁਅੰਗਮ ਸਾਧੇ॥

ਪੰਚ ਜਨਾ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਛੁਟਕਿਓ

ਅਧਿਕ ਅਹੰਬੁਧਿ ਬਾਧੇ॥

ਪਿਆਰੇ ਇਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲਣੁ ਨ ਜਾਈ

ਮੈ ਕੀਏ ਕਰਮ ਅਨੇਕਾ॥

ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਸੁਆਮੀ ਕੈ ਦੁਆਰੈ

ਦੀਜੈ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕਾ॥

ਮੋਨਿ ਭਇਓ ਕਰਪਾਤੀ ਰਹਿਓ

ਨਗਨ ਫਿਰਿਓ ਬਨ ਮਾਹੀ॥

ਤਟ ਤੀਰਥ ਸਭ ਧਰਤੀ ਭ੍ਰਮਿਓ

ਦੁਬਿਧਾ ਛੁਟਕੈ ਨਾਹੀ॥

ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਤੀਰਥ ਜਾਇ

ਬਸਿਓ ਸਿਰਿ ਕਰਵਤ ਧਰਾਏ॥

ਮਨ ਕੀ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ

ਇਹ ਬਿਧਿ ਜੇ ਲਖ ਜਤਨ ਕਰਾਏ॥

ਕਨਿਕ ਕਾਮਿਨੀ ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ

ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਦਾਨੁ ਦਾਤਾਰਾ॥
 ਅੰਨ ਬਸਤੁ ਭੂਮਿ ਬਹੁ ਅਰਪੇ
 ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ ਦੁਆਰਾ॥
 ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਬੰਦਨ ਡੰਡਉਤ
 ਖਟੁ ਕਰਮਾ ਰਤੁ ਰਹਤਾ॥
 ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਬੰਧਨ ਮਹਿ ਪਰਿਆ
 ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਇਹ ਜੁਗਤਾ॥
 ਜੋਗ ਸਿਧ ਆਸਣ ਚਉਰਾਸੀਹ
 ਏ ਭੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਹਿਆ॥
 ਵਡੀ ਆਰਜਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜਨਮੈ
 ਹਰਿ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਗਹਿਆ॥
 ਰਾਜ ਲੀਲਾ ਰਾਜਨ ਕੀ ਰਚਨਾ
 ਕਰਿਆ ਹੁਕਮੁ ਅਫਾਰਾ॥
 ਸੇਜ ਸੋਹਨੀ ਚੰਦਨੁ ਚੋਆ
 ਨਰਕ ਘੋਰ ਕਾ ਦੁਆਰਾ॥
 ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ
 ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ
 ਜਿਸੁ ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹਨਾ॥
 ਤੇਰੇ ਸੇਵਕੁ ਇਹ ਗੰਗ ਮਾਤਾ॥
 ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਰਾਤਾ॥

ਅੰਗ - 641-42

The Guru directed us to bathe in the inner pool of nectar, instead of going to take dip in the places of pilgrimage. Explaining the reality of wearing the sacred thread, he ordained that so long as mercy lives in one's heart, till contentment does not appear to take complete control of the mind, till one learns the habit of leading the life of truth, till one is able to establish complete restraint on all the sense organs, till then the sacred thread (*janeue*) has no capacity to expel the internal moral defects. Only the sacred thread worn with the word of the Guru and taking a dip in the pool of (God's) Name has the power to

remove the filth of the inner mind. Guru Ji ordained that the biggest disease of all humanity is one's consciousness that he is separate from Waheguru. This is called *haume* (I-ness). This disease of *haume* can't be shattered, till one's consciousness to the sphere of *Nam*. The cure for the liquidation of *Haume* has been placed by God within our body itself.

The nine treasures and the Nectar are Lord's Name.

Within the human body itself is its seat.

There in deep meditation and melody of celestial music there.

The wonder and marvel of it can not be narrated.

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸਾਮੁ॥

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ॥ ਅੰਗ - 293

The medicine of God's Name is in every heart, O brother.

Except the Perfect Guru, no one knows the method to prepare it.

When the Perfect Guru administers the medicine after giving the directions, then, man sickens not again, O Nanak.

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ॥

ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ॥

ਗੁਰਿ ਪੂਰੇ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ॥

ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੁਖੁ ਨ ਥੀਆ॥ ਅੰਗ - 259

Thus this ideal of the Path of Light was understood by people who were caught in the mesh of superstitions and false customs.

They were coming into the protection of the Guru, like the honey bees that come in swarms attracted by the fragrance of the flowers. All the so-called Muslim priests and preachers, also the Pandits who taught old time rituals, as also the governing circles were much disturbed by the awakening that was coming as a result of the teachings of the Guru. Guru was the sun that put to flight all darkness and those dark circles sought to cover that sun. The people were being made conscious of their own rights and the desirability to lead a life of self-respect. Today these are called human rights. This consciousness of their rights by the people was widening day by day. The rulers were worried that if this organisation of awakened people rose to give battle to injustice and might is right, it would become very difficult to deal with them. In a way, it was a natural fight going on between truthful men and between the group, that stood for rule by force, for superstitions and false ideas, that was the real reason for the rulers opposition to guru's organisation. The Guru's writ of Light bestowed so much superiority on the faithful persons that their consciousness had coalesced with the divine as equal. Its significance was as under :

He, who in his heart loves Lord's ordinance, is said to be the man having Salvation while alive.

As is joy, so is sorrow for him.

In that state, there is everlasting happiness and no separation from God.

As is gold, so is dust for him.

As is nectar, so is sour poison for him.

To him as is honour, so is dishonour.

As is the pauper, so is the king.

He, who deems that what God puts in vogue, is the proper way; that man, O Nanak, is said to be emancipated while still alive.

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ॥

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਊ ਕਹਾਵੈ॥

ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ॥

ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਓਗੁ॥

ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ॥

ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ॥

ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ॥

ਤੈਸਾ ਰੰਕੁ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ॥

ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ॥

ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ॥

ਅੰਗ - 275

The man, who in pain, feels not pain, who is affected not by pleasure, love and fear and deems gold as dust.

ਜੋ ਨਰੁ ਦੁਖ ਮੈ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਮਾਨੈ॥

ਸੁਖ ਸਨੇਹੁ ਅਰੁ ਭੈ ਨਹੀ

ਜਾ ਕੈ ਕੰਚਨ ਮਾਟੀ ਮਾਨੈ॥

ਅੰਗ - 633

Man suppressed for centuries was encouraged to lead a life of ideals, getting beyond the boundary of the fearful death. Freed from creeds and superstitions, he was imagining the setting up of a kingdom of humility in the world. In that set up no one would be miserable, no one would be under another's domination, no one would cause fear to another, nor feel any fear from anyone else. The feeling of commonalty and brotherhood would blossom in one's heart, no one should be considered alien, who should be one's enemy, who could be exploited and who should be forcefully converted :

*All are called partners in Thy grace.
Thou art seen alien to none.*

ਸਭੈ ਸਾਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨਿ

ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਨ ਦਿਸਹਿ ਬਾਹਰਾ ਜੀਉ॥ ਅੰਗ - 97

Nor could the evil groups or preachers of ritualism or the organisation that kept the populace in the false labyrinth of false *shara* (Muslim codes) tolerate that such a new creed should be born, which is a live organisation in the light of Truth and that leads to clean and virtuous living, ending their loot and exploitation. So these were the reasons, which were growing inwardly against the establishment of the Guru's religion. They never wanted that purity and originality of

the Bani (Gurus teachings) that had shown the right path to humanity should gather strength. They sought to adulterate it with the element of darkness, which they could not effect under any condition. For some reasons the time had come when Jehangir, due to his own contemptible religious fanaticism began to think of most hateful punishments, in order to make Guru Ji a martyr. It was a virtuous act to give food to Khusro at Guru's langar (community kitchen) when he was hungry, at the time of his revolt. But this act of the Guru intensely pinched him and provided him with an excuse to torture the Guru to death. The historians have expressed their own opinions.

Orders were issued to arrest the Guru. It was on May 15, 1606, when the *Guru Gaddi* was given to Guru Hargobind Sahib, who was yet in his childhood physically. He was told that there was a limit to peaceful tolerance and now that limit had been crossed and it was an auspicious and sacred act to go in for martyrdom by making a sacrifice of his body. At such a juncture it is not the right but also imperative duty of a person to lift the weapons. The rulers never could ignore the idealism born out of pure life; they are all for their own self-interest.

They carry on their administration by keeping the subjects in ignorance and also by keeping them in the grip of confusion and false statements and by creating misunderstanding between the public.

Jehangir was not a religious man. According to the Quran, taking liquor is a heretical act, but Jehangir was all the time tipsy with wine. He made an excuse of this people's religion (Islam), and converted the evils on this score into the deeds of virtue and did what he pleased. On this score his acts were looked upon as a royal highway of religion. How could he remain ignorant of the rising sun of the Guru's religion and of the consequences that could flow out of the life of purity preached therein? So Jehangir expressed his contemptible feelings by calling this great, holy idealism (Sikh way) as the shop of falsehood. Thus his jealousy - that was full of inner filth and hatred - became the cause of the martyrdom of the Fifth Master.

Orders had been passed for the arrest of Guru Maharaj. After arrest, he was brought to Lahore. Before departure, Guru Maharaj ordained :

Convinced was he of his Supreme Sacrifice;

It was ordained for him to be with Turaks, muslim rulers, who would

advance excuses;

I have to sacrifice my body,

There is no doubt about it.

It is the Supreme Will of God.

ਸਾਡਾ ਲੱਗੇਗਾ ਸੀਸ, ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਆਇਆ।

ਅਸਾਂ ਹੋਆ ਤੁਰਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ,

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਣੀ ਹੈ ਹੁੱਜਤ,

ਸਰੀਰ ਹੈ ਛੁਟਣਾ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ,

ਰਜਾਇ ਖਾਵੰਦ ਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ।

Guru Ji was accompanied by Bhai Langhaha, Bhai Bidi Chand, Bhai Jetha, and Bhai Parana. He was presented before Jehangir. He was charged with giving shelter to thieves, dacoits and rebels like Khusro, and that he was disturbing the peace of the country, "You have compiled a *Granth* which has hurt the current beliefs of the Hindus and of the Musalmans. This has caused pain to the leaders of both the communities. So delete all such statements and in their place record the holy life of Prophet Muhammad Sahib. You are being awarded capital punishment under '*yasa rule*', to be tortured to death. The only way to escape that sentence is for you to embrace Islam. Guru Maharaj tried to explain the facts. But in their lives there was no element of intellect left. Instead the darkness of evil intellect pervaded them. Nor had they any respect for any law. There was only one idea uppermost in their mind, namely to stop the

river of light flowing so coolly; and to make a martyr of Guru Maharaj, under the Muslim rule 'yasa'.

The order of execution law began to be carried out. Guru Maharaj was taken to a *haveli* (large building). He was given neither water to drink nor any food to eat. He was made to stand in the sun in the scorching heat of June. On the second day, a large cauldron was requisitioned. The order was given that the Guru should be lifted and thrown inside the cauldron. The water in the cauldron was boiled and the Guru's body was being fried. All these punishments were being inflicted under the supervision of that Chandu. It is recorded in *Suraj Parkash* :

The water of the cauldron was boiling and it was ordered :

"Lift the Guru and put him in."

The Guru himself got up and seated himself in the boiling water.

ਕਹਿ ਚਾਕਰ ਸੋ ਦੇਗ ਉਬਾਰੀ। ‘

ਪਕਰੋ ਦੇਹੁ ਤਿਸੀ ਮਹਿ ਡਾਰੀ’॥

ਤਬ ਸਤਿਗੁਰੁ ਉਠਿ ਆਪੇ ਗਏ।

ਤਪਤਿ ਨੀਰ ਮਹਿ ਬੈਠਤਿ ਭਏ।

ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 2364

There was not a sign of harshness on the face of Guru Ji. Rather his consciousness, woven into the love of God, had become one with God. It was proclaiming :

Wherever Thou seatest me, there do I sit and whithersoever Thou sendest me, thither go I, O Lord.

In the entire world-village, there is but one King and all the places being Thine, are pure, O Lord.

ਜਹ ਬੈਸਾਲਹਿ ਤਹ ਬੈਸਾ ਸੁਆਮੀ

ਜਹ ਭੇਜਹਿ ਤਹ ਜਾਵਾ॥

ਸਭ ਨਗਰੀ ਮਹਿ ਏਕੋ ਰਾਜਾ

ਸਭੇ ਪਵਿਤੁ ਹਹਿ ਥਾਵਾ॥

ਅੰਗ - 993

Being the store house of all spiritual powers, Guru Ji did not ask for any punishment for the misguided Chandu. In its stead he was perfectly calm and was completely united with God. Pranaji could not bear to see this sight. He lifted both his arms and was going to clap (to pronounce punishment on the king or his agent). Guru Maharaj in a loud voice stopped him, and said, "Here you are not to show your power. Whatever is happening now is taking place with the will of Waheguru. We look upon God's Will as sweet. Facing his God, he ordained :

We are ordained to do this act.

You cannot grasp this act of God.

ਹਮ ਨੇ ਇਮ ਹੀ ਕਾਰਨ ਕਰਨਾ।

ਤੂੰ ਨਹਿ ਲਖੈ ਏਵ ਆਚਰਨਾ।

ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਪੰਨਾ - 2365

The body was suffering

(.....to be Continued)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque £ 40.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

**Atam Marg Spiritual Scientific
Educational Charitable Trust (U.K.)**

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

**Vishav Gurmat Roohani Mission
Charitable Trust,**

Contact : Bhai Amardeep Singh Atwal,
2755, Guildhall Dr., San Jose,
Ca - 95132, U.S.A

Phone :- 001-408-263-1844,
vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu

Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu

Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains

Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378

Email: atammarg1@yahoo.co.in

Australia

Bibi Jaspreet Kaur

Cell : 0061-406619858

Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	60 US\$	600 US\$
U.K.	40 £	400 £
EUROPE	50 Euro	500 Euro
AUS.	80 AUD\$	800 AUD\$
CANADA	80 CANS\$	800 CANS\$

ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੁੰਡਲੀ ਬਾਰਡਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਸਟੇਜ ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ ਅਲਹੋਰਾ ਵਾਲੇ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ ਜਥੇ ਸਮੇਤ ਕਿਸਾਨੀ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਖੁਲਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸਰਵਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਜਨਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੈ ਜੇ ਸਚਾ ਸਬਦੁ ਕਥਿ ॥

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ, ਅਪ੍ਰੈਲ 1995 ਨੂੰ, ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਦਿਹਾੜੇ ਤੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਓਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ, 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਆਪਣਾ ਰੂਹਾਨੀ ਸਫਰ ਤਹਿ ਕਰਕੇ, ਅਪ੍ਰੈਲ 1995 ਤੋਂ ਮਾਰਚ 2021 ਤੱਕ 26 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ 26 ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਤੇ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ ਜੀ। ਆਪ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿਤੇ ਗਏ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਅਸੀਂ ਅਤੀ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ। ਆਓ ! ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਆਮਦ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦਾ ਹਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 1 ਲਾਇਫ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ 10 ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦਈਏ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਸਦਾ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹੀਏ।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ